

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GEOGRAFIJO

DIPLOMSKO DELO
**POMEN PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI ZA RAZVOJ
MLADINSKEGA TURIZMA NA BOVŠKEM**

Študijski program:

GEOGRAFIJA – D

ŠPANSKI JEZIK – D

Mentor: dr. Dejan Cigale, doc.

LJUBLJANA 2016

ANA SOVDAT

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo.

Ana Sovdat

ZAHVALA

Za vse nasvete in komentarje se zahvaljujem mentorju doc dr. Dejanu Cigaletu.

Za vse potrebne informacije se zahvaljujem gostom hostla Soča rocks ter najboljši ekipi Aktivnega Planeta. Zahvala gre Sandri za pomoč pri prevodu ter Katarini, Medeji, Petri in Eriki za pomoč pri izpolnjevanju anket.

Zahvala gre moji mami in teti za vso podporo in spodbude tekom študija.

Many thanks go to my boyfriend Chad. This thesis would not have been possible without your support.

POMEN PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI ZA RAZVOJ MLADINSKEGA TURIZMA NA BOVŠKEM

Izvleček:

Bovec, ki je bil dolga let znan kot slovenski zimski športni center, spreminja tržno usmerjenost turizma. Od devetdesetih let dalje, ko na pomenu močno pridobivajo pustolovskorekreacijske dejavnosti, Bovško privablja predvsem mlajšo populacijo. Mladinski turizem v kraju vpliva tudi na spremembe turistične infrastrukture. Mladinski hoteli nudijo integralno turistično ponudbo popotnikom, željnim udejstvovanja v športnih aktivnostih. Diplomsko delo skuša predstaviti nove trende bovškega turizma in dokazati, da so mladi dobri potrošniki, če je le turistična ponudba njim ustrezna. Izvedena je bila anketna raziskava, katere namen je bil predstaviti stanje mladinskega in pustolovskega turizma na Bovškem ter izpostaviti pomen njune soodvisnosti za nadaljnji razvoj Boveca kot turistične destinacije.

Ključne besede: Bovško, mladinski turizem, športni turizem, pustolovskorekreacijske dejavnosti, mladinska infrastruktura.

IMPORTANCE OF ADVENTURE RECREATION ACTIVITIES FOR DEVELOPMENT OF YOUTH TOURISM IN BOVEC AREA.

Abstract:

Bovec, once a well-known winter tourism destination, is changing its tourism marketing orientation. Since the early nineties the trend of adventure tourism activities is growing. Bovec with its surrounding area became popular especially among young travelers. Youth tourism has recently been growing worldwide and has even changed the tourism infrastructure in Bovec. Youth hostels offer all inclusive tourist packages for travelers in a search of adventure holidays. My thesis wants to show new trends of Bovec tourism and to prove that young generations are attractive consumers if the activities offered are suitable for them. I have conducted a survey to represent youth tourism and adventure tourism trends as well as expose the importance of their codependency for future development of Bovec as a tourism destination.

Key words: Bovec, youth tourism, sport tourism, adventure tourism, adventure activities, hostel.

KAZALO VSEBINE

1.	UVOD	1
1.1	NAMEN	1
1.2	METODOLOGIJA DELA	2
1.3	PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV.....	2
2.	MLADINSKI TURIZEM.....	3
2.1	MLADI TURISTI.....	4
2.2	TRENDI MLADINSKEGA TURIZMA.....	6
3.	ŠPORT V TURIZMU.....	6
3.1	ŠPORTNA REKREACIJA	7
3.2	ŠPORTNI TURIZEM	7
3.2.1	PUSTOLOVSKOREKREACIJSKI TURIZEM	8
4.	GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI BOVŠKEGA, POMEMBNE ZA RAZVOJ TURIZMA	14
4.1	FIZIČNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI.....	15
4.1.1	GEOLOŠKE IN GEOMORFOLOŠKE ZNAČILNOSTI.....	15
4.1.2	PODNEBNE ZNAČILNOSTI	17
4.1.3	HIDROGRAFSKE ZNAČILNOSTI	20
4.1.4	PEDOLOŠKE IN VEGETACIJSKE ZNAČILNOSTI.....	21
4.2	TRIGLAVSKI NARODNI PARK	23
4.3	DRUŽBENOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	24
4.3.1	PREBIVALSTVENE ZNAČILNOSTI	24
4.3.2	SOCIOEKONOMSKE ZNAČILNOSTI	29
5.	BOVŠKO KOT TURISTIČNA DESTINACIJA.....	33
5.1	TURISTIČNI POTENCIAL.....	33
5.1.1	NARAVNE PRVINE	33
5.1.2	DRUŽBENE IN KULTURNE PRVINE.....	37
5.2	TURISTIČNA OPREMLJENOST	39
5.2.1	SPLOŠNA INFRASTRUKTURA.....	39
5.2.2	TURISTIČNA INFRASTRUKTURA	40
5.2.3	TURISTIČNA SUPERSTRUKTURA	43
5.3	TURISTIČNI PROIZVODI.....	47
5.3.1	PUSTOLOVSKOREKREACIJSKE AKTIVNOST.....	48
6.	REZULTATI RAZISKAVE O UDEJSTVOVANJU V PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI MED GOSTI MLADINSKEGA HOTEL SOČA ROCKS.....	54
6.1	STAROST OBISKOVALCEV MLADINSKEGA HOTELA.....	55
6.2	NARODNOST OBISKOVALCEV MLADINSKEGA HOTELA	57

6.3	SMER PRIHODA TURISTOV OBISKOVALCEV MLADINSKEGA HOTELA.....	60
6.4	VRSTA PREVOZNEGA SREDSTVA, S KATERIM OBISKOVALCI MLADINSKEGA HOTELA SOČA ROCKS PRIDEJO NA BOVŠKO	62
6.5	NAČRT POTOVANJA OBISKOVALCEV MLADINSKEGA HOTELA	65
6.6	RAZLOG OBISKA.....	66
6.7	SEZNANJENOST S PONUDBO PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI PRED PRIHODOM V BOVEC.....	67
6.8	UDELEŽBA V PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTIH.....	68
6.9	RAZLOG ZA IZBIRO BIVANJA V MLADINSKEM HOTELU	69
6.10	VPLIV MLADINSKIH HOTELOV NA IZBIRO BOVCA KOT TURISTIČNE DESTINACIJE.....	70
6.11	RAZLOG PODALŠEVANJA ŠTEVILA NOČITEV V BOVCU	71
6.12	KOMENTARJI ANKETIRANCEV O BIVANJU V MLADINSKEM HOTELU IN IZVAJANJU PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI	73
7.	SKLEP	74
8.	SUMMARY	77
9.	VIRI IN LITERATURA	80
10.	SEZNAM SLIK, TABEL, KART IN GRAFIKONOV.....	87
11.	SEZNAM PRILOG	90

1. UVOD

Širša javnost turizem na Bovškem v zadnjih nekaj letih povezuje predvsem z zaprtjem visokogorskega smučišča Kanin in propadom enega izmed večjih hotelov. Napak bi bilo sicer trditi, da žalostna usoda zimskega dela turistične ponudbe ni vplivala na razvoj turizma, vseeno pa se velikokrat pozablja, da je že dolgo časa prav letni turizem tisti, ki na Bovško pripelje največ obiskovalcev. Časi se spreminjajo, prav tako tudi profil turistov. Vedno več obiskovalcev prihaja na Bovško zaradi pustolovskorekreacijskih dejavnosti. Gre predvsem za mlade, ki si dopustovanje organizirajo brez posredovanja turistične agencije. Njihov cilj tekom bivanja na Bovškem se je predvsem preizkusiti v različnih športnih dejavnostih za dostopno ceno. Z dobro ponudbo takega gosta ni težko zadržati oziroma nanj vplivati do te mere, da se vrne sam oziroma s prijatelji. Po mnenju ponudnikov pustolovskorekreacijskih dejavnosti je prav ta vrsta turizma ključna za nadaljnji razvoj turizma na Bovškem.

1.1 NAMEN

Namen diplomske naloge je analiza trenutnega stanja bovškega turizma in predstavitev pomena pustolovskorekreacijskih dejavnosti za razvoj mladinskega turizma na Bovškem.

Diplomsko delo je razdeljeno na štiri sklope. V prvem sklopu so predstavljeni mladinski in pustolovski turizem ter pustolovskorekreacijske dejavnosti. V drugem delu so predstavljene družbene in fizičnogeografske značilnosti območja, ki vplivajo na razvoj turistične destinacije. V nadaljevanju je zajeta zgodovina bovškega turizma in bovški turistični produkti. V zadnjem delu so predstavljeni rezultati anketne raziskave o pomenu pustolovskorekreacijskih dejavnosti za razvoj mladinskega turizma, ki je bila izvedena med 15. 6. in 15. 9. 2015 v hostlu Soča rocks v Bovcu.

Glavni cilji diplomskega dela so:

- analizirati trenutno stanje bovške turistične ponudbe;
- dokazati, da je mladinski turizem na Bovškem v vzponu;
- pokazati, da mladinski turizem ni tretjerazredni in da so mladi dobri potrošniki, če je ponudba njim ustrezna;
- analizirati turistični promet in motive obiska tujih obiskovalcev mladinskega hotela;
- proučiti sedanjo prepoznavnost turistične destinacije med obiskovalci mladinskega hotela.

Hipotezi diplomskega dela sta:

- obiskovalci mladinskega hotela se za obisk Bovškega odločijo zaradi želje po fizično aktivnem preživljanju prostega časa na potovanju;
- gosti mladinskega hotela se v Bovcu zadržijo dlje časa od prvotnega plana zaradi pestre ponudbe pustolovskorekreacijskih dejavnosti.

1.2 METODOLOGIJA DELA

Pri izdelavi diplomske naloge sem uporabila kabinetne in terenske metode. Najprej gre za pregled obstoječe literature in obdelavo statističnih podatkov. V nadaljevanju sem s pomočjo anketne raziskave, ki se je izvajala v mladinskem hotelu Hostel Soča rocks med 15. 6. in 15. 9. 2015, preverila postavljene hipoteze. Na anketna vprašanja so odgovarjali obiskovalci mladinskega hotela v času visoke sezone, ko je v Bovcu največ obiska. Vprašalnik se je izpolnjeval ob odjavi posameznika iz nastanitvenega objekta. Na ta način sem dobila kar se da objektivne odgovore na zastavljena vprašanja v zvezi s celotno izkušnjo dopustovanja v Bovcu. Raziskava je bila izvedena med naključno izbranimi turisti. V primeru, da je šlo za skupino prijateljev, je na anketni vprašalnik odgovarjal le eden iz skupine.

Gre za prvo anketno raziskavo o tej tematiki med obiskovalci Bovškega. V prihodnje rezultati lahko služijo kot vir za nadaljnje študije ali za primerjavo rasti oziroma upada tovrstnega trenda na obravnavanem območju.

1.3 PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV

Svetovna turistična organizacija, WTO, je pojem mladinski turizem prvič uporabila na konferenci leta 1992 v Indiji. Leta 2001 je Evropsko združenje za izobraževanje za turizem in prosti čas, ATLAS, ustanovilo skupino *The Backpacker Research Group*, ki je kot prva povezala akademske študije z mladinskim turizmom. Internacionalna študentska turistična zveza, ISTC (2004), je nato izdala študijo o ekonomski zmožnosti mladih popotnikov, o motivih potovanj pri mladih ter o vplivih potovanj na osebno rast pri mlajših turistih. Prva temeljitejša raziskava mladinskega turizma, narejena leta 2004 (Richards, Wilson, 2004), obravnava značilnosti, motive in program potovanj mladih turistov. Perrett (2007) je na primeru Kanade izdelal študijo o motivih pri mladih popotnikih in njihovih potovalnih navadah. Bizirgianni in Dionysopoulou (2013) v svojem članku izpostavita pomemben učinek medijev in informacijske tehnologije na razvoj mladinskega turizma. V slovenskem prostoru se mladinski turizem prvič omenja v raziskavi iz leta 1989 (Gosar, 1989); obravnavajo se potovalne navade študentov geografije. Gostiša (2000) v svojem delu analizira družbenogeografske značilnosti študentskih turističnih potovanj. Republika Slovenija je leta 2005 izdala Koncept razvoja mladinskega turizma (Vesenjak, 2005), s katerim je opozorila na pomen do takrat še nerazvitega mladinskega turizma za dolgoročnejši razvoj slovenskega turizma nasploh. Kasnejše raziskave (Pehan, 2007; Pavlič, 2013) so bile osredotočene predvsem na potovalne navade mlajših slovenskih turistov in ne na sam razvoj turistične destinacije v povezavi z mladinskim turizmom. V magistrskem delu Filej (2011) analizira mladinske hotele na slovenskem tržišču v povezavi z Goriškimi brdi. Na temo mladinskega turizma je moč najti ogromno internetnih virov in akademskih člankov.

Na temo pustolovskorekreacijskih dejavnosti je na razpolago več knjižnih virov. Prvič so se s temo začeli ukvarjati v poznih osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Na podlagi dotlejšnjih raziskav je bila leta 1999 izdana knjiga *Sport tourism* (De Knop, Standeven, 1999). Njuno delo predstavlja osnovo za vsa nadaljnje raziskave, saj analizira ekonomsko plat, družbene posledice in vplive na okolje, ki jih povzroča športni turizem. Leta 2001 je bil v Barceloni športni turizem v povezavi z olimpijskim komitejem prvič obravnavan na konferenci Svetovne turistične organizacije. Kasnejše raziskave (Bull et al., 2003) omenjajo športni turizem kot rezultat ekonomskih, kulturnih in družbenih dejavnikov, ki silijo k uporabi geografskega prostora za določene rekreacijske namene. Swarbrooke, Beard et al.

(2003) analizirajo tudi področja znotraj samega športnega turizma na podlagi svetovno znanih primerov. V slovenskem prostoru se je s področjem športnega turizma ukvarjala fakulteta za šport (Berčič et al., 2010). Na to temo je bilo napisanih tudi več diplomskih del. Valant (2007) opisuje t. i. adrenalinske dejavnosti v slovenskem prostoru. Diplomant fakultete za šport (Svoljšak, 2009) analizira možnosti za razvoj športnega turizma v občini Škofja Loka. Tudi diplomsko delo Jasmine Vugdalič (2005) omenja povezavo športa in turizma na primeru mesta Maribor. Bovško športno ponudbo je v diplomskem delu *Razvoj turistične dejavnosti na Bovškem* predstavila Anja Košmrl (2006).

2. MLADINSKI TURIZEM

Mladinski turizem je s 190 milijoni internacionalnih potovanj na letni ravni ena najhitreje razvijajočih se oblik turizma (UNWTO, 2011, str. 6). V času globalizacije, ko potovanja postajajo vse bolj dostopna, vse več mladih svoj prosti čas nameni individualnim potovanjem. Po podatkih svetovne mladinske organizacije letno potuje kar 940 milijonov ljudi, od tega je 20 % mladih (UNWTO, 2011, str. 2). Trendi kažejo da bo leta 2020 izvedenih kar 300 milijonov internacionalnih mladinskih potovanj (UNWTO, 2011, str. 6).

Mladinski turizem povprašuje po unikatni in specializirani ponudbi, zato ga lahko obravnavamo kot obliko nišnega turizma, ki se je pojavil kot protiutež masovnemu turizmu. Murenc (2011) navaja, da si mladi turisti želijo novih izkušenj in ne le ležernega dopustovanja. Iz tega razloga iščejo storitve, ki bi jih povezale s samo kulturo in navadami ljudi določene turistične destinacije. Znotraj turistične industrije lahko mladinski turizem obravnavamo kot rezultat turizma, socializacije, kulture, športa in izobraževanja (Filje, 2007, str. 15).

Svetovna turistična organizacija mladinski turizem definira kot potovanja mladih med 15. in 29. letom starosti (Richards, 2008; Žunec, 2013 str. 3). Nekolika podrobnejša definicija *World Youth Student & Educational Travel Confederation* (UNWTO, 2011) opredeljuje mladinski turizem kot kakršnokoli potovanje mladih med 16. in 29. letom brez nadzora staršev ali drugih oseb, ki ne presega obdobja enega leta. Iz zgoraj omenjenih definicij lahko opazimo da se mladinski turizem navezuje predvsem na demografske podatke. Zaradi same spremembe načina življenja mlajših odraslih se lahko starostni razpon mladosti podaljša tudi na obdobje do 35. leta (Žunec, 2013). Danes se namreč vse več mladih odloča za kasnejše starševstvo in poročanje ter kasnejše iskanje resne službe. To dokazuje, da je mladinski turizem bolj kot na demografske omejitve vezan na sam način potovanja. Gre za tržno nišo, ki je povezana s točno določenim produktom oziroma načinom potovanja. Posebnost mladinskega turizma je združevanje elementov turistične destinacije z elementi neformalnega izobraževanja in procesa socializacije mlajših odraslih. Mladinski turizem je izjemnega pomena za ustvarjanje turistične kulture in tolerantnosti med različnimi kulturami. Gre za direktno spoznavanje navad, jezikov in svetovnih kultur. Mladi turisti, ki prihajajo v stik s prebivalci določene turistične destinacije, s svojo potrošnjo in posluževanjem lokalnih storitev ter proizvodov, pripomorejo k izboljšanju finančnega stanja med domačini in lahko prispevajo k doseganju razumevanja ter miru med različnimi narodi (Žunec, 2013, str. 3).

2.1 MLADI TURISTI

Mladi popotniki so vsi tisti, ki se od doma odpravijo brez pomoči turističnih agencij z željo po raziskovanju sveta, kulturnem ali jezikovnem izobraževanju in nabiranju novih izkušenj ter bistveno ne odstopajo od starostnih omejitev, uporabljenih v zgornjih definicijah (Pavlič, 2013, str. 12). Glavni motivi mladih popotnikov (Richards, 2008, str 12, Žunec, 2013, str 4) so:

- spoznavanje novih krajev in kultur (34 % odgovorov),
- sprostitve in zabava (28 % odgovorov),
- obisk prijateljev in znancev (17 % odgovorov),
- študij v tujini (9 % odgovorov),
- delo v tujini (7 % odgovorov),
- ostalo (5 % odgovorov).

Mladinskih turistov ne moremo definirati kot homogeno skupino. Najbolj prepoznavna oblika mladinskega turizma je nahrbtnikarstvo ali »backpacking«. Nahrbtnikarje bi lahko označili kot individualne popotnike s prilagodljivim planom potovanja. Zanje je značilna izbira cenejših nastanitvenih objektov in močna integracija z lokalno skupnostjo ter ostalimi popotniki. Glavni motiv potovanja ni turistična destinacija, ampak osebna rast ter pridobivanje novih znanj in kulturnih izkušenj (Oliveira-Brochado in Gameiro, 2013). Nahrtnikarstvo ni demografsko pogojeno. Za tako vrsto potovanja se namreč danes odloča vse več starejših z željo po izkušnjah druge mladosti. Hecht in Martin (2006) delita nahrtnikarje na tri skupine, to je na mlade med 15. in 26. letom starosti, na prehodne med 27. in 29. letom starosti in na sodobne od 30. leta naprej. Za mlade nahrtnikarje je v precejšnji meri značilno iskanje osebne identitete in velika želja po adrenalinu in novih razburljivih dogodivščinah. V veliki meri gre za potovanja pred soočenjem s profesionalnim in zakonskim življenjem. K nabiranju novih kulturnih izkušenj stremijo tudi sodobni nahrtnikarji, pri katerih pa je opazna težnja k izbiri udobnejših nastanitvenih zmogljivosti in dražjih prevoznih sredstev (Oliveira-Brochado in Gameiro, 2013). Pojav sodobnih nahrtnikarjev je dokaz, da tak način potovanja ni demografsko in ekonomsko pogojen. Raziskave kažejo, da mladi nahrtnikarji za potovanje porabijo tudi do 50 % več kot ostali turisti. Potujejo namreč dlje časa, pogosto 50 dni in več, in čeprav je zanje značilna nizka dnevna potrošnja, ki jim omogoča daljša potovanja, k svetovni turistični industriji doprinesejo ogromne vsote denarja – leta 2010 kar 165 milijard USD (UNWTO, 2011, str. 7). Nahrtnikarji potujejo v lastni režiji in se pogosto poslužujejo lokalnih storitev. To spodbuja rast lokalne ekonomije in močno kulturno povezovanje. Take vrste popotništvo lahko razumemo kot neformalno učenje o novih kulturah, ki doprinesejo k socialno-kulturnemu razumevanju.

Mladinski turizem predstavljajo tudi mladi, ki se odločajo za študij in delo v tujini. Posameznik se je v novem okolju primoran socializirati. Posledično lahko postane bolj tolerant, odkriva nove kulture in spozna nove ljudi. Študent v tujini ali mlajša oseba na prostovoljnem ali plačanem delu poleg strokovnega znanja v večini primerov napreduje tudi v znanju jezikov.

Vse več mladih turistov se v tujino odpravlja tudi z željo po izpopolnjevanju znanja tujih jezikov (Žunec, 2013, str 5). Življenje med ljudmi, katerih materinščine se učiš, je zagotovo ključnega pomena za hiter napredek pri učenju in samozavest pri ustnem izražanju v tujem jeziku. Zanimivi trgi za razvoj te vrste mladinskega turizma so predvsem države, v katerih se govorijo svetovni jeziki. Največ udeležencev jezikovnih tečajev se odloči namreč za učenje angleščine, španščine, nemščine in vedno bolj priljubljene kitajščine. Prihodki učenja tujih

jezikov predstavljajo slabih 7 % globalnega trga znotraj mladinskega turizma (Žunec, 2013, str 5).

Mladi popotniki se odločajo za odhod v tujino tudi zaradi dela. Organizacije, kot so na primer Evropska prostovoljna služba, AISAC, Workaway.com itd., nudijo možnost opravljanja dela na vseh koncih sveta. Poleg pridobitve določenih specifičnih znanj mladi na ta način gradijo na lastni osebnosti. Pridobivajo nove vrline, se učijo novih jezikov in gradijo mostove med kulturami. Na podlagi lastnih izkušenj lahko trdim, da se v nemalo primerih mladi za takšne vrste potovanj odločajo zaradi želje po pridobitvi novih izkušenj in ne zaradi samega plačila. Večina organizacij namreč funkcionira neprofitno in nudi le nematerialne dobrine v zameno za določeno opravljeno delo.

Značilnost mladih popotnikov je uporaba interneta. Ta omogoča hitro komunikacijo med mladim popotnikom in nastanitvenim objektom, ostalimi popotniki ali prostovoljno organizacijo. Na spletu so dostopne vse informacije, ki jih posameznik potrebuje za varno popotovanje. Spletne strani hostelworld.com, workaway.com, couchsurfing.com, goodspot.com itd. zagotavljajo nove izkušnje in kulturno integracijo. S pomočjo spleta mladi izbirajo nove turistične destinacije. Na podlagi komentarjev drugih popotnikov se odločajo za določeno storitev. Preko spleta rezervirajo različne aktivnosti neodvisno od ostalih turistov in prav s pomočjo spleta se v veliko primerih poskušajo izogniti točkam masovnega turizma.

Mladi preko potovanj, učenja in dela v tujini širijo svoja znanja in postajajo bolj kompetentni pri iskanju zaposlitve. So glavni akterji širjenja ideje o odgovornem trajnostnem turizmu, klimatskih spremembah in kulturnih povezovanjih (UNWTO, 2011, str. 4).

Slika 1: Model mrežnega povezovanja akterjev znotraj in zunaj turističnega sektorja.

Vir: The power of youth traveler, 2015.

Zgornji model (Slika 1) prikazuje mrežno povezovanje različnih akterjev znotraj in zunaj turističnega sektorja, ki dandanes bolj ali manj vplivajo na razvoj turizma. Gre za prikaz potovanja brez posredovanja turističnega predstavnika ali turistične agencije. Z neprestanim internetnim dostopom in spletnimi stranmi namenjenimi turistom ter knjižnimi oziroma internetnimi vodiči na pomenu pridobiva predvsem direkten stik turistov z lokalnimi turističnimi ponudniki. Zaradi dostopnosti internetnih aplikacij in raznovrstnih možnosti plačil prek spleta prihaja do direktnega kontakta med turisti in nastanitvenimi objekti, gostinskimi obrati ter letalskimi družbami. K dejstvu, da potovanja postajajo vse dostopnejša, pripomore sama globalizacija s podiranjem meja in različnimi oblikami dela v tujini.

2.2 TRENDI MLADINSKEGA TURIZMA

Čeprav večina mladih turistov prihaja iz razvitih držav, kjer zaradi modernega načina življenja odstotek mladih iz leta v leto pada, lahko v prihodnosti pričakujemo porast mladinskih potovanj. Mladi zahodnega sveta namreč svojo mladost podaljšujejo in vse več programov je namenjenih mlajšim generacijam, pubertetnikom in otrokom, preko katerih se spodbuja promocija mladinskega turizma. Pojem mladinskega turizma med mladimi v državah v razvoju se šele dobro uveljavlja. Ekonomska kriza zadnjih let je prav gotovo vplivala na procentualno večjo zastopanost mladih Brazilcev, Indijcev, Kitajcev in Rusov na mladinskem turističnem trgu (UNWTO, 2011, str. 9).

V obdobju enega leta povprečen mladi turist na pot krene dvakrat. Enkrat se odloči za nekoliko daljše in enkrat za krajše potovanje. Za potovanje se odloči na podlagi internetnih virov in priporočil ostalih mladih. Ker je njegov proračun omejen, se odloči za bivanje v cenejših nastanitvenih zmogljivostih. V primeru, ko gre za krajše potovanje, mladi rezervirajo nastanitev in ostale storitve preko spleta. V primeru, ko gre za daljše potovanje, mladi pogosteje iščejo osnovne storitve šele ob samem prihodu na destinacijo. Vse več ljudi se odloča za dopustovanje v zadnjem hipu. Prav tako pridobivajo na pomenu fleksibilne počitnice, nove destinacije, podeželski pridih in specifični trgi. Vse to potrjuje, da turisti, še posebej mladi popotniki, hrepenijo po novih doživetjih in izkušnjah (Žunec, 2013, str. 8).

3. ŠPORT V TURIZMU

Šport in turizem sta danes prevladujoča družbena pojava in sta med seboj povezana na različne načine. V zadnjih letih je moč opaziti močan porast turističnih potovanj, katerih motiv sta športno udejstvovanje in rekreacija. Moderen življenjski slog vključuje šport, ki vpliva na izbiro turističnega potovanja. Vse več ljudi se zaradi tega odloča za fizično aktivne počitnice. Pustolovski turizem je nemasovni turizem. Uvrščamo ga med alternativne oblike turizma. Lahko ga opredelimo kot mehko (*soft tourism*) ali trajnostno (*sustainable tourism*) obliko turizma (Valant, 2007, str.10), a nikakor ne v vseh primerih.

3.1 ŠPORTNA REKREACIJA

Rekreacija je oblika vedenja, ki zapolni prosti čas. Je dejavnost, ki se odvija v prostem času in pripomore k obnavljanju človekovih telesnih in duševnih moči. Pri športni rekreaciji se človek z dejavnostjo ne ukvarja profesionalno. Telesno se giblje v svojem prostem času z namenom, da se razvedri in obnovi svoje delovne sposobnosti (Valant, 2007, str. 13).

3.2 ŠPORTNI TURIZEM

V začetku je veljajo, da je športni turist vsak, ki se na počitnicah ukvarja s športom (De Knop, 1987, cv Gibson, 1998). Kasneje se loči športne turiste na posameznike, ki se na počitnice odpravijo izključno zaradi športnega udejstvovanja, ter na osebe, ki se na počitnicah s športom sicer ukvarjajo, ni pa to njihov glavni razlog za obisk določenega območja (De Knop, 1990, cv: Gibson, 1998). Danes športni turizem lahko zajema poleg organiziranih in neorganiziranih športnih prireditev tudi vse pasivne udeležbe v športnih aktivnostih, ki potrebujejo potovanje (Standeven, de Knop, 1999; Berčič et al., 2010, str. 55). Po nekaterih definicijah se poleg tega v športni turizem vključuje tudi vse profesionalne športe, ki zahtevajo potovanje športnikov in njihovih ekip na različne tekme zunaj domačega kraja (Berčič et al., 2010, str. 55). Svetovna turistična organizacija definira športni turizem kot turizem oseb, ki se posebej zanimajo za kraje, kjer so lahko aktivni v svojem priljubljenem športu (Berčič et al, 2010). Športni turizem je kombinacija bivanja, športa in potovanja.

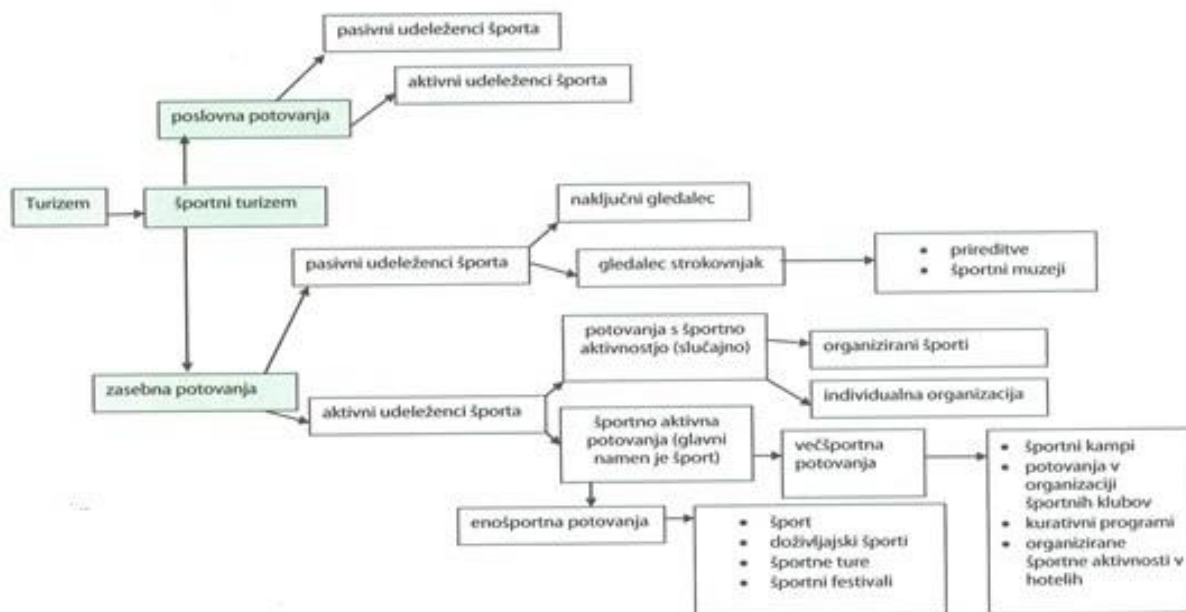
Različne definicije športnega turizma dokazujejo, da je področje obsežno. V diplomskem delu se bom osredotočila na potovanja s športno aktivnostjo (potovanja z motivom udeleženca, da se ukvarja s športom).

Športno aktivni turizem zajema posameznike, ki potujejo z razlogom, da so sami športno aktivni, pri čemer jih lahko ločimo na tiste, ki svoje potovanje planirajo z namenom izvajanja določene športne aktivnosti, in na tiste, ki športnih aktivnosti niso v naprej predvideli, torej so športno aktivni le po naključju. Turiste, ki se za obisk določene turistične destinacije odločijo zaradi možnosti izvajanja športne aktivnosti, lahko delimo na profesionalne in na neprofesionalne športnike (Berčič et al., 2010, str. 57).

Gammon in Robinson (2003) delita športni turizem na mehki in trdi športni turizem, in sicer glede na število tekmovalcev in samih obiskovalcev športnih dogodkov. Profesionalni športniki, ki nastopajo na svetovno znanih tekmovanjih, kot so Olimpijske igre, FIFA svetovno nogometno prvenstvo itd. so tako akterji trdega športnega turizma, medtem ko so neprofesionalni športniki, ki se med dopustovanjem ukvarjajo s športnimi dejavnostmi oziroma prostočasnimi interesi, predstavniki mehkega športnega turizma (Gammon in Robinson, 2003; cv: Wikipedija, 2016).

Nekateri športni turisti na določeni turistični destinaciji prakticirajo le enega, drugi več športov hkrati (Berčič et al., 2010, str. 57).

Slika 2: Oblike športnega turizma.

Vir: Standeven in De Knop, 1999, cv: Berčič et al., 2010.

3.2.1 PUSTOLOVSKOREKREACIJSKI TURIZEM

V tuji literaturi se pustolovski turizem obravnava pod pojmom *adventure tourism*. V slovenski literaturi in v pogovorni obliki se ta termin večkrat prevede kot ekstremni turizem oz. adrenalinski turizem v povezavi s tako imenovanimi adrenalinskimi športi. Adrenalinskih športov v strokovni klasifikaciji ni. Adrenalin se namreč sprošča v različnih življenjskih situacijah in ne le pri športni aktivnosti. Količina adrenalina, ki se sprosti v določenem organizmu, je odvisna od posameznikovih predhodnih izkušenj in njegove telesne pripravljenosti. Iz tega sledi, da se pustolovskega turizma ne da enostavno definirati, saj je močno subjektivno pogojen. Kar je za nekoga vsakodnevno opravilo, je za nekoga drugega adrenalinska injekcija. Tako lahko pojem pustolovskega turizma zajema vse; od dokaj preproste hoje po Sierrri Nevadi do plezanja na najvišje vrhove sveta (Swarbrooke et al., 2003).

3.2.1.1 PUSTOLOVSKOREKREACIJSKE DEJAVNOSTI

Pustolovskorekreacijske dejavnosti so tiste pustolovske dejavnosti, za izvajanje katerih je nujno potrebna športna aktivnost. Pustolovskorekreacijski turizem je tako podvrsta oziroma podmnožica pustolovskega turizma, saj vključuje veliko mero pustolovščine v kombinaciji s fizičnim naporom. V praktičnem delu diplomske naloge bom obravnavala predvsem segment pustolovskega turizma, ki temelji na pustolovskorekreacijskih dejavnostih, kot so rafting, kajakaštvo, soteskanje itd.

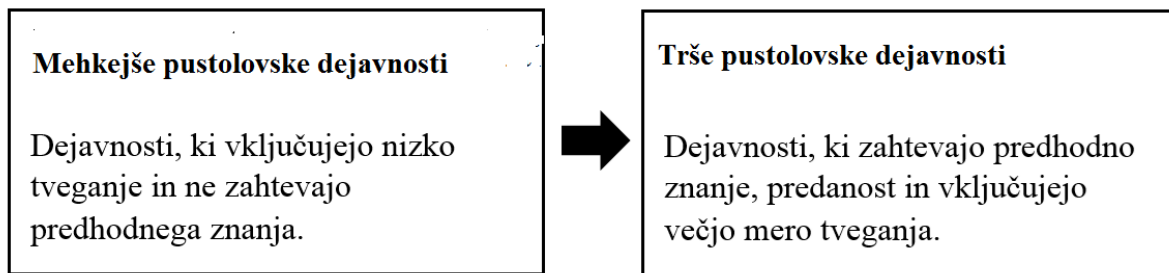
Pustolovske dejavnosti lahko opišemo z besedami, kot so vznemirjenje, adrenalin, razburljivost, strah, popotovanje, izziv, vznesenost, ekspedicija, tveganje, drznost, uspeh itd. Značilnost pustolovskih dejavnosti je, da vključujejo določeno mero neudobja, saj se posameznik, medtem ko se spoprime z določeno dejavnostjo, sooči z nečim novim in na ta način stopi iz lastne cone udobja. Rezultat določene pustolovske dejavnosti ni popolnoma znan. Udeleženec se spoprime z izzivom, ki se lahko konča na več načinov. Prav zaradi tega je pri izvajanju pustolovskih dejavnosti vedno prisotna mera strahu. Športniki se velikokrat izpostavljajo tveganju, ki v človeku sproža strah in adrenalin. Zavedanje, da je tvoje življenje v nevarnosti, sproža kombinacijo ugodja in strahu. Premagati samega sebe namreč pomeni osvojiti nekaj novega in si dokazati, kaj telo in um zmoreta. Prisotna je želja po novih dogodivščinah in premagovanju svojih lastnih sposobnosti. Novo okolje le še spodbuja občutek, da je vse mogoče. Preko pustolovskih dejavnosti se razvijajo nove spretnosti in pridobivajo nova znanja. Pustolovski turizem poleg le »videti« zajema tudi »obstajati, narediti« in tudi »čutiti« (Swarbrooke et al., 2003).

Pustolovske dejavnosti v povezavi s športnim turizmom predstavljajo posebno vejo nišnega turizma znotraj nemasovnega turizma. Cilj **aktivnega nemasovnega turizma** je v turistu vzbuditi vznemirjenje. Lahko ga delimo na več vej, ki pa se med seboj prepletajo (Swarbrooke et al., 2003, str. 16-24):

- dejavnostni turizem (*activity tourism*),
- ekoturizem in turizem živalstva in rastlinstva (*wildlife tourism*), pri katerih je najpomembnejši odnos med turistom in naravo,
- raziskovalni in kulturni turizem (*discovery and cultural tourism*), pri katerem je najpomembnejši stik z oddaljenimi kulturami, ki služijo kot inspiracija in so vir občudovanja,
- ekspedicijski turizem (*expedition tourism*), pri katerem je najpomembnejše spopadanje z naravo, kjer ni turistične infrastrukture – balonarske odprave, čezpuščavske odprave itd.

Pustolovskorekreacijske dejavnosti se vedno izvajajo na prostem. V veliko primerih na nevsakdanjih območjih, tj. visoko v gorah, na divjih rekah, v jamah, na ledenih pokrovih itd. Taka območja že sama po sebi v človeku vzbudijo vsa prej omenjena čustva, ki so prisotna pri izvajanju pustolovskorekreacijskih dejavnosti. Pri izvajanju pustolovskorekreacijskih dejavnosti se razvijajo čustvena inteligenca, mentalne sposobnosti, kondicijska vzdržljivost in telesna pripravljenost. Razlog, da so pustolovskorekreacijske dejavnosti priljubljene, je prav gotovo ta, da oseba, ki se uspešno spopade z izzivom, zadovolji sebe kot celoto. Iz tega izhaja, da se pustolovskorekreacijske dejavnosti v veliko primerih sprevržejo v odvisnost. Gre za nenehno iskanje ravnotežja med tveganjem in pridobivanjem novih spretnosti ali izkušenj. Potrebno je poudariti, da vsaka aktivnost, ki se izvaja v naravi, ne spada med pustolovskorekreacijske dejavnosti. Veliko vlogo pri tem, kaj spada med pustolovsko dejavnost in kaj ne, igra osebna presoja.

Slika 3: Oblike pustolovskih dejavnosti.

Vir: Hill, 1995; Swarbrooke et al., 2003.

Pustolovske dejavnosti delimo lahko na mehke (*soft adventure*) in trše (*hard adventure*) oblike. Mehke dejavnosti so tiste, za katere predhodno znanje ni potrebno (Swarbrooke et al., 2003). Da dejavnosti lahko uvrščamo med pustolovskorekreativne, morajo vključevati vsaj tri od navedenih kriterijev: fizično aktivnost, stik z naravo in kulturno integracijo (Adventure tourism market report, 2010). Za trše dejavnosti je značilno, da postavijo posameznika izven cone udobja in vključujejo večje tveganje.

Pustolovske dejavnosti lahko delimo tudi na tiste, pri katerih je najpomembnejši del potovanje v neznano (odkrivanje novih območij, mest je prvotnega pomena – potovanje s terenskim vozilom čez Ande, kolesarjenje čez celoten afriški kontinent, treking v Himalaji), in na tiste, ki se lahko izvajajo v bližini doma in še vedno zadostijo želji po adrenalinu in novih izkušnjah (Swarbrooke et al., 2003) (veslanje po reki Soči, vzpon na Prisojnik skozi Prednje okno po *via ferrati*, *bungee jumping* skok s Solkanskega mostu itd.).

Turistični ponudniki svoje storitve prodajajo kot pustolovske, če se le te izvajajo na nevsakdanjih območjih, s katerimi turist ne pride v stik vsakodnevno – visoke gore, hitre reke, globoka brezna, ozke soteske, ledeni slapovi itd. Pustolovskorekreativne dejavnosti delimo na tiste, ki se izvajajo na zemlji, v zraku in v povezavi z vodo.

Turisti, ki se odločajo za izbiro pustolovskorekreativne dejavnosti, obiščejo določeno turistično destinacijo zaradi same možnosti izvajanja določene športne aktivnosti. Glede na sezono obiska lahko ločimo turistične destinacije na tiste (Swarbrooke et al., 2003, str. 127):

- v katerih se izvaja pustolovska dejavnost le del leta,
- v kateri se izvaja pustolovska dejavnost preko celega leta,
- v katerih je možnost izvajanja različnih pustolovskih dejavnosti v različnih obdobjih leta.

3.2.1.2 POMEN POKRAJINE ZA RAZVOJ PUSTOLOVSKO REKREACIJSKIH DEJAVNOSTI

Športni turizem je prostorsko izražanje turizma skozi fizično aktivnost, vključujoč vsa območja, kjer se športni turizem izvaja (Hinch in Higham, 2011, str. 84). Določeno območje ima možnost za razvoj pustolovskorekreativnega turizma le, če ima določene geografske danosti. Plaža ne more biti zanimiva za deskanje na valovih, če morje ne zagotavlja konstantnih valov. Zaradi naravnih danosti se lahko razvije turistična infrastruktura, ki je

pomembna za razvoj turistične destinacije. Snežne padavine v gorah niso zadosten pogoj za razvoj alpskega smučanja. Infrastruktura je tista, ki območju doda turistično vrednost.

Pustolovskorekreacijske dejavnosti lahko kvalificiramo kot tiste, ki se izvajajo v perifernih območjih. Naravne danosti, primerne za izvajanje dejavnosti, kot so smučanje, alpinizem, rafting itd., se namreč nahajajo stran od glavnih mest in večjih mestnih središč. Pustolovskorekreacijski turizem povsem bazira na naravnih danostih in izkoriščenju le teh. Naravne danosti so pomembnejše od ekonomskega trga. Brez zadovoljivih naravnih razmer izvajanje aktivnosti ni mogoče. Obstajajo seveda izjeme, kot so npr. umetna smučišča, umetne kajakaške proge itd. (Hinch in Higham, 2011). Zaradi odvisnosti od vremenskih razmer in težje dostopnosti razvoj območij za namene pustolovskorekreacijskega turizma ni vedno enostaven.

Območje, primerno za izvajanje pustolovskorekreacijskih dejavnosti, mora biti, če želi privabiti turiste, dobro opremljeno s turistično infrastrukturo. Ta je namreč osnovnega pomena za obstoj turizma na določenem območju in za sam razvoj turistične destinacije. Pokrajina sama naj se ne bi spreminjala, saj se pustolovskorekreacijski turizem razvije zaradi naravnih danosti, ki se morajo kar se le da ohraniti v prvotnem stanju. Posegi v naravo zavoljo turistične infrastrukture lahko povzročijo nepovratno škodo okolju do te mere, da destinacija postane s turističnega vidika nepriljubljena. Trajnostni razvoj je ključen za razvoj pustolovskorekreacijskih dejavnosti. Negativne vplive je potrebno kar se da zmanjšati in v primeru prehude obremenitve uporabo naravnega okolja za namene izvajanja pustolovskorekreacijskih dejavnosti z zakoni tudi omejiti (Hinch in Higham, 2011)..

Okolje morajo ohranjati vsi, domačini in turisti. Slednji morajo spoštovati pravila in kar se da omejiti vpliv na naravo ter delovati v skladu z lokalno politiko. Lokalna skupnost mora zagotoviti varno uporabo naravnih danosti in spodbujati razvoj različnih pustolovskorekreacijskih dejavnosti v enaki meri. Potrebno je iskati kompromise. Smučišča moraj biti urejena v tej smeri, da imajo smučarji in deskarji na snegu dovolj prostora. Uporaba reke mora biti dostopna kajakašem in ribičem (Hinch in Higham, 2011).

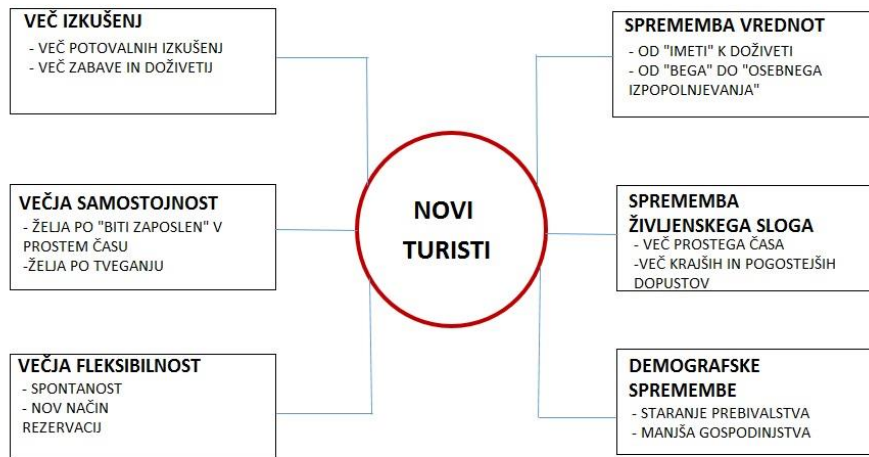
3.2.1.3 PUSTOLOVSKOREKREACIJSKI TURISTI

Turisti, ki se preizkušajo v pustolovskorekreacijskih dejavnostih, so osebe, ki iščejo osebno izpolnitev in vznemirjenje skozi fizično aktivnost in psihološko pripravljenost. Sestavni del njihovega turističnega potovanja je iskanje adrenalina v odročnih, do tedaj še neraziskanih območjih. Pustolovskorekreacijski turisti so po večini izkušeni športniki in popotniki, ki skozi potovanja izpolnjujejo željo po doseganju osebnih športnih ciljev in napredovanju.

Promocija zdravega življenja je močno doprinesla k razvoju pustolovskorekreacijskih dejavnosti. Biti vsakodnevno fizično aktiven je postala nuja. Mnogi v prostem času izpopolnjujejo svojo telesno pripravljenost. Moderen način življenja namreč zahteva veliko sedenja in mentalne aktivnosti. Ukvarjanje s športom tako pomaga premagati stresne vsakodnevne situacije. Šport zlahka postane hobi, kateremu se nameni proste popoldneve in tudi počitnice. Vse več je zanimanja za fizično aktivno preživljanje dopusta. Ljudje potrebujejo spremembo, nove dogodivščine in ne le počitek. Tradicionalni masovni turizem postaja vse manj zanimiv. Ljudje niso več telesno utrujeni od dela. Zaradi tega ne pogrešajo fizičnega počitka. Želijo si pobega od vsakdanjega stresa in novih individualnih izkušenj. Vrhunec dopustovanja pri tako imenovanih »novih turistih« (Poon, 1993; Swarbrooke et al.,

2003) je tako trenutek samopotrditve – osvojen tritisočak, preplezana 300 m visoka stena, prehojena romarska pot itd.

Slika 4: Značilnosti sodobnih turistov.

Vir: Swarbrooke et al., 2003.

Nekoč je veljalo, da so le mladi tisti, ki se ukvarjajo s pustolovskorekreacijskimi dejavnostmi. Danes lahko izpostavimo dejstvo, da se za pustolovskorekreacijske dejavnosti odločajo vse generacije. Starejši ostajajo v fizični kondiciji zelo dolgo in neredko se zgodi, da se penzionisti odločijo za pohodniške počitnice, medtem ko se študenti raje izpostavljajo sončnim žarkom na grških otokih. Raziskave sicer potrjujejo, da so športi, ki vključujejo večjo mero adrenalina, kot so npr. *bungee jumping*, *rafting*, *kite surfing* itd., najbolj priljubljeni pri osebah starih med 20 in 34 let (Swarbrooke et al., 2003, str. 62).

Pri izvajanju trših pustolovskorekreacijskih dejavnosti so osebe izpostavljanje večjemu tveganju. Za varno izvajanje sta potrebna večja zbranost in veliko predznanja. Mehkejše pustolovskorekreacijske dejavnosti, kot so na primer kampiranje, jahanje, kolesarjenje itd., vključujejo tveganje le navidezno. To je sicer zelo subjektivno pogojeno. Z mehkejšimi dejavnostmi se lahko ukvarja vsak, medtem ko trše dejavnosti izvajajo le osebe, ki so fizično in psihično dovolj močne, da se soočijo z veliko mero adrenalina in tveganja. Posameznik se odloči za določeno dejavnost na podlagi notranjih potreb in motivacije. Na posameznikovo odločitev, kako bo preživel svoj prosti čas, vplivajo njegova osebnost, finančno stanje, število prostih dni v letu, zdravstveni razlogi in potovalni partnerji (Swarbrooke et al., 2003, str. 69).

Vse več ljudi se odloči za preživljanje fizično aktivnih počitnic zaradi želje po spremembi. Potisni dejavniki, ki te oddaljijo od vsakdanjika, so tveganje, vznemirjenje, beg, osebna rast, socializacija in samopotrditve. Privlačni dejavniki pa so v primeru pustolovskorekreacijskih dejavnosti divja narava, neznano okolje, naravne danosti primerne za izvajanje določene športne aktivnosti itd. (Swarbrooke et al., 2003, str. 67).

Iskanje tveganja je eden najmočnejših potisnih dejavnikov. Tveganje je lahko pozitivno, če oseba na podlagi izkušenj in znanja v določenih situacijah odreagira pametno in se tako izogne nevarnosti. Nasprotno gre pri negativnem tveganju za brezpametno ravnanje in izpostavljanje življenjsko nevarnim okoliščinam. Pustolovskorekreacijski turisti so v

neprestanem iskanju ravnovesja med obema tveganjema. Iskanje novih meja je dnevna praksa. Adrenalin, ki se sprošča ob izvajanju pustolovskorekreacijskih dejavnosti, posameznika zasvoji. Hkrati telo postaja vedno bolj odporno na količino sproščene adrenalina, kar vodi v vedno večje tveganje. K odločitvi za bolj tvegane podvige pripomorejo tudi prejšnje pozitivne izkušnje, ki ustvarijo občutek kompetentnosti (Swarbrooke et al., 2003).

Pri pustolovskorekreacijskih turistih izvajanje športne dejavnosti hitro prerase v strast, saj vpliva tako na fizično pripravljenost kot tudi na pozitivno počutje. Posameznik, ki se odloči za določeno dejavnost zaradi želje po samopotrditvi, osebni rasti ali zaradi želje po novem znanju, v športu hitro napreduje. Postane član športne skupnosti in se identificira z ostalimi športniki. Sledi stopnja, ko se tveganje zmanjša do te mere, da izvajanje pustolovskorekreacijske dejavnosti prinaša le srečo in izboljša kvaliteto življenja (Swarbrooke et al., 2003).

3.2.1.4 TREND PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI

Pustolovskorekreacijski turizem je kot tudi vse ostale nemasovne oblike turizma v vzponu. Razvija se predvsem v razvitem svetu, kjer SSS (*sun, sand, sea*) turizem izgublja na pomenu. Gre za razvoj modernega turizma, tako imenovanega EEE (*entertainment, education, excitement*) turizma.

Nemasovne oblike turizma po podatkih Washingtonske univerze pridobivajo na pomenu predvsem zaradi povečanja mednarodnih potovanj, povečanja števila turistov, ki se odloča za aktivno preživljanje prostega časa in zaradi dvigovanja življenjskega standarda na globalni ravni (UNWTO, 2014, str. 20). Turistični tokovi se povečujejo predvsem iz držav v razvoju. Vse več aktivnih turistov prihaja z azijskega kontinenta, Rusije in Latinske Amerike.

Pustolovskorekreacijski turisti, prav tako kot mladinski turisti, se danes poslužujejo predvsem interneta. Internet služi kot vir informacij ter posrednik med turistom in ponudnikom. Ljudje svoje počitnice tako organizirajo sami, brez turističnih agencij, kar pozitivno vpliva na lokalno skupnost določene turistične destinacije.

Turisti težijo k iskanju še neodkritih destinacij. Želijo si avtentične individualne izkušnje. Vzporedno s povpraševanjem raste tudi ponudba. Države z inovativnimi slogani želijo privabiti obiskovalce. WTO je med štirimi izpostavila tudi Slovenjo s sloganom *I feel Slovenia* (UNWTO, 2014, str. 22.). Vse več je manjših podjetjih, ki pustolovskorekreacijske dejavnosti promovirajo kot nepozabna doživetja, ki jih mora v življenju vsak posameznik izkusiti.

Pustolovskorekreacijski turisti so dobro informirani in svoje izkušnje ne delijo le z osebnimi prijatelji. Pozitivne ali negativne informacije širijo preko socialnih omrežij, forumov itd. Na ta način se podirajo geografske meje. Še pred kratkim neznane turistične destinacije so danes polne turistov, ki se zatekajo k naravi, kjer lahko izvajajo športne dejavnosti. Športna ponudba se razvija. Vsako leto se izumijo nove športne aktivnosti, ki vplivajo na povečanje števila pustolovskorekreacijskih turistov na trgu. Stare športne panoge kot npr. kolesarstvo spremenijo pomen. Nov življenjski slog promovira uporabo ekoloških prevoznih sredstev tudi na dopustu.

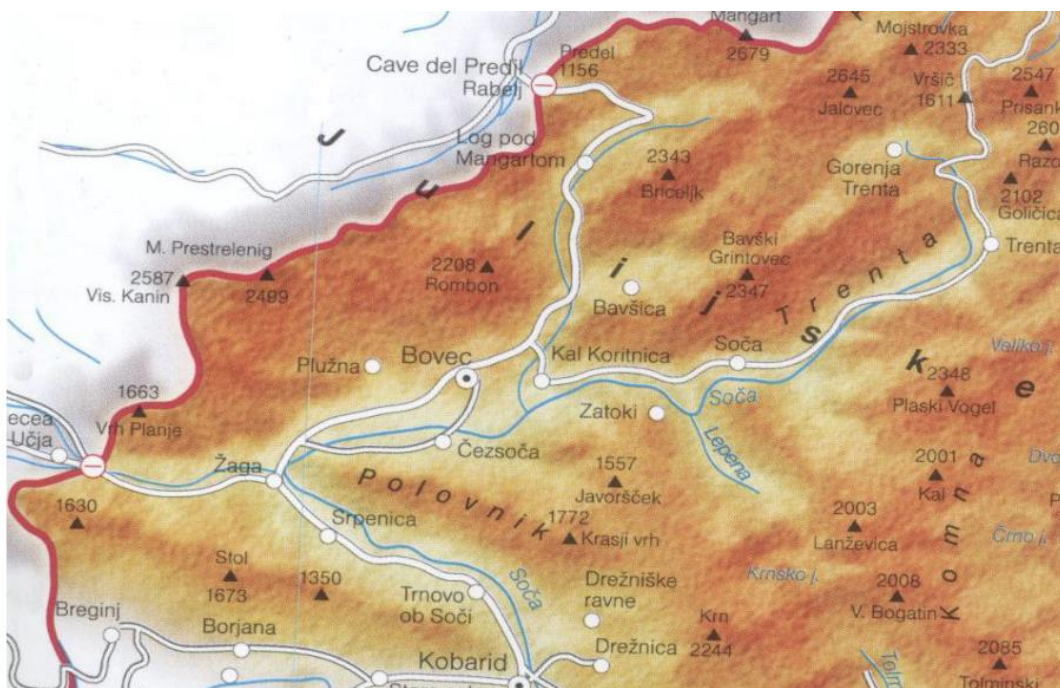
Raziskave kažejo da se bo povpraševanje po pustolovskorekreacijskih dejavnostih in ostalih oblikah nemasovnega turizma močno povečevalo predvsem med turisti v državah v razvoju. Slednji naj bi se posluževali turistične infrastrukture v razvitem svetu. Problem naj bi ostal pri vlaganju v razvoj pustolovskorekreacijskih dejavnosti v nerazvitih delih sveta zaradi nesigurnosti trga (UNWTO, 2014, str. 24).

4. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI BOVŠKEGA, POMEMBNE ZA RAZVOJ TURIZMA

Bovško je del zgornjega Posočja. Leži v zahodnem alpskem svetu ali Posoških Julijskih Alpah. Bovško meji na Rabeljsko dolino in dolino Ziljice na italijanski strani mejnega prelaza Predel. Onstran Kanina na dolino Reklanice, na dolino Rezije in Tersko dolino. Na prelazu Vršič meji na Zgornjesavsko dolino (Kunaver, 2004).

Na skrajnem jugu hribovit svet predstavljata grebena Polovnika (1.482 m) na eni strani reke Soče in greben Stola (1.673 m) na drugi. Severno od Stola je Kanin (2.587 m), proti severovzhodu sledita Jerebica (2.126 m) in Mangart (2.679 m). Nad dolino Bavšice se dvigata Bricelj (2.343 m), najvišji vrh Loške stene, in Bavški Grintavec (2.347 m). Nad dolino Zadnje Trente se bohotita Jalovec (2.645 m) in Mojstrovka (2.333 m). Vzhodno od Vršiča imamo Prisojnik/Prisank (2.547 m) ter Razor (2.601 m) s Kriškimi podi. Bovško omejuje tudi vrh Triglava (2.864 m), kateremu južno sledijo Kanjavec (2.569 m), veliko Špičje (2.395 m), Plaski Vogel (2.348 m), Kal (2.001 m) in Lanževica (2.003 m) (Bembič, 2014; Orožen Adamič, Perko, Kladnik, 1996).

Karta 1: Fizični prikaz Bovškega.

Vir: Geografski atlas Slovenije za osnovno in srednje šole, 2004.

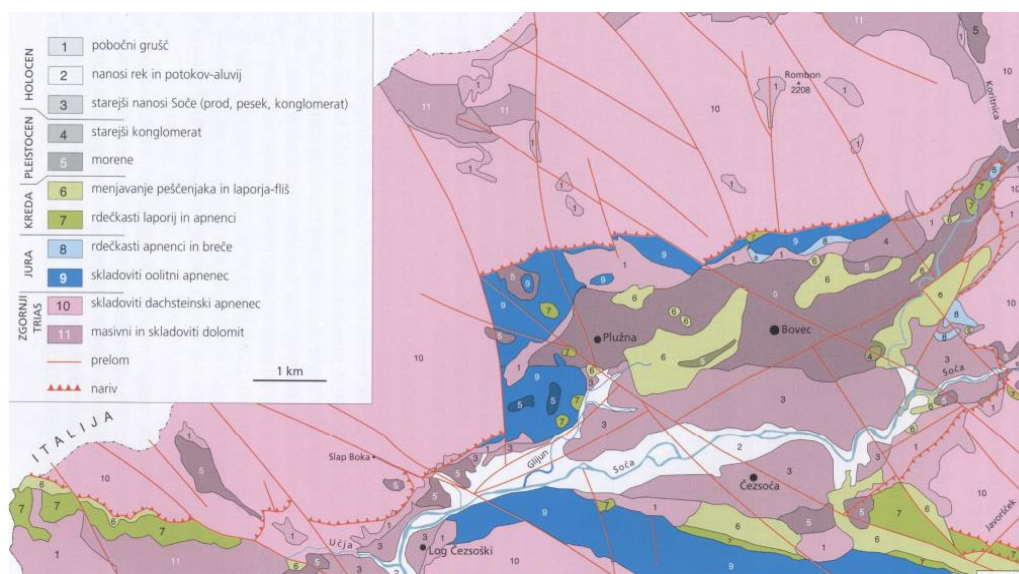
4.1 FIZIČNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

4.1.1 GEOLOŠKE IN GEOMORFOLOŠKE ZNAČILNOSTI

Čeprav je na videz kamninska in tektonska sestava Bovškega monotona, je za geološko stroko, o čemer priča tudi potresna aktivnost, izredno zanimiva. Geološko pestrost so domačini izkoriščali še pred razvojem turizma. Prisotnost rude, kot je limonit, ki je na površje ob prelomih prišel z vodo je v obdobju rudarstva in fužinarstva zaznamovala način preživetja. V geološkem smislu zgornje Posočje predstavlja del narivne grude Julijskih Alp (Placer, 2008; cv: Bembič, 2014). Območje se je formiralo pred več kot 200 milijoni leti. Najstarejše kamnine so nastale na dnu oceana Tetida in prepotovale več tisoč kilometrov iz ekvatorske smeri, dokler jih ni alpinska orogeneza s pritiskanjem Afriške tektonske plošče na Evrazijsko v več fazah dvignila na površje (Petrič, Zdešar, Zupan Hajna, 2010, cv: Bembič, 2014).

Dolinski in gorski svet Bovškega je zgrajen po večini iz mezozojskih kamnin, starih od 250 do 65 milijonov let. Mnogo mlajše so le sedimentne kamnine, ki so posledice ledenodobnega delovanja. Med mezozojskimi kamninami prevladujejo zlasti debele plasti apnenca. Najpomembnejši je dachsteinski apnenec, ki se pogosto menjava z dolomiti. Ves gorski obod Bovške kotline je tako grajen iz karbonatnih kamnin, kar omogoča nastajanje visokogorskih kraških pojavov. Slednje je moč opazovati na območjih brez vegetacije, kot so npr. Kaninski podi, kjer je ledeniško delovanje na njih povzročilo, da so nastale nagnjene skladovne plošče, tako imenovani »lašti« (Kunaver, 2004). Velika sinklinala Bovške kotline je zapolnjena s flišem kredne starosti. Flišno podlago prekrivajo sedimenti, ki so posledica ledeniških, fluvialnih in pobočnih procesov. Tudi jezerska kreda, ki so jo do nedavnega izkoriščali v industrijske namene, je iz časa ledenih dob in je sestavljena iz zdrobljenega apnenca in dolomita. Mlajšim geološkim obdobjem pripadajo sprijeti konglomerati in še manjši rečni nasipi proda in peska, katerih bela barva je prepoznavni turistični element območja (Buser, 2004). Predvsem južno od Bovške kotline, so v nižjih pobočjih zastopane vododržne kamnine s peščenjaki in fliši (Šifrer, Kunaver, 1978).

Karta 2: Geološka karta okolice Bovca.

Vir: Buser, 2004.

Močna razčlenjenost površja dokazuje, da je Bovška kotlina mlajšega nastanka. Globoko vrezane doline so tektonsko zasnovane in marsikje premočrtne. Struga reke Soče sledi alpskim prelomom (V–Z), dinarskim prelomom (JV–SZ) in prečnim prelomom (SV–JZ) in tako svojo smer spreminja na zelo kratke razdalje (Slovenija, 1999). V okolici Bovške kotline je veliko naravnih struktur, stikov litosferskih plošč in stičišč prelomov. Zaradi teh dejavnikov so potresi s podori in pobočni gravitacijski procesi pogosti in se pojavljajo skozi celotno zgodovino Bovškega. Potresi nastajajo zaradi premikov Afriške, Evroazijske in manjše Jadranske kontinentalne plošče. Na Bovškem je moč pričakovati potrese z učinki od 7. do 9. stopnje po evropski potresni lestvici (Buser, 2004). Prvi izmed recentnih potresov, ki je prizadel Posočje, je imel magnitudo 6,5 z žariščem v Furlaniji. Leta 1998 je potres z magnitudo 5,6 in epicentrom v globini 8 km pod dolino Lepene in Krnskim gorovjem na širšem območju povzročil veliko škodo. Potres z epicentrom na istem območju in magnitudo 4,9 se je zgodil leta 2004. Oba potresa sta nastala na razdalji manj kot 6 km ob Ravenskem prelomu, ki je del Idrijskega preloma (Vidrih 2004, Bembič, 2014). Potresi ne povzročajo spremembe le v naravi v obliki podorov in nestabilnih pobočij. Posledice potresa se občutijo tudi v upadu turizma zaradi strahu pred samim obiskom območja. Pride do nazadovanja v gradnji turistične infrastrukture in upada turističnih tokov še nekaj let po naravni katastrofi.

Današnje stanje površja je rezultat medsebojnega vplivanja kamninske in tektonske zgradbe ter zunanjih sil in procesov, ki so se v zadnjem geološkem obdobju močno menjavali. Na oblikovanje dolin in gora so vplivale vode z erozijo in kemičnem raztapljanjem, led z mehničnim transportnim delovanjem, mehanično preperevanje, potresi, podori, številni snežni in zemeljski plazovi in človeški posegi v naravo.

Visokogorski svet Bovške kotline s številnimi površinskimi in podzemeljskimi oblikami je eno naših najznačilnejših območij visokogorskega krasa. Izrazit je na Kaninskih, Kriških in Krnskih podih ter na Goričici pod Rombonom. Značilen je za območje, kjer se visokogorski svet zravna v planote. Kraški pojavi (npr. žlebiči, škraplje, lašti, konte, kotliči itd.) se tu prepletajo z ostanki delovanja ledenikov. Najznačilnejša kraška oblika Bovškega visokogorskega krasa so brezna, med katerimi najgloblje Čehi 2 meri kar 1.533 m. Prestreljeniško okno na Kaninu, ki se odpira 6 m široko in 7 m visoko, je eno največjih naravnih oken v Julijskih Alpah. Posebnost Kaninskega pogorja je podzemno pretakanje vode z močnimi kraškimi izviri v dolini (Kunaver, 2004).

Bovško je močno ledeniško preoblikovano. Največ ledeniških ostankov se je ohranilo iz zadnje ledene dobe. Posledica Soškega ledenika, ki je segal vse do Mosta na Soči, so ledeniško poglobljene in preoblikovane doline, fluvio-glacialne terase, balvani, čelne in bočne morene itd. Ledeniško delovanje je najbolj preoblikovalo rečne doline, ki so ponekod vrezane v strma pobočja in predvsem na območjih višje nadmorske višine brez erozijskih teras. Ledeniške vode so v nižjih delih Bovškega odlagale material in nato vanj vrezovale prodne terase, ki danes predstavljajo ravninski del Bovškega (Slovenija, 1999). Bovško polje je starejša Soška terasa in ena največjih prodnih nasipov v vsej Soški dolini.

Slika 5: Mala korita reke Soče.

Vir: Ana Sovdat, 2015.

Izjemna slikovitost in pestrost pokrajine sta prav gotovo glavna aduta turizma na Bovškem. Reliefna raznolikost omogoča razvoj turistične dejavnosti. Gorski svet privlači planince, jamarje in alpiniste. Ozke doline privabljajo pohodnike in kolesarje. Reliefne danosti omogočajo razvoj smučarskega turizma in letalskih športov, nastanek adrenalinskih parkov in plezališč. Bovško turisti obiščejo tudi zaradi samih vizualnih elementov pokrajine. Visoke gore, drobna razgibanost pokrajine, morene, ostre prepadne stene itd. ne privabljajo samo turistov, ampak tudi fotografe in filmsko industrijo.

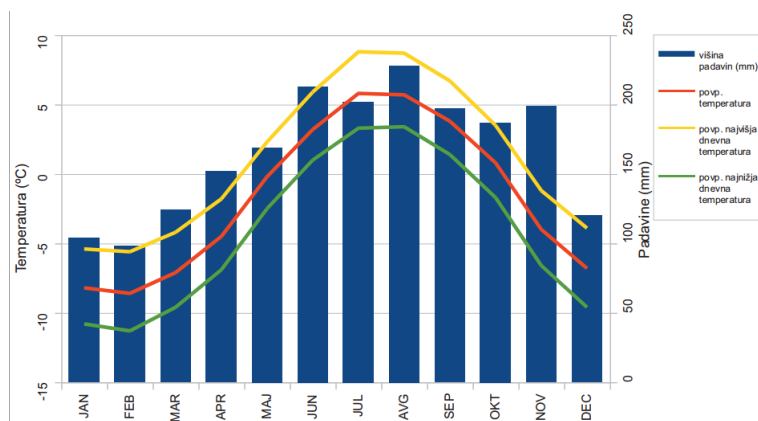
4.1.2 PODNEBNE ZNAČILNOSTI

Razgibanost reliefa se kaže tudi v klimatskih značilnostih. Bovško ima veliko reliefno energijo in s tem velike razlike v nadmorski višini med dnom doline in vmesnimi grebeni in slemenji. Pomemben dejavnik je bližina Sredozemlja, ki pogojuje relativno blage klimatske poteze in s tem na Bovškem omejuje vplive srednjeevropskega kontinentalnega podnebja. Bližina Sredozemlja zagotavlja višje temperature, rast kraških in submediteranskih rastlin ter večjo količino padavin jeseni v primerjavi s pomladjo. Kljub legi v osrčju alpskega sveta prevladuje na Bovškem omiljen tip alpskega podnebja, ki pozitivno vpliva na razvoj turizma. Medtem ko višje nadmorske višine poskrbijo za ohladitev Bovške doline v vročih poletnih mesecih, pa glede na ostala gorska območja Slovenije pozimi beležijo višje temperature.

Srednje mesečne in srednje letne temperature zraka v dolinah se nižajo v smeri proti izvirov vodotokov, kar je povezano z naraščanjem nadmorske višine. V visokogorju so temperature precej nižje, saj je povprečni temperaturni gradient v alpskem svetu Slovenije $0,42^{\circ}/100$ m. Povprečna letna temperatura zraka v Bovcu je $9,2^{\circ}\text{C}$ (1961–1990). Srednja mesečna temperatura zraka je najvišja julija ($18,7^{\circ}\text{C}$), najnižja pa januarja ($-0,7^{\circ}\text{C}$). Najtoplejši čas je poletje (srednja temperatura $17,7^{\circ}\text{C}$), najhladnejši zima (srednja temperatura $0,3^{\circ}\text{C}$). Pomlad (srednja temperatura $9,1^{\circ}\text{C}$) in jesen (srednja temperatura $9,7^{\circ}\text{C}$) sta prehodna letna časa. Srednje mesečne temperature zraka dosegajo nadpovprečne vrednosti od maja do oktobra, podpovprečne pa od oktobra do aprila. Temperature so oktobra višje kot aprila, kar kaže na mediteranskost temperaturnega režima. Razlog za to je vpliv morja, ki sega skoraj do konca Soške doline. Pozimi je pogosto tudi v dnu dolin občuten vpliv gorskega podnebja. Odprtost

dolinskih delov proti jugu omejuje tudi pojav inverzije, ki se pogosteje pojavlja v bolj zaprtih dolinah (npr. Zadnja Trenta). Pozimi so v stranskih dolinah Zgornjega Posočja, še zlasti v senčnih legah, temperature precej nižje. Temperature pod lediščem je na Bovškem nad nadmorsko višino 1000 m mogoče pričakovati skozi vse leto (Bernot, 1978; Melik, 1954; Komac, 2000; Košmrl 2006; Bembič, 2014).

Grafikon 1: Klimogram meteorološke postaje Bovec za obdobje 1961–1990.

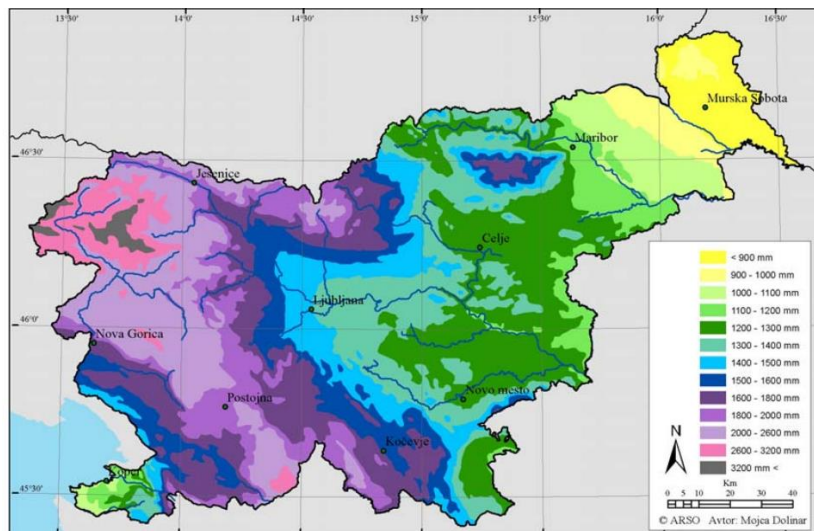
Vir: Bembič, 2014.

Bovško izstopa po veliki količini prejetih padavin, ki v povprečju letno dosežajo 3400 mm, kar je največ v naši državi. V Sloveniji največ padavin pade ob vremenskih situacijah, ko se vlažne in relativno tople zračne mase z jugozahodnimi vetrovi pomikajo prek države. Fizičnogeografski dejavnik, ki še posebej na zahodu Slovenije v součinkovanju z drugimi dejavniki povzroča, krepi in omogoča padavine, je relief. Ker se vlažne zračne mase premikajo pravokotno na dinarsko-alpsko pregrado, je geografska razporeditev padavin močno povezana z razgibanostjo reliefa (Frantar 2008, cv: Bembič, 2014). Tako največ padavin na Bovškem prejmejo višji predeli predvsem na zahodu in pobočja, orientirana na smer prevladujoče poti vlažnih zračnih mas. Najbolj namočen del leta v Bovcu je jesen, ko pod vplivom genovskega ciklona jugozahodni veter pred prehodom hladne fronte prinaša močne padavine. Jesenski meseci (865 mm), so zaradi bližine Sredozemlja tako bolj namočeni od pomladanskih (680 mm). Najmanj padavin pade pozimi (585 mm). Februar je z le 160 mm padavin najbolj suh mesec v letu. Poleti se Bovška kotlina močno ogreje. Značilne so pogoste popoldanske nevihte in nalivi, zaradi katerih je količina padavin visoka (632 mm) (ARSO, 2015, Bernot, 1978).

Jugozahodni deli so najbolj namočeni deli Zgornje Soške doline. V okolici Bovca v povprečju letno pade 2733 mm, na Žagi 3066 mm padavin. Izredne so tudi maksimalne dnevne količine padavin. Uradna rekorda največje količine padavin padle v 6-urnem (275 mm) in 12-urnem (286 mm) obdobju sta bila izmerjena na meteorološki postaji Bovec, in sicer dne 4. 8. 1987. Na isti meteorološki postaji je bil 14. 11. 1969 izmerjen tudi dnevni rekord (362 mm). Iz podatkov meteorološke postaje Bovec je razvidno, da se skozi leto pojavljata dva padavinska viška, in sicer najbolj namočen november ter v pomladi meseca april ali maj. Gorski masivi, ki obdajajo dolino, prejmejo preko 3000 mm padavin letno. V notranjosti Julijskih Alp količina padavin počasi upada. Zgornji deli Soške doline tako prejmejo precej manj padavin (ARSO, 2015; Bembič, 2014; Košmrl, 2006).

Karta 3: Letna količina padavin.

Vir: Agencija Republike Slovenije za okolje, 2015.

Število snežnih dni je odvisno od ekspozicije in nadmorske višine. Debelina snežne odeje tako narašča po dolinah proti severu. Število dni s snežnimi padavinami narašča od jeseni do januarja, potem pa upada. Pri izviru Soče je v povprečju letno 130,8 dni s snežno odejo, ob Koritnici proti Predelu pa 151,3 dni. Na bovški postaji je vrednost zaradi odprtosti kotline in večji izpostavljenosti sončnemu obsevanju precej nižja, le 71,6 dni. Tudi podatki o debelini snežne odeje v Bovški kotlini so manj zanesljivi, saj prihaja do velikih razlik med osojno in prisojno stranjo. Obdobje s snežno odejo je na prisojni strani skoraj toliko, kolikor je obdobje z novozapadlim snegom, saj ta vmes pogosto skopni. O dolgotrajnejši snežni odeji je mogoče govoriti šele v višje ležečih dolinah nad Bovško kotlino (Bernot, 1978).

Snežne razmere so ugodne šele v visokogorju. Kaninsko pogorje je znano po vselej debeli snežni odeji, ki je omogočala razvoj zimske turistične sezone. Zaradi večje namočenosti kaninsko pogorje prejme veliko več snežnih padavin kot osrednji del Julijskih Alp. Običajno se snežna odeja postopoma krepi od oktobra in doseže debelino nad 4 m v pomladanskih mesecih. V kraških depresijah se v ekstremnih primerih nabere tudi do 8 m snega (Kunaver, 2004).

Po Ogrinu (2009) se na Bovškem stikajo trije tipi podnebja s submediteranskim padavinskim režimom. Dolina Koritnice in Bovška kotlina imata zaradi vpliva morja še zmerno celinsko podnebje zahodne in južne Slovenije, za katerega je značilno, da so povprečne januarske temperature med 0 in -3 °C, julijske pa med 15 in 20 °C. Večji del Trente in območja pod nadmorsko višino 1800 m imajo značilnosti podnebja nižjega gorskega sveta, za katero velja, da je povprečna temperatura najhladnejšega meseca pod -3 °C, najtoplejšega pa nad 10° C. Območja nad gozdno mejo spadajo pod podnebni tip višjega gorskega sveta, ki ima povprečno temperaturo najtoplejšega meseca pod 10 °C.

Padavine so izrednega pomena za razvoj Bovške turistične ponudbe. Količina padavin preko leta je pomembna za vodostaj rek in potokov. V poletnih mesecih so prav nalivi tisti, zaradi katerih je moč izvajati pustolovskorekreacijske dejavnosti. Velika količina padavin na Bovško privablja izkušene kajakaše, ki se radi pohvalijo, da je dež njihovo tekoče sonce. Po drugi strani stalne padavine nekatere turiste odvrnejo od obiska Bovškega. Padavine pogojujejo tako letno kot tudi zimsko turistično sezono. V primeru obilnih snežnih padavin je moč

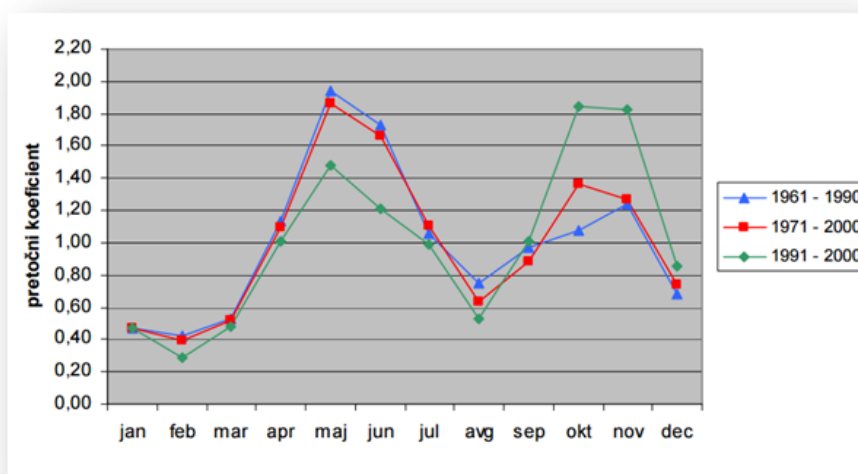
izvajati več zimskošportnih dejavnosti, ki pa so zaradi zaprtja smučišča Kanin v zadnjih letih pod vprašajem.

4.1.3 HIDROGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Za razvoj in obstanek turizma na Bovškem je izredno pomemben vodostaj rek in potokov. Glavni vodotok v regiji je reka Soča. Njeni pritoki od izvira do Bovške kotline so Limarica, Mlinarica, Krajcarca, Vrsnik, Lepena in Kršovec. Na severovzhodnem delu Bovške kotline vanjo priteka še Koritnica, v katero se prej stekajo Možnica, Roja, Jrebica, Fratarica, Leštanovec, Prešnikov Graben in Šumnik iz doline Bavšice. Južno od Bovške kotline se v reko Sočo zlivajo še Gljun, Boka in Učja. Večina izvirov je kraških. Voda v dolinskih predelih priteka izpod morenskega gradiva, proda ali razpoklin na površje. Vodonosniki so kraški razpoklinski v visokogorju, v dolinskih kvartarnih nanosih pa medzrnski. Pomemben vpliv na pretakanje vode imajo neprepustni plastnati dolomiti (Janež, 2002). Voda se zadržuje na površju le, če se pretaka po neprepustnih laporjih, peščenjakih ali po morenskem materialu.

V zgornjem toku ima reka Soča prehodni nivalni režim, v osrednjem nivo-pluvialnega in v spodnjem toku pluvio-nivalnega. Reka spremeni režime na vsega 40 km. V Posočju se v odtočnem kolebanju reke Soče kaže dva vpliva. Prvi je temperaturni, ki pozimi z debelo snežno odejo ustvarja dolgotrajen, izrazit odtočni minimum, ob topljenju te odeje pa odtočni višek spomladi in v zgodnjem poletju. Drugi vpliv je padavinski, ki prevladuje v drugi polovici leta in močno okrepi jesenski nadpovprečni vodni odtok. Jesenski višek je kratkotrajnejši od pomladanskega in bolj izrazit. Za razporeditev padavin tekom celega leta je pomemben vpliv kraške retence, ki zadrži jesenske padavine in tako zagotavlja vodo v zimskih mesecih in pripomore, da se zaradi tiste snežnice, ki doseže Sočo skozi kraško podzemlje po daljši poti, pomladanski višek zavleče daleč v poletje. Počasen podzemeljski odtok pripomore, da se sekundarni poletni minimum oslabi, čeprav je izhlapevanje zaradi visokih temperatur zelo veliko. Karbonatna sestava je tako tretji dejavnik pri oblikovanju soškega odtočnega režima (Radinja, 1978).

Grafikon 2: Alpski visokogorski snežno-dežni režim.

Vir: Zgonik, 2008.

Značilnost snežno-dežnega režima, ki ga kaže reka Soča pri merilni postaji Kršovec, je sezonskost. Kolebanje zgornje Soče je Ilešič tako označil za mediteransko pobarvan prehodni nivalni režim (Radnija, 1978). Glavni pretočni višek nastopi v pozni pomladi, sekundarni pa v pozni jeseni. Povprečno najvišja voda je dosežena v maju. Glavni nižek je posledica snežnega zadržka. Najnižji vodostaji so zabeleženi v februarju, ki velja za najbolj suh mesec v letu. V zimskih mesecih odteče po Soči komaj 18,8 % letnega odtoka v Kršovcu (Radinja, 1978). Drugotni nižek se pojavi v poletnih mesecih. Podpovprečni odtok imata mesec avgust in september, vendar je odtok še vedno večji od kateregakoli meseca zimskega minimuma. V zadnjem obdobju na račun toplejših zim prihaja do sprememb. Primarni višek se pomakne zaradi obilice deževja v jesen, sekundarni višek, ki je zdaj spomladi, pa se močno zmanjša. Opazno je zmanjšanje pretokov od januarja do septembra (Zgonik, 2008).

Po hidroloških značilnosti zgornji tok reke Soče izstopa po visokih odtočnih količnikih. Gre za delež vode, ki po padavinah odteče z vodotoki. Evapotranspiracija je zaradi izjemno strmih pobočij in deleža sveta nad gozdno mejo na Bovškem v primerjavi z ostalo Slovenijo majhna. Odtočni količnik tu presega 80 %. Zaradi velike količine padavin, majhne evapotranspiracije, reliefa in kamninske podlage so vodotoki na Bovškem izjemno vodnati. Velik je tudi specifični odtok v porečju, saj znaša 61 l/s/m^3 , kar dvakrat presega slovensko povprečje. Specifični odtoki nekaterih pritokov reke Soče pa se gibljejo celo med 80 in 100 l/s/m^3 (Ogrin in Plut, 2009).

Reka Soča ima izjemen vpliv na turizem Zgornjega Posočja. S svojo barvo in čistostjo privablja trume turistov, ki si želijo ogledati slikovito dolino reke Soče, njena korita in prodišča. S turističnega vidika so zanimivi tudi pritoki reke Soče, njihovi kraški izviri, slapovi, korita in sotočja. Mirne in še vedno neokrnjene lokacije ter odročni slapovi so raj za pohodnike in ljubitelje joge. Prodišča in peščene sipine so popularne pri turistih, željnih sončnih žarkov. Brzice in soteske so idealne za vse športne navdušence. Reka je za izvajanje različnih športnih dejavnosti, kot so rafting, kajakaštvo itd. najprimernejša pozno pomladi in poleti, ko je vodostaj visok in so temperature zraka ugodne. Visoke temperature spomladi povzročijo taljenje snega, kar pomeni, da se lahko reko koristi v športne namene vse od aprila. Poletne močne nevihte pa pozitivno vplivajo na dvig gladine Soče v času sekundarnega nižka. Plovba po reki Soči in reki Koritnici je dovoljena od 15. marca do 31. oktobra v času od 9. do 18. ure. Zaradi reliefne raznolikost površja je reka s pritoki primerna za vse športnike, torej tako za začetnike kot tudi za profesionalce. Primarni minimum na vodne športne nima nobenega vpliva, saj so temperature zraka prenizke za izvajanje pustolovskorekreacijskih dejavnosti. V zimskem času je plovba tudi prepovedana zaradi drstenja rib, katere se lahko lovi od 1. april do 31. oktobra. Med najpomembnejšimi vrstami je nedvomno soška postrv, ki je največja evropska postrv in endemit severnega Sredozemlja.

4.1.4 PEDOLOŠKE IN VEGETACIJSKE ZNAČILNOSTI

Na večjem delu Bovškega prevladujejo rendzine na karbonatnih kamninah. Te so se razvile na terasah, vršajih in morenah, ki so jih nasuli ledeniki in reke v zadnjih obdobjih ledene dobe. Imajo sicer dobre fizikalne in kemične lastnosti, a so zaradi plitvosti manj primerne za rast kulturnih rastlin. Na starejših nanosih so se razvile evtrične izprane prsti. V Bovški kotlini tako poleg rendzine prevladujejo tudi rjave kisle prsti in izprane prsti na karbonatnem produ in pesku. V visokogorju prevladujejo karbonatna kamnišča (Geografski atlas Slovenije, 1998).

Reliefna razgibanost in velike razlike v nadmorskih višinah pogojujejo višinsko pasovitost rastja. Obsežna območja v nižjih nadmorskih višinah poraščajo mlajši bukovi gozdovi. Med

gozdnimi združbami prevladuje bukov gozd s trlistno vetrnico. Ponekod v dolinah je značilen tudi črni bor. Z naraščanjem nadmorske višine se začeta pojavljati še smreka in macesen. Z višanjem nadmorske višine se pogoji za rast smreke in macesna slabšajo. Zamenja ju pas grmovnatega rastja z rušjem in slečnikom, ki je bil v obdobju intenzivnega pašništva povsem odstranjen. Dejanska gozdna meja je zaradi tega v zelo različnih višinah, od 1200 do 1800 m. Najvišje, predvsem v prisojnih legah, segajo alpska travnišča z mnogimi cvetočimi rastlinami, med katerimi so nekatere endemične za Julijske Alpe in so v turistične namene predstavljene v botaničnem vrtu Julijana v Trenti. Nad 2100 m nastopi pas vegetacije skalnih razpok, melišč in prodišč s skromnimi rastnimi pogoji (Slovenija, 1999).

Alpinum Julijana je slovenski edini alpski botanični vrt. Nahaja se ob glavni cesti Bovec–Kranjska Gora in se razteza na površini 2570 m². Predstavlja rastlinski svet Krasa in Alp. Danes ga upravlja Prirodoslovni muzej Slovenije. V njem uspeva okoli 600 rastlin, predvsem iz Julijskih Alp. Tržačan Albert Bois de Chesne, ki je leta 1926 botanični park ustanovil, je želel vrt urediti po združbah, vendar mu zasnova ni uspela. Botanični vrt namreč leži na prenizki nadmorski višini ter na prisojni legi, ki za rast visokogorskih rastlin ni najugodnejša. Trentarske razmere so ugodnejše za kraške in submediteranske vrste. Vrt je najlepši v pozni pomladi, ko cvete večina alpskih rastlin (Rojšek, 1991; PMS, 2015).

Botanično in turistično zanimivi so Čezsoški prodi in Vrbovlje. Širna prodišča reke Soče, ki se razcepijo v številne rokave z vmesnimi rečnimi otoki, so porasla s pionirsko vegetacijo in naplavljenimi rastlinskimi vrstami. Združba berninijevega jajčarja in alpske hrustavke je največja posebnost Soških prodov (Rojšek, 1991; Košmrl, 2006).

V preteklosti je bil delež gozdov zaradi pašništva, kmetijstva, fužinarstva in gozdarstva precej manjši. V časih pred poselitvijo je gozd prekrival kar 80 % površin. Kršenje gozdov je doseglo višek v prvi polovici 19. stoletja, ko je ta delež znašal le 27 %. Gozdna meja se je znižala s 1800 m na 1500 m, spremenila se je sestava gozda. Povečali so se erozijski procesi. V zadnjih desetletjih se kulturna pokrajina na Bovškem močno spreminja. Kmetovanje se opušča. Zemljišča so večinoma v zasebni lasti. Velika razdrobljenost parcel, odseljevanje mlajšega prebivalstva in povečevanje neaktivnega prebivalstva so razlogi, da se gozdna vegetacija povečuje. Leta 2002 je gozd prekrival kar 52 % Bovškega. V prihodnosti lahko pričakujemo zaraščanje tudi zemljišč v dolini, ki jih ni mogoče strojno obdelovati. Zaradi opustitve planšarstva naj bi se zarasla tudi višje ležeča nekoč kmetijstvu namenjena zemljišča (Mlekuž, 2002).

Obuditev kmetijske dejavnosti za namen razvoja turistične ponudbe lahko v prihodnosti prekine zaraščanje kmetijskih površin. Rastje ima namreč zelo pomembno doživljajsko, rekreacijsko, zdravstveno in izobraževalno funkcijo. Novi turisti hrepenijo po doživetjih in izkušnjah. Prav planine imajo velik potencial za razvoj njim na kožo pisane ponudbe. Idilična narava z obujanjem kmetovanja v kombinaciji s športnim programom je verjetno smer, v katero se bo turizem na Bovškem v prihodnosti razvijal. Predeli nad zgornjo gozdno mejo pa postajajo vse bolj priljubljeni za jadralske padalce.

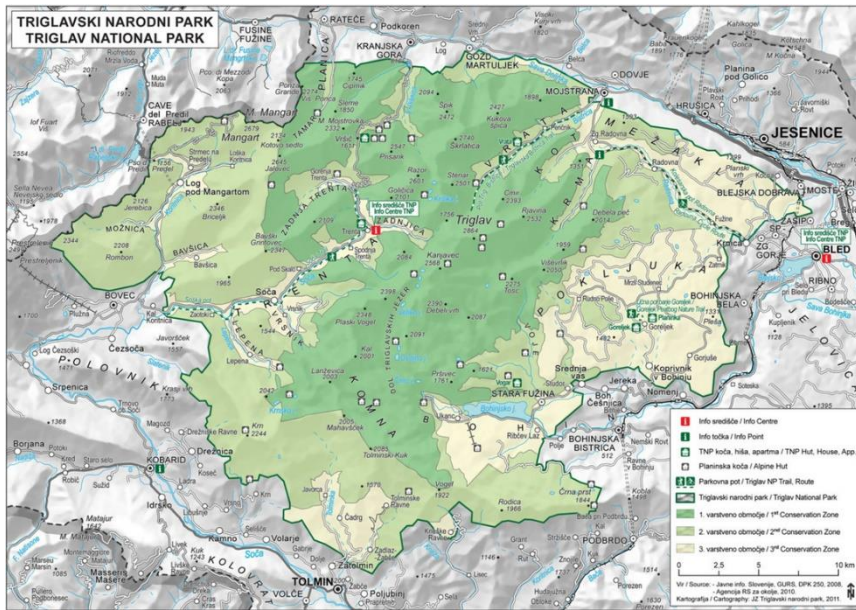
4.2 TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Triglavski narodni park je bil ustanovljen leta 1961 in spada med ene najstarejših zavarovanih območij v Alpah. Park se je razširil na današnjo površino leta 1981 in danes obsega 84.807 ha, kar predstavlja 4 % ozemlja Slovenije. Skoraj tretjina parka pripada občini Bovec. Osnovno poslanstvo parka je varovanje narave. Danes je v skladu z Zakonom o Triglavskem narodnem parku (2010) (Uradni list TNP, 2015) park razdeljen na tri varstvena območja, upravljanje pa se mora izvajati skladno s cilji in namenom teh območij:

- »Prvo varovano območje je osrednje in je prednostno namenjeno ohranjanju naravnih vrednot. Varstvu prvobitnih naravnih območij divjine, rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov, naravnega razvoja ekosistemov in naravnih procesov brez človekovih negovalnih, vzdrževalnih in drugih posegov. Dopusčena je le tradicionalna paša na urejenih pašnih planinah v visokogorju in ohranjanje s tem povezane kulturne dediščine.«
- »Drugo varstveno območje je osrednje območje z dopuščeno tradicionalno rabo naravnih virov zaradi izvajanja dejavnosti sonaravnega kmetijstva in gozdarstva ter trajnostnega gospodarjenja z divjadjo in ribami. Namenjeno je ohranitvi dosedanjega stanja narave in kulturne dediščine vsaj v trenutni kakovosti ter preprečitvi vnosa novih obremenjujočih dejavnosti ter postopnemu doseganju namenov prvega varstvenega območja ob upoštevanju razvoja dopuščenih dejavnosti.«
- »Tretje varstveno območje je namenjeno ohranjanju in varovanju biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in kulturne dediščine ter izrazitih ekoloških, estetskih in kulturnih kakovosti pokrajine, ohranjanju poselitve ter spodbujanju trajnostnega razvoja, usklajenega s cilji narodnega parka.«

Na Bovški strani so v park vključena naselja Strmec, Log pod Mangartom, Bavšica, Lepena, Soča in Trenta. Glavni problem krajev znotraj parka je izseljevanje prebivalstva in s tem opuščanje kmetijskih površin. Na spreminjanje kulturne pokrajine ima vpliv tudi gradnja sekundarnih domov iz opuščenih kmetijskih objektov. S tem vasi izgubljajo identiteto in tipološke značilnosti. V smeri trajnostnega razvoja bi naredili največ, če bi ohranili poselitev. Poselitev danes lahko ohranimo tudi z vlaganjem v turizem, skladen z cilji Triglavskega narodnega parka (Šolar, Lukan Klavžar, 1996). Varovano območje Nature 2000 je razširjeno še na Kanin, Polovnik in del Stola. Zaščiteni so tudi ožje zavarovana območja v obliki naravnih spomenikov in naravnih rezervatov

Karta 4: Varovano območje Triglavskega narodnega parka.

Vir: Triglavski narodni park, 2015.

Znotraj Triglavskega narodnega parka prihaja do konfliktov med različnimi gospodarskimi panogami, kot so lov, kmetijstvo, gozdarstvo, vodno gospodarstvo, turizem itd. Turizem je v Triglavskem narodnem parku vsakodnevni pojav, saj park letno v povprečju obišče kar 1,6 milijona turistov (Triglavski narodni park, 2016). Dejavnosti turizma lahko ločimo na profitne in individualne. Dejavnosti lahko delimo tudi na klasične (pohodništvo, nabiralništvo, planinarjenje, alpinizem, smučanje, turno smučanje itd.) in alternativne (zmajarstvo, gorsko kolesarjenje, rafting, soteskanje itd.). Po mnenju parka bi morale biti pustolovskorekreacijske dejavnosti, ki se izvajajo v parku, povsem podrejene varstvu narave in popolnoma netržno usmerjene. Turistična infrastruktura naj v tak prostor ne bi spadala, saj uničuje naravno okolje. Turisti so po mnenju mnogih tisti, ki prinašajo smeti in škodljivo vplivajo na naravo. Močan negativen vpliv na narodni park ima promet. Prelaz Vršič je v poletnih mesecih močno prometno preobremenjen, prav tako cesta na Mangartsko sedlo. Pereč problem so parkirna mesta in cena parkirnih ur oz. cestnina na nekaterih odsekih cest znotraj Triglavskega narodnega parka. Turizem ima lahko zelo negativne posledice na naravo, zato je izjemno pomembno, da ga omejimo in razvijamo v smeri trajnostnega razvoja (Šolar, Lukan Klavžar, 1996). Kot smo prej omenili, je za ohranjanje stanja v kmetijstvu in za trajnostni razvoj območja nasploh pomembna ohranitev poselitve. Ta brez zaposlitvenih možnosti ni mogoča. Turizem je za marsikaterega domačina edina možnost zaslužka. Pomembno je, da se na podlagi kompromisov v dobrobit okolja in prebivalcev najdejo srednje poti, ki omogočajo ohranitev naravnega okolja in visoko kakovost življenja za lokalno prebivalstvo.

4.3 DRUŽBENOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

4.3.1 PREBIVALSTVENE ZNAČILNOSTI

Občina Bovec je del goriške statistične regije. S površino 367 km² je četrta največja občina v Sloveniji. Zaradi strmega visokogorskega reliefa je gostota poselitve nizka. Leta 2008 je v

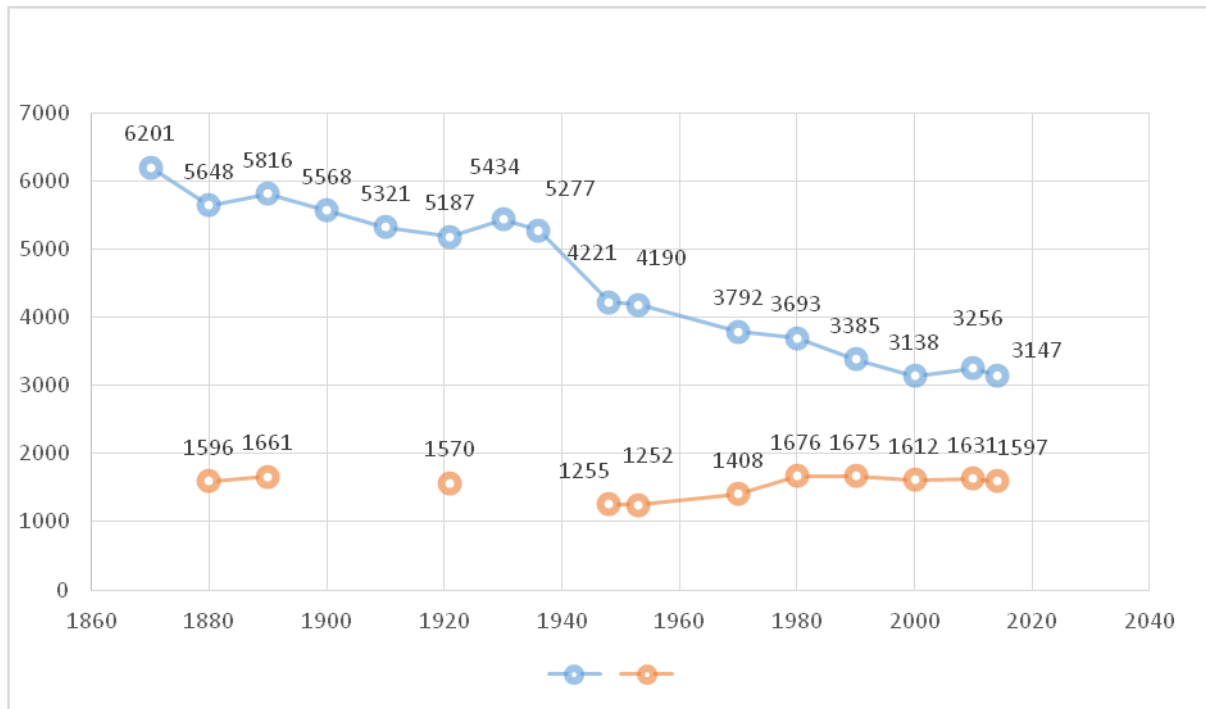
občini Bovec na kvadratnem metru živelo le 9 ljudi. V prvem polletju 2015 je v občini Bovec živelo 3134 oseb, kar predstavlja 0,15 % prebivalstva Slovenije. Na Bovškem je 13 strnjenih naselij: Bovec, Plužna, Čezsoča, Log Čezsoški, Žaga, Srpenica, Kal - Koritnica, Soča, Lepena, Trenta, Bavšica, Log pod Mangartom in Strmec, ki ležijo v dolini reke Soče in dolinah njenih pritokov. Najštevilčnejše je naselje Bovec, ki je s 1593 prebivalci center Bovškega. Naselja Bovec, Plužna in Čezsoča tvorijo najbolj poseljeno ozemlje Bovškega. Območje Srpenice in Žage z Logom Čezsoškim je drugo najštevilčnejše s 569 prebivalci. Dolina Trente z naselji Kal Koritnica, Soča, Lepena in Trenta beleži 441 prebivalcev. Najmanj poseljena je dolina Koritnice (Log pod Mangartom in Strmec na Predelu) s 155 prebivalci. Poleg Bovca med največji naselji prištevamo Čezsočo s 320 in Žago s 327 prebivalci (SURS, 2015).

Prebivalstvo Bovškega se je povečevalo vse do 19. stoletja, ko je pokrajina dosegla višek svoje zmogljivosti. Od konca devetnajstega stoletja, ko so Bovčani začeli odhajati v tujino kot krošnjarji, suknarji, tesarji, gozdarji in rudarji, je Bovško izrazito depopulacijsko območje. V dvajsetem stoletju so prebivalstvo prizadeli številni pretresi. Med letoma 1915 in 1917 so bili primorani zapustiti domače kraje zaradi poteka Soške fronte. Frontna črta je potekala od Črnelskega Vršiča zahodno od Rombona, se nadaljevala južno od Rombona, prečkala Bovško kotlino med Bovcem in Kal Koritnico in se spet nadaljevala po dolini Slatenik in naprej preko današnje planine Predolina. Bojna linija, ki je za seboj pustila neznansko opustošenje, je danes spremenjena v turistično sprehajalno pot, imenovano Pot miru. Ostanki vojaških utrdb so spremenjeni v muzeje na prostem in prav tako služijo turističnemu namenu. Po prvi svetovni vojni so bili Bovčani priključeni Italiji. Pod italijansko nadvlado je bilo območje podvrženo veliki agrarni prenaseljenosti, ki je sprožila množične ekonomske selitve v notranjost Italije, Francijo, Nemčijo, na Nizozemsko in Belgijo. Sledile so politične migracije v Jugoslavijo in po svetu. Med prvo in drugo svetovno vojno se je na območje priselilo 3000 Italijanov, ki pa so se po osvoboditvi vrnili v matično domovino. Največji demografski upad so zaradi slabih prometnih povezav in opuščanja kmetijskih dejavnosti doživeli odročnejši visokogorski predeli, predvsem trentarske doline. Dolina Koritnice je zaradi bližine rudnika svinca in cinka v italijanskem Rablju bila depopulaciji podvržena nekoliko manj oziroma kasneje (Slovenija, 1999).

Po drugi svetovni vojni je Posočje izgubilo pomembno gravitacijsko in gospodarsko središče (Trst). Prebivalci so se tako izseljevali v večje kraje ob slovensko-italijanski meji (Koper, Nova Gorica in Sežana). V šestdesetih letih je politika policentričnega razvoja na Bovškem z odpiranjem industrijskih obratov v območnih središčih izseljevanje delno zaustavila. Po drugi strani so se pospešile migracije iz oddaljenih stranskih dolin. Prebivalstvo je migriralo v Bovec, torej bližje delovnemu mestu. Na eni strani se je tako oblikovalo območje koncentracije prebivalstva v Bovški kotlini, na drugi strani pa območja praznjenja v gorskih dolinah (Klemenčič, 1994).

Po letu 1991 se je tudi v Bovcu demografska rast ustavila. Leta 1991 je v Bovcu živelo 1670 prebivalcev, leta 2001 1646 prebivalcev, leta 2015 pa samo še 1593 prebivalcev. Najmanjši upad prebivalstva so prav zaradi policentričnega razvoja in posledično zaradi dnevnih migracij doživela naselja v neposredni bližini Bovca in Srpenice. K temu je poleg razvoja industrije prispeval tudi razvoj turizma, ki je skoncentriran predvsem na Bovško kotlino.

Grafikon 3: Spreminjanje števila prebivalcev v občini in naselju Bovec.

Vir podatkov: SURS, 2015; Berginc, 2015; Vadjnal, 2004, cv: Bembič, 2014.

Danes je celotno območje eno najbolj depopulacijsko ogroženih v državi. Dejavnik, ki bo k temu pripomogel tudi v prihodnje, je zagotovo indeks staranja, ki predstavlja razmerje med številom prebivalstva starejšega od 65 let in število prebivalstva mlajšega od 14 let. Povprečna starost občanov je bila v prvi polovici leta 2015 46,6 let in tako višja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (42,5 let). V občini Bovec znaša indeks staranja 190,4 in je precej višji od slovenskega povprečja, ki znaša 121,4. Povprečna starost prebivalce občine Bovec se v povprečju dviga hitreje kot v celotni Sloveniji. Naravni prirast je negativen že vrsto let. Odseljevanje mladega prebivalstva je namreč doprineslo k temu, da je negativen naravni prirast značilen za celotno Posočje. V občini Bovec je leta 2013 znašal $-0,6$.

Tabela 1: Starostna sestava prebivalstva naselja Bovec v letih 1981, 1991, 2002, 2014.

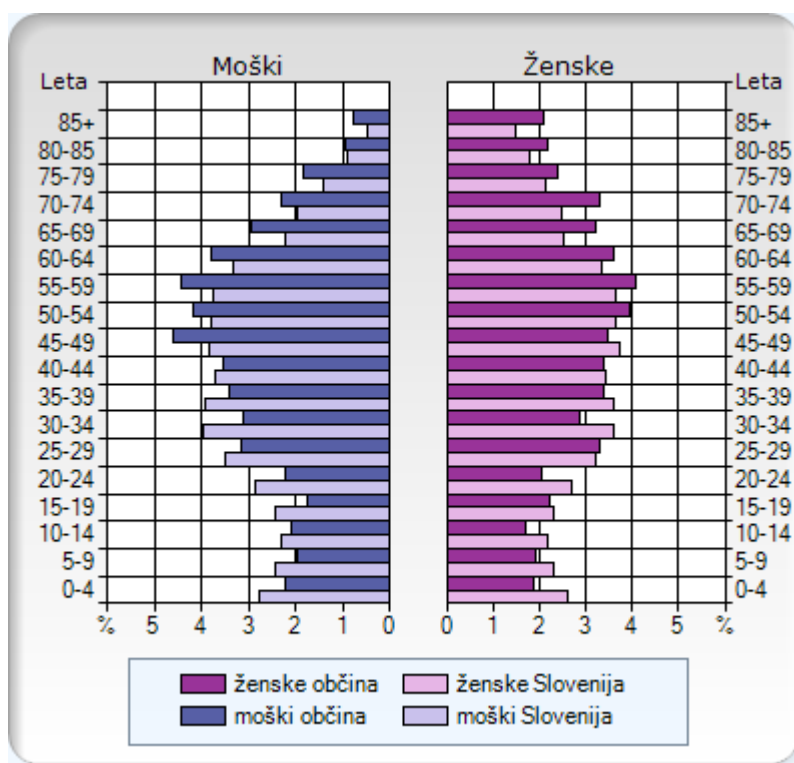
Starost	1981		1991		2002		2014	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
0-14 let	294	18,6	337	20,2	226	14,0	182	11,4
15-24 let	267	16,9	174	10,4	231	14,3	113	7,1
25-34 let	269	17,0	300	18,0	190	11,8	205	12,8
35-44 let	180	11,4	251	15,0	266	16,5	223	14,0
45-54 let	221	14,0	174	10,4	251	15,6	262	16,4
55-64 let	151	9,6	210	12,6	187	11,6	282	17,7
65-74 let	116	7,3	129	7,7	159	9,9	181	11,3
75+ let	83	5,2	95	5,7	102	6,3	149	9,3
Skupaj	1581		1670		1612		1597	
Indeks staranja	67,7		66,5		115,5		181,3	

Vir podatkov: SURS, 2015.

Tudi v Bovcu, ki predstavlja industrijsko, zaposlitveno, trgovsko, turistično in izobraževalno središče in je zaradi teh funkcij, ki jih večina okoliških krajev nima, bolj privlačen za priselitve prebivalstva, starostna sestava ni ugodna. Indeks staranja je leta 1981 znašal 67,7, leta 2014 pa se je njegova vrednost potrojila in je znašala 181,3 (SURs, 2015).

Iz starostne piramide lahko razberemo, da gre za star tip demografskega režima. V občini Bovec je bilo v prvi polovici leta 2015 23,3 % starih prebivalcev (65 let in več) (Kobarid 21,2%, Tolmin 21,6 %, Slovenija 17,9 %), prebivalcev mlajših od 14 let pa 12,3 % (Kobarid 14,4 %, Tolmin 13,4 %, Slovenija 14,8 %). Na staranje prebivalstva kaže tudi povečanje deleža prebivalstva v starostni skupini od 40 do 46 let, ki je večje od deleža prebivalstva v starostni skupini od 20 do 39 let. Delež prebivalstva starega od 20 do 39 let, ki je za reprodukcijo najpomembnejši, se zmanjšuje in se bo zaradi nizke natalitete zmanjševal tudi v prihodnje. Selitveni prirast v občini Bovec je negativen in znaša -14,5 (2013).

Grafikon 4: Starostna in spolna sestava prebivalstva v občini Bovec leta 2013.

Vir: SURS, 2015.

Demografska statistika zagotovo negativno vpliva tudi na razvoj turizma. Bovško namreč nikakor ne razpolaga z zadostnimi človeškimi viri za intenziven razvoj. V času viška poletne turistične sezone so v Bovcu nastanitvene zmogljivosti skoraj popolnoma zasedene, prav tako vsi gostinski in ostali storitveni obrati. Če bi se želelo Bovško razvijati v skladu z načrtano strategijo razvoja turizma iz leta 2005, bi morali delovno silo pripeljati od drugod in jo na Bovškem tudi zadržati.

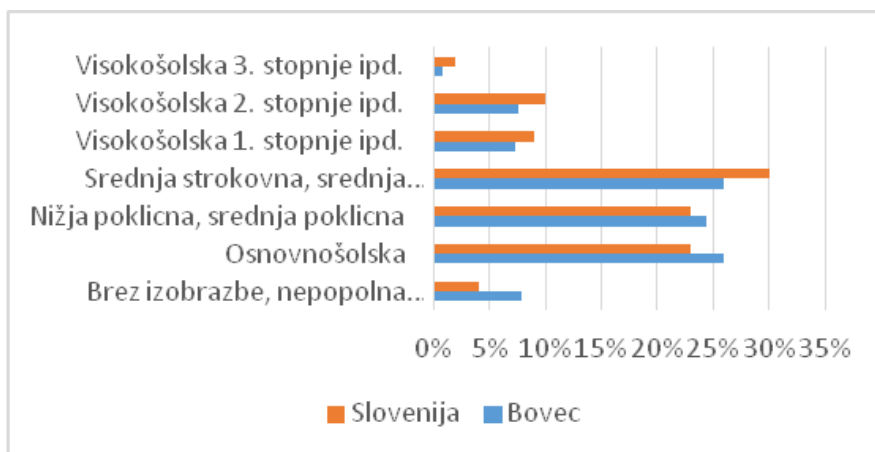
Delovna sila, ki biva na Bovškem le čez poletno sezono, se v statistične podatke ne beleži. Treba je vedeti, da bovški turizem brez te ne bi funkcioniral. Velika večina mladih vodičev pustolovskorekreacijskih dejavnosti namreč ni domačinov. Mladi, ki si v Bovcu z delom v turizmu služijo kruh, so tudi tuji državljani, ki Bovcu dajejo internacionalno podobo. Občina Bovec ima ob uspešnem razvoju turizma zagotovo velik potencial za pozitiven selitveni prirast. Prav gotovo bi močnejši razvoj turizma zaustavil tudi selitve mladih domačinov iz območja. Starejše prebivalstvo, ki se težje prilagaja novostim, se večkrat pritožuje nad pustolovskorekreacijskim turizmom. Ta namreč privablja mlajšo populacijo in s tem veliko mero zabave. Zaprtje smučišča Kanin leta 2012 je pokazalo, da je razvoj turizma bistven za ohranitev populacije na Bovškem. Ukinitvev zimske sezone pa je prebivalce povezala, spremenila marsikatero mnenje in vplivala na dvig tolerance tudi pri starejših.

4.3.2 SOCIOEKONOMSKE ZNAČILNOSTI

Reliefna razgibanost pokrajine in s tem primanjkovalje obdelovalnih površin je v preteklosti omejevala razvoj kmetijstva in tudi poselitev na Bovškem. Do 16. stoletja so preživetje omogočali lov, planinska paša in prevoznistvo. Med 16. in 18. stoletjem so se razvili še rudarstvo, fužinarstvo, oglarstvo in gozdarstvo. Razvoj rudarstva je bil omejen, saj se je ruda nahajala na visokih nadmorskih višinah, izkop pa je bil težaven. Tudi sama količina izkopane rude ni bila velika. V istem obdobju je prišlo do agrarne prenaseljenosti, kar je vzpodbudilo odseljevanje iz območja. V začetku 20. stoletje je s sistemom krožnih žičnic višek doseglo gozdarstvo. Vse do osamosvojitve je nato ta dejavnost izgubljala na pomenu, krožne gozdarske žičnice pa se danes uporabljajo v turistične namene. Ohranjena in obnovljena je spodnja postaja golobarske žičnice ob cesti Bovec–Trenta. Lokacije žičnic so izredno zanimive tudi za izgradnjo *zipline* parkov in s tem za povezovanje kulturne dediščine območja s pustolovskorekreacijskimi dejavnostmi. Z začetkom policentrične razvojne politike so se začele investicije, usmerjene predvsem v infrastrukturo, namenjeno industriji in turizmu. Z razvojem industrije so poskušali zagotoviti delovna mesta in s tem omejiti odseljevanje z območja. Kasneje je turizem z izgradnjo kaninskega visokogorskega smučišča, z večanjem števila nastanitvenih kapacitete in ustanovitvijo Triglavskega narodnega parka močno pridobil na pomenu (Kunaver, 1994).

Za Bovško je v primerjavi s Slovenijo procentualno značilna večja zastopanost prebivalcev z nižjo stopnjo izobrazbe. Leta 2014 je imelo 721 oz. 26 % prebivalcev občine Bovec dokončano le osnovno šolo (Slovenija 23 %). Kar 8 % oz. 220 oseb ima nedokončano osnovno šolo ali je brez izobrazbe (Slovenija 4 %).

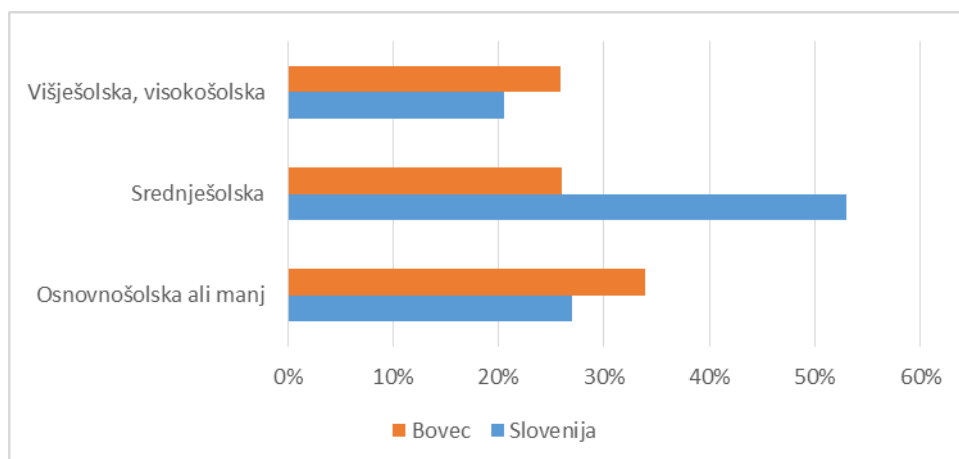
Grafikon 5: Stopnja izobrazbe prebivalcev občine Bovec leta 2014.

Vir podatkov: SURS, 2015.

26 % Bovčanov ima dokončano srednjo strokovno ali splošno šolo, kar je 4 % manj od slovenskega povprečja. Visoko šolani občani so procentualno na Bovškem zastopani v večjem številu od slovenskega povprečja. Kar 34 % prebivalcev občine Bovec ima namreč visokošolsko izobrazbo prve, druge ali tretje stopnje.

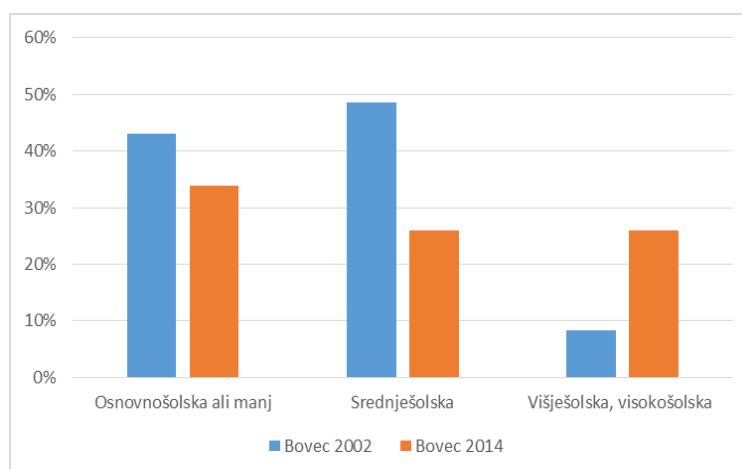
Grafikon 6: Primerjava stopnje izobrazbe med občino Bovec in celotno Slovenijo.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Od leta 2002 lahko opazimo, da je v izobrazbeni sestavi prišlo do velikih sprememb. Še vedno ostaja velik delež prebivalstva z nižjo izobrazbo. Lahko sklepamo, da je v ta odstotek všteto predvsem starejše prebivalstvo, ki pa se zaradi umrljivosti zmanjšuje. Zmanjšuje se tudi delež prebivalcev s srednješolsko izobrazbo. Ta se manjša na račun visokošolsko izobraženih občanov, ki danes predstavljajo več kot četrtino prebivalcev občine Bovec.

Grafikon 7: Primerjava izobrazbene strukture prebivalcev občine Bovec med leti 2002 in 2014.

Vir podatkov: SURS, 2015.

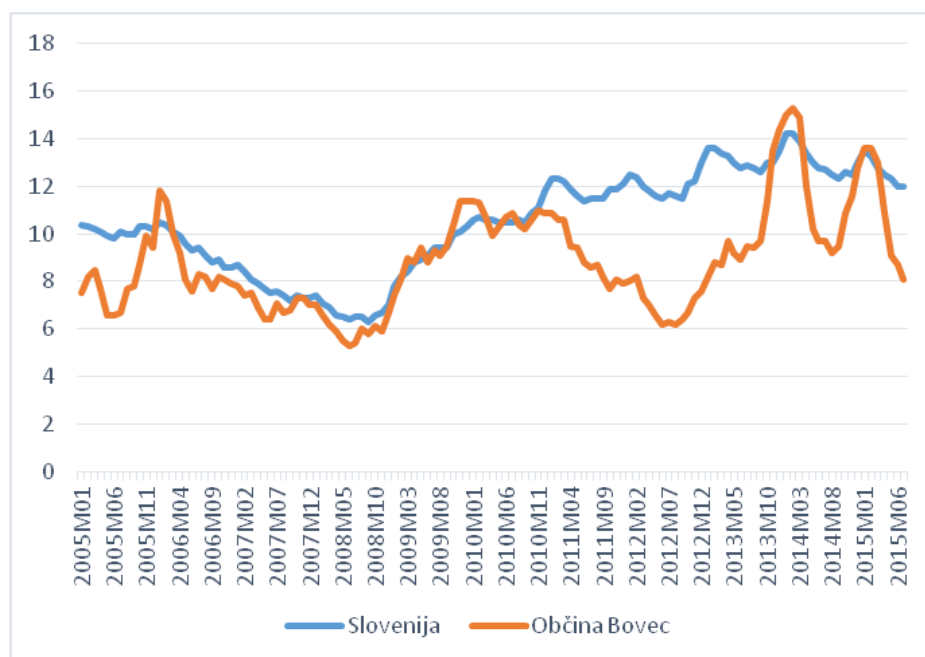
Z namenom izboljšati izobrazbeno strukturo prebivalstva so v sklopu policentričnega razvoja Slovenije po letu 1960 v Posočju pričeli z načrtnim štipendiranjem za različne poklice s srednješolsko in višješolsko izobrazbo. Ker po končanem šolanju večina štipendistov ni imela možnosti zaposlitve v domačem kraju, je štipendiranje sprožilo ravno nasproten učinek od zelenega. Mladi so se začeli izseljevati in iskati možnost zaposlitve primerno svoji izobrazbi v večjih mestih v tujini in doma (Klemenčič, 1994). Tudi danes odseljevanje kvalificiranega kadra ostaja problem. Zunaj industrije, ki zaposluje večinoma nižje kvalificirano delovno silo, zaposlitvenih mest skorajda ni. Tudi gostinstvo in turizem nudita predvsem manj zahtevna delovna mesta. Nova slika, ki kaže na višjo zastopanost visoko izobraženega kadra, lahko

nakazuje na uspeh razvojne strategije občine Bovec iz leta 2005 ali pa na posledice finančne krize, ki traja vse od leta 2008.

Strategija razvoja turizma na Bovškem iz leta 2005, predvsem na področju turizma, je zagotavljala izboljšanje možnosti za zaposlite izobraženih mladih občanov (Strategija razvoja turizma na Bovškem, 2005). Nova strategija razvoja turizma je napovedovala vrsto izobraženj za povečanje usposobljenosti zaposlenih v turizmu ter izobraževanja za vodilne in vodstvene kadre na področju turizma. Strategija naj bi vplivala tudi na izbiro izobrazbe mlajših generacij, ki bi službo dobile v povezavi s turizmom v domačem okolju. Druga možnost, ki je po mojem mnenju nekoliko bolj verjetna, je višja procentualna zastopanost visoko kvalificiranega kadra posledica finančne krize. Od leta 2008 je zagotavljanje delovnih mest za visoko in višje izobražene problem celotne države in ne le občine Bovec. Mladina, ki ne najde zaposlitve v svoji stroki, tako raje ostane v domačem okolju in se spoprime z delom, ki ga lahko opravljajo tudi nižje kvalificirani. Življenje doma namreč pomeni nižji zaslužek, a obenem v večini primerov varčevanje pri stanovanjskih stroških. Vse več mladih ostaja na Bovškem tudi zaradi samega načina življenja. Življenjski slog delavcem v turizmu namreč dopušča veliko prostega časa. Prav tako pa je možnost zaslužka v visoki turistični sezoni velika in skorajda primerljiva z zaslužkom povprečnega industrijskega delavca skozi celotno leto.

Na področju zaposlovanja ima občina Bovec razmeroma ugodno stanje, kar je rezultat poslovanja dveh večjih proizvodnih gospodarskih družb in delovnih mest v turizmu na eni strani ter posebne demografske strukture na drugi. Stopnja brezposelnosti je julija 2015 znašala 8,1 %. V istem obdobju je brezposelnost v državi bila 12 %. Delež brezposelnih v občini Bovec je skoraj vedno nižji od slovenskega povprečja. V zadnjih 10 letih je bila najnižja brezposelnost zabeležena v poletnih mesecih 2008, in sicer pred izbruhom finančne krize. V zadnjem obdobju, tj. po zaprtju smučišča Kanin, lahko opazimo močna nihanja v številu brezposelnih med poletnimi in zimskimi meseci. Graf nam dokazuje, da so Bovčani močno odvisni od delovnih mest v turizmu in da so dela zelo sezonsko pogojena. Brezposelnost je nizka tudi na račun odseljevanja mladih aktivnih prebivalcev.

Grafikon 8: Procent registrirane brezposelnost v občini Bovec.

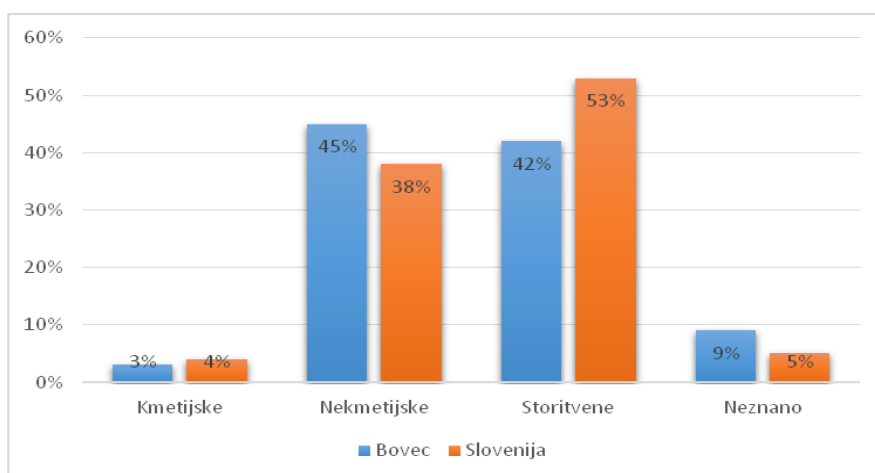

Vir podatkov: SURS, 2015.

V prvem polletju 2015 je bilo v občini Bovec registriranih 1195 delovno aktivnih oseb. Občina ima visok delež (50,3 %) neaktivnega prebivalstva na račun večjega števila starejših oseb. Upokojenci tako predstavljajo 68,8 % neaktivnega prebivalstva (Slovenija 65,2 %), učenci, dijaki in študenti pa 16,2 % neaktivnega prebivalstva (Slovenija 21,7 %). Večina delovnega aktivnega prebivalstva je našla zaposlitev v nekmetijskih dejavnostih, in sicer v sekundarnem (45 %) in storitvenem sektorju (42 %). Storitveni sektor, v katerega se uvršča tudi turistična dejavnost, je glede na to, da je občina Bovec primarno usmerjena v turizem, zastopan sorazmerno slabo. Graf kaže, da je industrija še vedno največji zaposlovalec v občini. Od leta 2002 je prišlo do sprememb v turizmu in tudi industriji. Od štirih večjih gospodarskih družb področja proizvodne dejavnosti sta se do leta 2015 obdržali le dve: Iskra Avtoelektrika Avto deli d.o.o. Bovec, ki se je preimenovala v MAHLE Letrika Bovec d.o.o., in TKK Srpenica d.d.

Delež kmetijskih dejavnosti je leta 2002 znašal 3 %, kar je več kot leta 1991, ko je znašal 1,2 %. Večji delež kmetijske dejavnosti na Bovškem kaže na to, da se v zadnjih letih kmetijstvo oživlja in pridobiva na pomenu. Območje je usmerjeno predvsem v rejo drobnice. Zaradi reliefnih razmer je bilo v preteklosti vpeljana planinsko pašništvo. Reja drobnice v visokogorju je tudi vizualno privlačen pojav. Avtohtona bovška ovca in njeni produkti, predvsem sir in skuta, so med turisti precej priljubljeni. Nekoč delujoče planine danes spreminjajo zunanjo podobo in funkcijo. Planine, kot je npr. Mangartska planina, so privlačne za občudovanje kulturne dediščine. Turisti v idiličnem ambientu lahko prenočijo, se seznanijo z rejo drobnice, poskusijo lokalne pridelke itd. Območje se razvija v skladu s Strategijo razvoja turizma iz leta 2005. Vzpostavil se je tematski muzej na temo bovške ovce, oživljajo se nekatere planine. Prodaja lokalnega ovčjega sira med turisti narašča, saj je zanimanje za lokalno kulinariko veliko. Na Bovškem je trenutno kar nekaj kmetij, ki primarno dejavnost kombinirajo s turistično ponudbo. Na ta način se zagotovo izboljšuje položaj kmetov in hkrati narašča turistična ponudba. Rentabilnost kombiniranja obeh dejavnosti zagotavlja ohranjanje kulturne in naravne dediščine tudi znotraj Triglavskega narodnega parka in s tem omejuje odseljevanje.

Grafikon 9: Zaposlitvena struktura po zaposelitenih dejavnostih v občini Bovec po popisu iz leta 2002.¹

Vir podatkov: SURS, 2015.

¹ Med nekmetijske zaposlitvene dejavnosti spadajo vse dejavnosti razen kmetijskih in storitvenih.

Terciarni sektor je začel pridobivati na pomenu po letu 1970. Z razvojem turizma so se začela odpirati nova delovna mesta v hotelirstvu in gostinstvu. Leta 1981 je bilo v naselju Bovec 24,3 % prebivalcev zaposlenih v storitvenih dejavnostih. V osemdesetih letih se je terciarni sektor še nadalje razvijal in tako leta 1991 zagotavljal 28,9 % delovnih mest (Popis prebivalstva 1981, 1991). V turizmu je tako istega leta delalo 13,9 % Bovčanov. Leto 2004 kaže na zmanjšanje za 3 %. Nekateri ponudniki turističnih storitev se s turizmom ukvarjajo v obliki dopolnilne dejavnosti, saj zaradi sezonskosti poslovanja dobički v turizmu ne omogočajo preživetja tekom celega leta. Zmanjšanje pomena sezonskosti je bil eden temeljnih načrtov Strategije turizma na Bovškem (2005), kar naj bi posledično vplivalo na povečanje zaposlovanja v turistični dejavnosti. Leta 2015 lahko trdimo, da poletna sezona vztrajno pridobiva na pomenu, medtem ko je zimska povsem usahnila. Zaradi zaprtja smučišča Kanin se napovedi, da naj bi se do leta 2017 število zaposlenih neposredno v turistični dejavnosti povečalo (Strategija razvoja turizma na Bovškem, 2005), zagotovo ne bodo uresničile.

5. BOVŠKO KOT TURISTIČNA DESTINACIJA

Turistična destinacija je nek geografsko opredeljen prostor, ki je privlačen do te mere, da ga turist izbere za cilj svojega potovanja. Neko območje je turistično zanimivo iz različnih razlogov (Mihalič, 1998, str. 100–101):

- naravne privlačnosti (pokrajina, podnebje),
- izgrajene privlačnosti (smučarska infrastruktura, sprehajalne poti),
- kulturne značilnosti (umetnost, arhitektura, religija),
- socialne značilnosti (način življenja, jezik).

5.1 TURISTIČNI POTENCIAL

Določena turistična destinacija ima velik turistični potencial, če so naravne znamenitosti ter kulturne in socialne značilnosti zastopane do te mere, da v potencialnem obiskovalcu vzbudijo zanimanje za obisk. Pod pojmom turistični potencial razumemo vse prvine, ki sicer nimajo neposredne zveze s turizmom, a imajo zaradi svoje izvorne privlačnosti velik vpliv na turiste in se zaradi tega turistično tržijo; delimo jih na naravne, družbene in kulturne prvine ter na splošno infrastrukturo (Jeršič, 1985).

Naravne in družbene prvine predstavljajo primarno turistično ponudbo območja. Naravne dobrine so tiste, čigar količina in kakovost sta dani po naravi in to samo na določenem mestu. Teh dobrin človek ne more niti proizvajati na novo niti spreminjati njihove kakovosti (gore, jezera, morja, vrelci). Družbene, antropogene dobrine so tiste, ki so proizvod človekovega dela, vendar jih je človek naredil v preteklosti in jih danes ni več mogoče proizvajati z enako uporabno vrednostjo (kulturni in zgodovinski spomeniki) (Planina, 1997).

5.1.1 NARAVNE PRVINE

Naravne značilnosti Bovškega sem predstavila že v poglavju o naravnogeografskih značilnostih. V tem poglavju se bom zaradi velikega števila naravnih znamenitosti omejila le na najpomembnejše z vidika turističnega obiska.

Vodni izviri:

- **Izvir Soče** sodi med najlepše v Alpah. Je prelivni kraški izvir. Visoka in srednje visoka voda priteka iz bazena, medtem ko nizka pride iz razpok v podnožju sten. Ob suši presahne. Izvir leži na nadmorski višini 1050 m. Dvajsetminutni dostop po pešpoti je zahteven, a urejen z jeklenicami in tako primeren za kondicijsko dobro pripravljene turiste (Rojšek, 1991).
- **Izvir Gljuna** nad vasjo Plužna (3 km iz Bovca) je eden najbolj stalnih kraških izvirov v Zgornjem Posočju in je nastal na stiku apnenca in fliša (Komac, 2000). Voda, ki priteka izpod kaninskega pogorja v ta izvir, je med turisti znana kot najbolj mrzel vodotok v okolici Bovca z zelo nizko povprečno temperaturo. Nedaleč od izvira je voda zajeta za hidroelektrarno Plužna, ki je bila zgrajena v času italijanske okupacije. Med turisti je izvir priljubljen zaradi lahkega dostopa in z mahom poraslih kamnov, ki pričarajo pravljico vzdušje.
- **Izvir Možnice** (staro imenovanje **Nemčlja**). Možnica izvira na sedmih izviri v osrednjem delu ledeniško preoblikovane doline in se izliva v reko Koritnico (Komac, 2000). Je nekoliko redkeje obiskan izvir, ki pa turiste ne pusti ravnodušne prav zaradi njegove odmaknjenosti in pristnosti. Dostop je po makadamski cesti po dolini Možnice v smeri Počitniškega doma v Možnici, s katere se odcepi označena pešpot, ki vodi do izvira.

Slapovi:

- **Slap Boka** je najbolj vodnat slovenski slap, ki pada v dveh mogočnih stopnjah. Izvir Boke je visoko nad glavno cesto Žaga–Bovec in ga s ceste ne moremo videti. Boka izvira iz kraške jame in je eden redkih izvirov, ki ne leži na podnožju kraškega masiva (Komac, 2000). Dostop do izvira in 60-metrskega bazena nad prepadno steno je urejen z desne strani (gledano na slap). Vzpon je zahteven in na novo markiran. Z leve strani se slapu ne moramo približati. Dostopimo lahko le do turistično urejene razgledne točke, kjer se nam odpre pogled na Bovško kotlino in 106 m visok slap. Pod slapom je še približno 25 m brzic, nato pa si voda utira pot prek velikih skal v slapovih in brzicah proti sotočju z reko Sočo. Pretok Boke zelo niha. Najvišji znaša preko 100 m³/s (Rojšek, 1991).
- **Slap Virje** nedaleč od Bovca je 20 m širok in 12 m visok slap potoka Gljun, ki pada v manjše jezero. Kljub temu, da mu je hidroelektrarna vzela kar nekaj moči, je med turisti priljubljena točka (Komac, 2000). Od leta 2014 je dostop urejen, prav tako leseni podesti v okolici slapu, ki so priljubljeno zbirališče vaditeljev joge.
- **Slap Parabola** je najbolj znan slap potoka Fratarica z višinsko razliko 950 m (Burger, 2016). Slap, visok 48 m, pada v loku v tolmun in je dostopen po pešpoti iz vasi Log pod Mangartom (25 min).
- **Slapovi Predilnice** navdušujejo s svojim pridihom romantičnosti. Voda preko težje dostopnih slapov pada v smaragdno zelene tolmane. V zgornjem toku pada desni pritok preko visoke stene in s tem ustvarja več kot 50 m visok Predelski slap. Poleg Predelskega slapu si lahko turisti ogledajo še Slap Zaročenca. Zadnji v nizu višjih slapov je Poševni slap, ki v svojem toku

načenja kamnito steno in pada 20 m globoko. Tolmun pod njim je kot velik bazen, ujet v samem koncu soteske (Burger, 2016).

- **Slapovi Globoškega potoka.** Potok se spušča izpod Skutnika nad dolino Učje. Nad koriti Učje voda pada preko približno 300 m visoke slapotvorne stopnje (Slovenia.info, 2016). Dostop je urejen izpred gostilne Pri mostu na Žagi.
- **Slapovi potoka Sušec.** Sušec izvira na severni strani pogorja Breginjskega Stola in tvori tolmane, brzice in žlebove, ki se prepletajo v nekakšen naravni vodni park.

Korita:

- Soča je na svoji poti izoblikovala celo vrsto korit, med katerimi so najznamenitejša **Velika korita Soče**. Zajedla so se v skladovitem apnencu in so dolga 750 m, globoka 10–15 m in ponekod široka le okoli 1 m. V iztočnem ustju lahko opazujemo škavnice in številne okamenela školjke. **Mala korita Soče** so malo pred izlivom potoka Vrsnik dolga 100 m, globoka 4–6 m in v povprečju široka 2 m. Imajo zelo velik strmec, saj se na razdalji 10 m poglobijo za 4 m. Reka Soča je ob izstopu iz doline Trente v Bovško kotlino v bližini potoka Golobar izdolbla **korita pri Kršovcu** (imenovana tudi Zmuklica), ki so dolga 150 m in globoka 10 m (Rojšek, 1991).
- Izpod Razorja in Planje priteka v Sočo potok Mlinarica, ki tvori **korita Mlinarice**. Ob zgornjem toku je izoblikovana široka ledeniška dolina, ki se v spodnjem toku zoži v ena najznamenitejših in zelo težko dostopnih korit v Triglavskem narodnem parku. Največja globina korit je ocenjena na 70–80 m (Rojšek, 1991).
- **Korita Koritnice** pri Klužah so približno 1 km dolga soteska reke Koritnice med Rombonom in Vrhom Krnice, ki se pri trdnjavi Kluže konča v 60 m globokih in okoli 200 m dolgih koritih (Rojšek, 1991). Korita so nastala zaradi višinske razlike med stransko in glavno dolino ob prehodu reke Koritnice v Bovško kotlino.
- **Korita Možnice oz. Nemčlje** se nahajajo ob jugozahodnem robu istoimenske doline. V osrednjem delu korit je tudi večji in precej zanimiv slap, ki pada skozi naravno okno oz. most. Znana so še **korita Limarice** in **Krajcarice**.
- **Šumikov vodni gaj** so korita, ki jih je izdolbel potok Lepenjica tik pred sotočjem s potokom Šumnik. Gre za 200 m dolga in do 10 m globoka korita v dolini Lepene (Bovec.si, 2016). Dvajsetminutna pešpot je dobro markirana. Gaj je tudi priljubljena "energijska točka". Potok Lepenjica ima v svojem zgornjem toku tudi še kar nekaj slapov, ki so vredni obiska.

Jezera:

- **Krnsko jezero** je naše največje visokogorsko jezero. Njegova površina se giblje med 0,0335 km² in 0,0458 km², največja globina pa med 14,5 in 16,5 m (Rojšek, 1991).
- **Jezera na Kriških podih** so se ohranila zaradi finega nepropustnega drobirja, ki je zamašil kraški odtok. Zgornje Kriško jezeri je naše najvišje ležeče jezero. Nahaja se na 2158 m in meri 0,013 km² (Rojšek, 1991). Do njih vodi planinska pot, v bližini pa se nahaja planinska koč Pogačnikov dom. Dostop

je iz Trente, iz Zadnjice, 2 km od glavne ceste. Pot je označena, hoja pa traja približno 4 ure.

Doline:

- **Zadnja Trenta – Zapoden** je zatrep doline reke Soče, ki se nadaljuje še nad izviro. Poseljena je bila že zelo zgodaj. Po propadu rudarstva se je prebivalstvo odselilo v zelo kratkem času. Ostala je nestalno poseljena dolina. Iz nekdanjih kmetij so tako nastali vikendi. Zadnja Trenta je naravnega atraktivnega videza. Po njej teče Suhi potok, ki izvira v Zapotoških slapovih v koncu doline. Od tod proti jugu in severu vodijo zahtevne pohodniške poti na okoliške vrhove (Rojšek, 2011).
- **Dolina Zadnjica** se ponaša z velikimi višinskimi razlikami med vrhovi in dolino, z rojem izvirov in najbolj vodnatim pritokom Soče, saj se Zadnjici pridruži tudi precej vodnata Krajcarica.
- **Dolino Loške Koritnice** obdaja nemalo dvatisočakov. V njenem zatrepu zvirata reka Koritnica. V literaturi je imenovana tudi kot dolina Stoterih slapov.

Slika 6: Dolina Loške Koritnice.

Vir: Ana Sovdat, 2015.

- **Dolina Bavšice** pod Bavškim Grintavcem je zibelka bovškega čebelarstva. Je stranska dolina Koritnice in je dobro vidna iz Bovške kotline. V dolino se vzpne preko ledeniške morene, ki je v preteklosti ustvarila jezero in kjer se nahaja zaselek Bavšica (Melik, 1954). Nad Bavšico so ostanki planine Bala, kjer so pred drugo svetovno vojno pasli drobnico.

Visokogorski podi: **Kaninski** in **Kriški**

Kraške jame: **Mala Boka** in **Srnica**

Naravna okna: **Prestreljeniško** in **Prisojnikovi okni**

Flora: **Čezsoški prodi**, **Alpinum Julijana** in **Vrbovlje**

Karta 5: Turistični zemljevid Bovškega.

Vir: Turistično informativni center Bovec, 2015.

5.1.2 DRUŽBENE IN KULTURNE PRVINE

»Med družbene in kulturne prvine uvrščamo zlasti navade in šege, jezik, gostoljubnost, folkloro, tradicijo, mentaliteto in različne kulturne in gospodarske objekte, ustanove in prireditve« (Jeršič, 1985, str. 32).

Sakralno dediščino na Bovškem predstavlja deset cerkva. Vsaka izmed njih izstopa v slikovitem gorskem okolju. Najstarejša cerkev je cerkev Device Marije v Polju, ki je bila omenjena že davnega leta 1192, a svoje podobe iz srednjega veka ni ohranila, saj so tuji obnovitelji zgrešili na njej vrsto napak. Posebnost najstarejše bovške cerkve je lesen poslikan strop, ki je v preseku podoben prevrnjenemu čolnu. V cerkvi Device Marije v Polju so tako kot tudi v drugih cerkvah na Bovškem freske naslikali številni znani slovenski umetniki, kot so Jernej iz Loke, Tone Kralj in Ivan Grohar. Zanimiva je rudarska cerkvica Lavretanske Matere božje v Trenti. Cerkev je zgrajena v trentarskem arhitekturnem stilu in se komaj razločuje od ostalih vaških hiš. V preprostem velikem oltarju še danes stoji baročni kipec »črne Marije Božje« (Cevc, 2004).

Leta 2015 je minilo sto let od začetka spopadov na Soški fronti. Vojna linija, ki je na Bovškem delovala med leti 1915–17, je za seboj pustila nemalo vojaških spomenikov. V okviru projekta Poti miru so bili nedavno obnovljeni številni vojaški objekti, ki so danes namenjeni turističnemu obisku. Turisti si lahko ogledajo vojaška pokopališča (v Bovcu, Trenti, Logu pod Mangartom), spomenike in spominska obeležja, ostanke utrdb in bunkerjev (muzeje na prostem), po hribih dobro ohranjene vojaške tovarne poti (»mulatiere«) in ostale dele frontnih linij. Društvo 13-13 je pred leti začelo z obnavljanjem prve avstrijske frontne linije na Ravelniku pri Bovcu. Od devetdesetih let naprej člani istega društva prirejajo številne vojaške predstave. V zadnjih letih v isti smeri deluje tudi Fundacija poti miru, ki ohranja in povezuje vojaške objekte na celotnem Primorskem. Projekt zadnjih let je Pot miru, ki poteka

od Loga pod Mangartom do Jadrana. Pot spominja na vse, ki so trpeli na Soški fronti in opominja, da se take stvari ne smejo več dogajati. Fundacija ponuja izobraževanja in vodene turistične ogled frontne linije. V Bovcu so na voljo za ogled tudi tri privatne zbirke orožja in predmetov iz prve svetovne vojne.

Najpomembnejši zgodovinski in vojaški objekt na Bovškem je trdnjava Kluže, ki nad koriti reke Koritnice, t. i. Bovških vratih, stoji že vse od 15. stoletja. Utrdba ob cesti Bovec–Predel, nekdanji glavni prometni žili, ki je povezovala Furlanijo s Koroško, je najprej preprečevala turške plenilske pohode na Koroško. V 17. stoletju je bila sedež bovškega glavarstva. Leta 1797 je avstrijska posadka trdnjavo branila pred Napoleonovimi četami. Današnjo podobo je trdnjava dobila leta 1882. V prvi svetovni vojni je služila kot sedež garnizije. Nad trdnjavo Kluže je locirana »zgornja« trdnjava, imenovana Fort Hermann, ki pa je bila porušena med prvim obstreljevanjem italijanske vojske. Medtem ko je danes trdnjava Kluže popolnoma obnovljena, je trdnjava Fort Herman ohranjena v stanju, kot je bila po prvi svetovni vojni. Trdnjava Kluže danes služi kot prostor za razne kulturne prireditve (Festival Kluže, predstave društva 13-13), koncerte in poročna slavlja. V prostorih trdnjave so stalne in priložnostne razstave.

Ob glavni cesti Bovec–Predel nad vasjo Strmec stoji Predelska trdnjava iz časa Napoleonovih vojn med Avstrijci in Francozi. V spomin žrtvam je ob cesti postavljen spomenik v podobi ranjenega leva. Trdnjava je do konca prve svetovne vojne služila kot vojaško skladišče. Danes je utrdba prenovljena in je zanimiva turistične postojanka.

Tehnični spomenik Bovškega je Golobarska žičnica ob cesti Bovec–Trenta. Delovala je od leta 1931 do leta 1969 in je bila namenjena za prevažanje lesa iz težko dostopnega Golobarja.

K etnološki ponudbi Bovškega prištevamo Matijev čebelnjak v Bavšici z lepo poslikanimi čebeljimi panji. Postavljen je bil med letoma 1950 in 1952. V zadnjih letih se oživlja etnološka dediščina reje bovške ovce. Društvo Od ovce do izdelka, ki razpolaga s prostori na bovškem trgu, ponuja različne izdelke iz domače volne. Vse bolj na pomenu pridobivajo izdelki iz ovčjega mleka. Gostinska ponudba ne more mimo tipičnih bovških jedi, kot so ovčja skuta in kuhan krompir (*skuta an čompe*), ovčji sir in bovški *kraft*.

Izrednega pomena za turistično ponudbo je Triglavski narodni park in njegovo Informacijsko središče Dom Trenta, saj so v njem stalne razstave in številne multivizije o Julijskih Alpah. V muzeju je predstavljena bogata naravna in kulturna dediščina doline Soče, rekonstruirani sta trentarska hiša in ovčja planina, predstavljena sta fužinarska zgodovina in endemit Soška postrv. V naselju Bovec v Stergulčevi hiši se nahaja muzej na temo zgodovine Bovškega. Razstavljeni so stari predmeti in predstavljena je jezikovna posebnost območja – bovški dialekt itd.

Ljudsko stavbarstvo je prav tako pomemben del kulturne dediščine. Bovška hiša je nastala na stičišču kobariške hiše, ki kaže sredozemske vplive, ter alpske arhitekture, ki je na Bovško prišla iz Kanalske in Zgornjesavske doline. Tekom dvajsetega stoletja so naselje Bovec in okoliški kraji večkrat spremenili svojo arhitekturno podobo. Leta 1903 je namreč Bovec zajel uničujoč požar, med letoma 1915–17 vojno razdejanje, kasneje pa potresi. Prav potres leta 1998 je povzročil veliko škodo. Hiše so bile adaptirane v skladu z zakoni o ohranjanju kulturne dediščine in danes skorajda ni verjeti, da so hiše v Bovcu stare zgolj dobrih 10 let. Bovška hiša je enonadstropna, zidovi so kamniti, zelo strma dvokapna streha je prekrita s

skrilavci ali skodlami. Pod stanovanjsko etažo je hlev ali klet. Značilno podobo bovški hiši daje »gank« (zunanji hodnik), obdan z leseno ograjo, do katerega vodijo s trikotnim zidom podprte strme lesene ali zidane stopnice, pod katerimi je prostor za skladovnico drv (Kajzelj, 2004).

Prireditve na Bovškem so športnega, zabavnega ali kulturnega značaja. Večje športne prireditve so *Soča Outdoor* v navezi z Tolminom in Kobaridom, kolesarski vzpon na Mangart, Bovši tek, *Bovec Trek race*, Festival pohodništva, *Golden raft* (tekmovanje med športnimi agencijami ob koncu sezone), pokal Bovca na rolerjih, različne kajakaške prireditve, kot so prvenstva v kajaku in kanuju na divjih vodah. Bovško sodelovanje sega tudi na mednarodne športne projekte, kot so *Alpe Adria Giro festival*, *Alpe Adria walking festival* itd. Med kulturne prireditve uvrščamo v zadnjih letih obsežen projekt Orkesterkamp (poletno glasbeno šolo), Emavs, Kmečke igre v Čezsoči (prikaz in tekmovanje v kmečkih opravilih), Trentarski sejem (prodaja domačih jedi in sladic), Festival športnega filma BOFF, Čomparsko noč, Pust, Festival Kluže itd. Kulturne prireditve se v veliki meri izvajajo ob večerih na Bovškem trgu. Vedno potekajo tudi v tujem jeziku in so tako primerni za tuje turiste. Bovška turistična organizacija prireja kulturne dogodke tekom celotne poletne sezone in ob ostalih večjih praznikih. Bovec je že od leta 1994 sedež mednarodne poletne jezikovne šole. Glavni namen poletne šole, ki so je udeležujejo študenti iz Slovenije, Avstrije, Italije, Hrvaške, Srbije in Makedonije, je regionalno sodelovanje, učenje jezika ter ukvarjanje z aktualnimi temami tega obmejnega območja.

5.2 TURISTIČNA OPREMLJENOST

Turistično opremljenost uvrščamo pod sekundarno turistično ponudbo. Zajema tiste turistične dobrine, ki so proizvod dela in jih človek ob drugih nespremenjenih okoliščinah lahko proizvaja v zahtevani kakovosti in z enako uporabno vrednostjo. Zajema vse tiste objekte (in storitve) za zadovoljevanje turističnih potreb, ki so nastali in ki obratujejo ter se vzdržujejo zaradi turizma (Jeršič, 1985, str. 32, cv: Košmrl, 2006).

Vsebuje tri dele: **splošno infrastrukturo**, **objekte z njihovimi zmogljivostmi**, kjer se proizvajajo proizvodi in ponujajo storitve ter po katerih turist neposredno povprašuje, ter **rezultate proizvodnje** v teh obratih, tj. blago ali storitve v različnih dejavnostih, na primer gostinstvu, agencijah, trgovini itd. (Planina, 1997).

5.2.1 SPLOŠNA INFRASTRUKTURA

Med splošno infrastrukturo štejemo vse objekte in naprave, ki so v skupni rabi in omogočajo gospodarske in družbene dejavnosti. Gre za prometne objekte, objekte in naprave za oskrbo z vodo in energijo, telekomunikacijske naprave in objekte za odvajanje odpadnih voda ter trdih odpadkov. Poleg tega med splošno infrastrukturo uvrščamo tudi zdravstvene domove, trgovine, izobraževalne ustanove, pošto, banke itd. (Jeršič, 1985, str. 32).

Ena večjih ovir za razvoj turizma na Bovškem je zagotovo sama dostopnost. Sicer dobro razvejano cesto omrežje je v poletni sezoni preobremenjeno, v zimskem času pa zaradi

snežnih razmer večkrat neprevozno. To velja predvsem za prelaz Vršič, ki je zaradi snežnih razmer in nevarnosti snežnih plazov neprevozen tudi po več mesecev letno. Gorska prelaza sta za lokalno prebivalstvo okno v svet. Mejni prelaz Predel namreč predstavlja najhitrejšo pot do osrednje Slovenije prebivalcem Loga pod Mangartom in Bovca, prelaz Vršič pa prebivalcem Soče in Trente. Cesta Bovec–Kobarid je bila nedavno tega obnovljena. Skrajšal se je potovalni čas in povečala se je pretočnost na relaciji. Manj za potrebe prebivalstva in predvsem v turistične namene se vzdržuje cesta na Mangartsko sedlo. V samem Bovcu je prišlo do preureditve obvoznice in glavne ceste skozi Bovec. Prometne oznake na Bovškem so jasne in ceste, ne glede na vremenske razmere, dobro vzdrževane. Obnovljeno je tudi bovško letališče, ki počasi pridobiva na pomenu.

Vodna oskrba je zadovoljiva. Bovec vodo pridobiva iz čezsoške podtalnice, kar sicer iz ekonomskega vidika ni najbolj optimalna rešitev. Leta 2002 je bila v okviru Evropskih sredstev začela z obratovanjem čistilna naprav Bovec. Nove čistilne naprave so tudi v okoliških naseljih (Žagi, Logu pod Mangartom in Trenti). Bovško elektriko pridobiva po daljnovodu iz Kobarida. Na samem območju so sicer tudi tri manjše hidroelektrarne (Plužna, Možnica in Loška Koritnica).

Zdravstvena oskrba je na Bovškem dokaj slabo urejena. Zdravnik je v Bovcu na razpolaga namreč le od ponedeljka do četrтка tekom celega dne in v petek dopoldne. Čez vikende in ob urah, ko zdravnika v Bovcu ni, se je treba za medicinsko pomoč obrniti na tolminski zdravstveni center, ki se nahaja več kot 30 km stran. Nujna medicinska oskrba je sicer v zadnjih letih dokaj dobro urejena. Bovška ambulanta razpolaga z reševalnim vozilom in gasilci z defibrilatorjem. Prav tako je za nujne primere na voljo helikopterska pomoč, ki v času visoke turistične sezone na Bovško zaide pre pogosto. Prav v času visoke turistične sezone najbolj prihaja do pomanjkanja zdravnikov, saj so ti zaradi konstantnih intervencijskih akcij na terenu.

Splošna infrastruktura je za zadovoljevanje potreb domačinov primerna. Problem se pojavlja v času večjega turističnega obiska, predvsem v trgovinah. Poslovalnica bovškega Mercatorja namreč ne zagotavlja kritja potreb vseh turistov in domačinov. Prihaja do velikih čakalnih vrst in do slabe živilske ponudbe. V času visoke sezone se kljub na novo urejenem parkirišču pojavljajo problemi s parkiranjem. Težave so stalnica tudi v javnem prometu, predvsem izven poletnih mesecev, ko je ukinjen avtobusna povezava Bovec–Kranjska Gora.

Pomembnejši kulturni objekt je kulturni dom, v prostorih katerega se nahaja tudi knjižnica. Po potresu na novo opremljena Stergulčeva dvorana je prostor namenjen konferencam. Različna srečanja in kongresi se odvijajo v prostorih hotela Alp. Od športnih objektov je na voljo igrišče za odbojko, igrišče za balinanje in teniška igrišča pri baru Črna Ovca ter nogometno igrišče na letališču. Športna dvorana osnovne šole Bovec je bila ob koncu devetdesetih let preurejena, a je premajhna in ne služi turističnemu namenu.

5.2.2 TURISTIČNA INFRASTRUKTURA

»Turistična infrastruktura je splošna infrastruktura, ki jo pogojujejo povečane potrebe zaradi turističnega obiska in razvoja« (Jerišič, 1985, str. 32). V ožjem smislu je turistična

infrastruktura tista, ki je namenjena prvenstveno turizmu – to so turistična prometna infrastruktura, rekreacijski objekti in naprave v naseljih in izven njih (Jerišič, 1985, str. 134).

Vse od šestdesetih let pa do leta 2012 je smučišče Kanin predstavljalo najpomembnejši turistični objekt na Bovškem. Smučišče je bilo edino slovensko smučišče, kjer so tereni presegali nadmorsko višino 2000 m. Razvoj zimske sezone v okviru projekta Gornji Jadran se je začel z željo podaljševanja turistične sezone. Prvoten plan je bila izgradnja tri krožnokabinskih žičnic, sedmih sedežnic in kar osemnajst vlečnic ter ceste Bovec–Krnica do nadmorske višine 1390 m. V sklopu istega projekta se je v Čezsoči odprlo manjše smučišče, ki naj bi po prvotnih planih omogočalo smuko kar 1400 smučarjem. Projekt Gornji Jadran je predvideval tudi izgradnjo športno-rekreacijskih objektov, raznoliko vrsto prenočitvenih zmogljivosti, izgradnjo letnega bazenskega kompleksa, večji moderni hotel Kanin, prenovo letališča in ureditev golf igrišča (ATC Bovec, 1972). Že v samem začetku so se pojavile finančne težave, zato je kaj hitro prišlo do spremembe prvotnega plana. Zgrajena je bila le glavna kabinska žičnica iz doline do Kaninskih podov, dve sedežnici, dve vlečnici, dostopna cesta do višine 1200 m, parkirni prostor, restavracija na vrhu in ob tedanjem hotelu Alp še hotel Kanin z bazenom. Kompleks je bil uradno odprt leta 1974, ko so končali z izgradnjo hotela Kanin. V osemdesetih letih je Kanin predstavljal »meko« zimskega turizma in privabljal turiste s celotnega območja bivše Jugoslavije. Leta 1989 je bil pripravljen nov investicijski program obnove in modernizacije, ki je predvideval širitev žičnic in smučišč. Leta 1991 so se z nastopom vojne prekinile vse najpomembnejše povezave z jugoslovanskimi turističnimi agencijami, kar je vplivalo na močan izpad dohodka. Hud udarec zimskošportnemu turizmu na Bovškem sta zadala tudi oba potresa leta 1998 in 2004. Do modernizacije dostavne žičnice je tako prišlo šele leta 1999 s pomočjo občinskih sredstev. Leta 2004 je bila z investicijami francoskega podjetja Transmontagne z željo povezave smučišča Kanin s smučiščem Sella Nevea na italijanski strani Kanina zgrajena štirisedežnica Prevala. Smučišči sta se nato združili v povezavo leta 2009. S tem je smučišče postalo prvo mednarodno smučišče v regiji. Obratovalo je do zime 2012/13, ko je prišlo do nesreče na dostavni žičnici. Zaradi dotrajanosti objektov in nezadostnih finančnih sredstev za ponovni zagon je po nesreči prišlo do zaprtja smučišča. Od letošnjega leta (2015) je celotno smučišče v lasti občine, ki se na vse kriplje trudi za ponovno ožvitev zimske sezone na Bovškem.

Trenutno je na Bovškem na voljo le manjše smučišče v Logu pod Mangartom, primerno za otroke in začetnike. V primeru zadostne količine snega so v Čezsoči, Bovcu in Logu pod Mangartom urejene tekaške proge. V zimskem času sta na Bovškem urejeni tudi dve sankiški progi.

K infrastrukturi v ožjem smislu spadajo tudi vse urejene sprehajalne, pohodne, planinske ter kolesarske poti, kjer se lahko turisti поблиžje spoznajo z naravnimi znamenitostmi in kulturno ter etnološko dediščino. Namenjene so športno aktivnim in kondicijsko dobro pripravljenim turistom. Vsako leto se obnavlja in na novo markira sprehajalne poti ter se v naravo postavlja izobraževalne table. Točke, kjer se turisti lahko seznanijo z rastlinstvom, živalstvom, geologijo in etnologijo območja, so locirane pri vseh najpomembnejših turističnih znamenitostih. Prav tako kot tudi vse poti so vrisane na karti občine Bovec v merilu 1:40.000 in na karti Bovec–Trenta v merilu 1:25.000.

Za navdušence športnega plezanja so urejena naravna plezališča, in sicer pod Rombonom (Kegl), pod Svinjakom (plezališče Kal Koritnica), v Trenti (na območju nekdanjega podora)

in pri Žvikarju (nedaleč od slapu Boka za kampom Adrenalinček). Na voljo so opremljene plezalne stene različnih težavnosti. Za prosto plezanje so v stenah gora na Bovškem urejene tudi nekatere tako imenovane poti *via ferrata*.

V Bovcu se nahaja športno letališče, ki je bilo leta 2014 obnovljeno s pomočjo evropskih sredstev. Letališče ima 700 m dolgo vzletno-pristajalno stezo, upravno stavbo in hangar. Letališče upravlja Aeroklub Bovec. Posebnost letališča ja njegova lokacija med Bovškimi gorami, zaradi katere privablja vedno nove letalce. Med jadralnimi in motornimi jadralci je priljubljeno za učenje letalskih veščin, med turisti pa zaradi panoramskih poletov in skokov s padalom v tandemu.

V neposredni bližini Bovca se nahaja Oaza miru z idiličnim golf igriščem. Igrišče je v okolje umeščeno z izjemnim občutkom, igralcu pa nudi hkrati tako razvedrilo kot tudi izziv. Možnost petih različnih odbijališč omogoča raznoliko igro glede na položaj in dolžine polj ter enakovredno igro, zabavo in izziv tako začetnemu kot tudi izkušenemu igralcu golfa. Gostje si lahko vso opremo izposodijo, možne so tudi inštrukcije in tečaji.

V sklopu bara Črna Ovca so v Bovcu locirana teniška igrišča. Možna je sposoja opreme, inštrukcije in tečaji. Na isti lokaciji so na voljo tudi igrišče za odbojko na mivki, balinarski prostor, umetna plezalna stena in dvorana za skupinske vadbe. V načrtu je izgradnja kolesarskega parka.

Bovško je zanimivo tudi za jamarje, saj je obsežno visokogorsko kraško območje Kaninskega pogorja s svojimi številnimi jamami in brezni eno najbogatejših na svetu. Jamski sistemi so primerni tako za profesionalne raziskovalce kot tudi za amaterje.

V Čezsoči pri potoku Slatenik, je v poletnih mesecih odprt manjši bazen na prostem, ki se polni z vodo iz potoka. Gre za edini bazenski kompleks na Bovškem. Zagotovo je potreba po bazenskih kompleksih velika tako v poletni sezoni kot tudi izven te. Voda reke Soče in njenih pritokov je namreč mrzla in ne omogoča plavanja. Po zaprtju hotela Kanin je Bovško ostalo tudi brez pokritega bazena. Na žalost so tudi projekti o izgradnji nastanitvenih zmogljivost z bazenom padli v vodo.

Za nemoteno in urejeno izvajanje pustolovskorekreacijskih dejavnosti na reki Soči in njenih pritokih so označena in urejena vstopno-izstopna mesta. Leta 2001 so začeli s prodajo dovolilnic, katerih pačilo služi za pokrivanje stroškov vzdrževanja in varovanja ter za nadzor rečnega režima na reki Soči, reki Koritnici in na pritokih le teh, kjer se izvaja dejavnost soteskanja. Dovolilnice se lahko kupi za en dan, teden, mesec ali za celo leto. Vstopno-izstopna mesta so urejena parkirišča s signalizacijskimi tablami. Uporabnike obveščajo o značilnostih posameznega odseka reke. Potrebno bi bilo urediti tudi kopalnice in slačilnice. Izgradnja teh bi pripomogla k ohranjanju naravnega okolja na že tako turistični najbolj obremenjenih lokacijah na Bovškem.

Reka Soča je tudi pomembno ribolovno območje, ki s čistostjo vode in neokrnjeno naravo privlači številne obiskovalce. Edini dovoljeni način ribolova je muharjenje. V prodaji so dovolilnice, ki pa veljajo le na dan nakupa. Nakup ribolovne dovolilnice za Revir I omogoča uplenitev treh salmonidov dnevno, vendar le ene soške postrvi in le enega lipana. Dnevno lahko ribič upleni le eno ribo velikosti nad 50 cm. Če lovi z ribolovnico Ujemi in spusti

(*catch&release*) v Revirju I, ravno tako ni dovoljen odvzem rib (Ribiška družina Tolmin, 2015). Bovško je zanimivo tudi za ljubitelje lova, za kar so ugodni pogoji tekom celega leta.

Za Bovško je značilna predvsem športna infrastruktura v naravi. Vezana je na danosti okolja in je v uporabi predvsem v lepem vremenu in v toplejšem delu leta, kar še povečuje sezonskost turizma. Za razvoj turistične dejavnosti je nujno potrebno razmišljati o izgradnji infrastrukture, ki bo turiste privabljala ali ohranjala ne glede na letni čas. Brez ustrezne infrastrukture se na območje težko privabi zahtevnejši segment gostov. Na primer, gostje, ki se na bovško letališče pripeljejo z lastnim avionom, na območju nimajo kaj dosti početi. Predvsem za privabljanje turistov v pomladnih in jesenskih mesecih bi bila nujna izgradnja dvoranskega kompleksa, fitness in sprostitevnege centra ter bazenskega kompleksa. Pokrita turistična infrastruktura bi bila idealna rešitev, kako turiste zadovoljiti tudi v primeru deževnih dni, ki jih v Bovcu ni malo.

5.2.3 TURISTIČNA SUPERSTRUKTURA

Pojem turistična superstruktura zajema objekte za bivanje in prehrano turistov (Jeršič, 1985, str. 32)

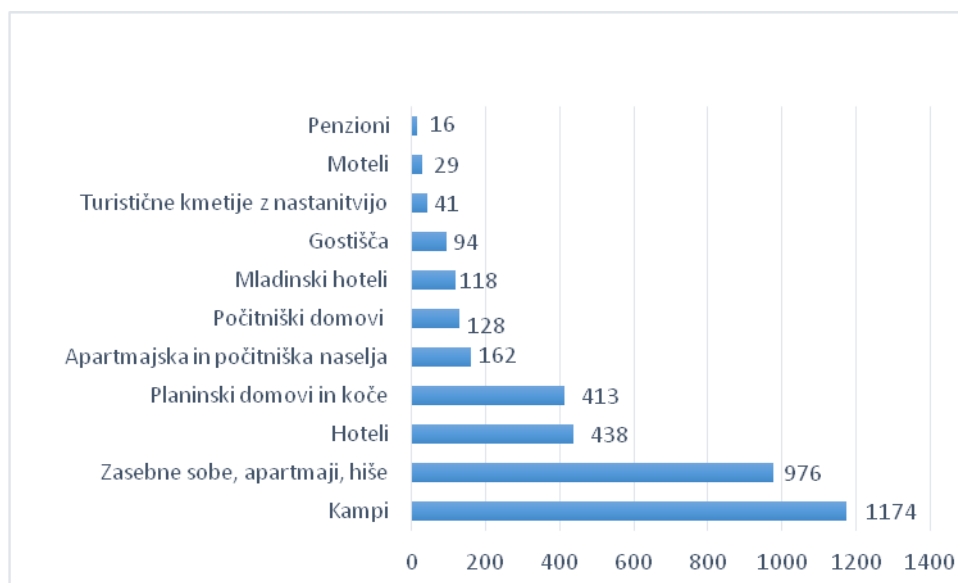
Osnovne turistične nastanitvene kapacitete tvorijo hoteli, gostišča, penzioni, sobe, apartmaji in počitniška stanovanja. Z zaprtjem smučišča Kanin je zaprl vrata tudi največji bovški hotel Kanin, ki je razpolagal z 258 ležišči. Od turizma, ki je vzknil v šestdesetih letih (jaz ga imenujem stari turizem), je tako ostal v funkciji le še hotel Alp. Dograjujejo se novi manjši hoteli in mladinski hostli. Po mnenju domačinov in turističnih ponudnikov na Bovškem se struktura gostov v zadnjih letih močno spreminja. Vedno več je kondicijsko dobro pripravljenih turistov, ki jim je pomemben stik z lokalnim prebivalstvom. Prav zaradi tega je moč opaziti, da dobro poslujejo apartmajske hiše, gostišča in mladinski hoteli, ki želijo turistom pričarati domače vzdušje, jih podpreti z vsemi turističnimi informacijami, z njimi preživeti čas in jih sprejeti medse kot dolgoletne prijatelje.

Tabela 2: Število objektov, sob, apartmajev, ležišč in šotorišč glede na vrsto objekta v občini Bovec, 2015.

VRSTA OBJEKTA	ŠTEVILO OBJEKTOV	ŠT. SOB	ŠT. APARTMAJEV	ŠT. LEŽIŠČ	ŠT. ŠOTORIŠČ
Apartmajska in počitniška naselja	2	5	57	162	0
Delavski počit. domovi in apartmaji, otroški in mladinski počit. domovi	8	17	27	128	0
Gostišča	5	28	11	94	0
Hoteli	6	142	16	438	0
Kampi	13	0	0	420	754
Mladinski hoteli	2	22	0	118	0
Moteli	1	0	10	29	0
Penzioni	1	7	0	16	0
Planinski domovi in kočje	8	47	0	413	0
Turistične kmetije z nastanitvijo	4	8	8	41	0
Zasebne sobe, apartmaji, hiše	137	135	225	976	0

Vir podatkov: Turistično informativni center Bovec, 2015.

Grafikon 10: Struktura ležišč v občini Bovec leta 2015.

Vir podatkov: Turistično informativni center Bovec, 2015.

- Hotel Alp*** je bil zgrajen leta 1963. Nahaja se v središču Bovca in ima na voljo 213 ležišč. Hotel ima penzijsko restavracijo z 220 sedeži, slaščičarno, aperitiv barom, konferenčno in plesno dvorano. Je edini turistični kompleks, ki lahko sprejme velike skupne in organizira seminarje, poletne šole in konference.
- Hotel Dobra vila**** je odprla svoja vrata leta 2003. Od stavbe nekdanje telefonske centrale iz časa italijanske vladavine na Primorskem so ohranjeni najlepši detajli. Gostom je na voljo 12 različnih sob, restavracija z zimskim vrtom, dve vinski kleti,

knjižnica, kino ter observatorij s teleskopom in pomično streho. Hotel Dobra vila je namenjen najbolj petičnim obiskovalcem Bovškega.

- Hotel Mangart*** je manjši hotel z 72-imi ležišči, od središča Bovca je oddaljen 500 m. Odlikuje ga čudovit pogled na Julijske Alpe. Razpolaga tako z večposteljno sobo za mlade kot tudi z dvema luksuznima apartmajema. Ima zunanjo teraso, manjši bazen in wellness ponudbo. Možna je organizacija porok in poslovnih sestankov.
- Hotel Sanje ob Soči ima na razpolago 55 ležišč. Ponujajo nastanitve v apartmajih in sobah ter suite sobo na vrhu hotela s prekrasnim pogledom na Bovec in Kaninsko pogorje. V sklopu hotela nudijo savne, masažne kopeli, masaže, vinsko klet, degustacijo bovškega sira in varstvo otrok.
- Hotel Alpine*** v Logu pod Mangartom ima na voljo 29 ležišč. Na voljo imajo sobe in apartmaje s pogledom na dvatisočake. V sklopu hotela je picerija, ki privablja tudi domačine.
- Penzion Boka*** se nahajale le lučaj stran od najbolj vodnatega slovenskega slapu Boka. Penzion je odlično izhodišče za izvajanje pustolovskorekreacijskih športov, saj se nahaja le 200 m stran od vstopnega mesta za številne športne aktivnosti. Razpolaga z 48 ležišči, slaščičarno, pestro kulinarčno ponudbo in moderno opremljeno kongresno sobo.
- Pristava Lepena je idilična vasica, zgrajena v starem trentarskem slogu. Zaradi edinstvene lokacije lahko tu gosti uživajo v spokojnosti narave, bogatem izboru športnih aktivnosti ali spoznavanju naravne in kulturne dediščine. Hotelsko naselje Pristava Lepena nudi apartmaje in sobe, wellness programe, možnost organizacije poročnih slavij, šolo jahanja, teniška igrišča, otročka igrišča in lokostrelski poligon.

Vsi hoteli svojim gostom ponujajo možnost udeleževanja v pustolovskorekreacijskih dejavnostih. Športne agencije gostom nudijo poleg aktivnosti tudi transfer iz in nazaj do hotela. Kot promocija Bovškega se prodajajo tudi paketi spanja z vključenimi pustolovskorekreacijskimi dejavnostmi.

Na Bovškem je veliko število zasebnih ponudnikov apartmajev in sob, ki pa se med seboj močno razlikujejo. Predstavila bom le dva ponudnika, ki sta med obiskovalci zaradi same ponudbe in lokacije zelo priljubljena in kotirata visoko na rezervacijskih portalih, kot so Booking.com, Agoda.com, itd.

- Apartmajska hiša Supermjau v Bovcu ponuja tri apartmaje. Lastnika se na spletni strani predstavi kot strastna avanturista, ki sta se po dolgih letih odkrivanja sveta odločila, da želita popotnike iz vsega sveta gostiti tudi sama ter jim razkazati in ponuditi kar največ, kar premore soška dolina. Zagotavljata preživljanje počitnic v moderno opremljenih apartmajih. Apartmaji imajo pestro dodatno ponudbo (knjižnico, vrt z žarom, pokrito parkirišče, možnost pustolovskorekreacijskih dejavnosti, paleta družabnih iger na uporabo itd.). Lastnika Boštjan in Katja svoje goste rada pospremita tudi v gore, na turno smučanje in gorsko kolesarjenje.
- Kekčevo domačijo ob Suhem potoku, nedaleč od izvira Soče, obdajajo stene Jalovca, Bavškega Grintavca, Prisojnika in Razorja. V lesenih trentarskih hišicah je gostom na voljo 20 sob, pred hišo pa sta bazenček in terasa. Na domačiji organizirajo tudi različne družabne dogodke.

Turisti se radi počutijo kot doma. Stik z lokalno skupnostjo je marsikateremu turistu zelo pomemben. Zavedajo se, da državo spoznaš šele takrat, ko spoznaš njene ljudi in njihove navade. Individualnim popotnikom je najlažje navezati stik z ostalimi turisti in z lokalnim prebivalstvom, če se odločijo za dopustovanje v mladinskem hotelu. V zadnjih dveh letih sta na Bovškem zrasla kar dva mladinske hotela.

- Hostel Bovec, ki se prodaja pod geslom »*more than just sleeping*«, je odprl svoja vrata poleti 2013. Na voljo ima 50 ležišč; postelje v skupnih ležiščih in v privatnih sobah. Nastanitev vključuje brezplačni samopostrežni zajtrk. Druženje z ostalimi gosti poteka v veliki zajtrkovalnici oziroma družabnem večnamenskem prostoru, ki se lahko pohvali s kaminom, televizijo ter lepim razgledom na bovško športno letališče. Poletne večere pa lahko gosti preživijo v dobri družbi na zunanji terasi ali na vrtilčku za samim hostlom. Hostel sodeluje z lokalno športno agencijo in ponuja gostom možnost pustolovskorekreacijskih dejavnosti.
- Hostel Soča rocks se je odprl maja 2014 v poslopju stare cestarske hiše. Nudi 68 ležišč. Ima šestposteljne in privatne sobe. V sklopu hostla je bar. Na voljo je uporaba opremljene kuhinje in zunanjega žara. Zajtrk in večerja sta na voljo z doplačilom. Hostel sodeluje z različnimi ponudniki storitvenih dejavnosti v Bovcu in tako gostom omogoča boljše cene v restavracijah, barih, najemu športnih rekvizitov itd. Turistom so na voljo gorska kolesa, informacijski material in tematski večeri. Hostel razpolaga z lastno športno agencijo.

Slika 7: Mladinska infrastruktura, Hostel Soča rocks.

Vir: Arhiv hostel Soča rocks, 2014.

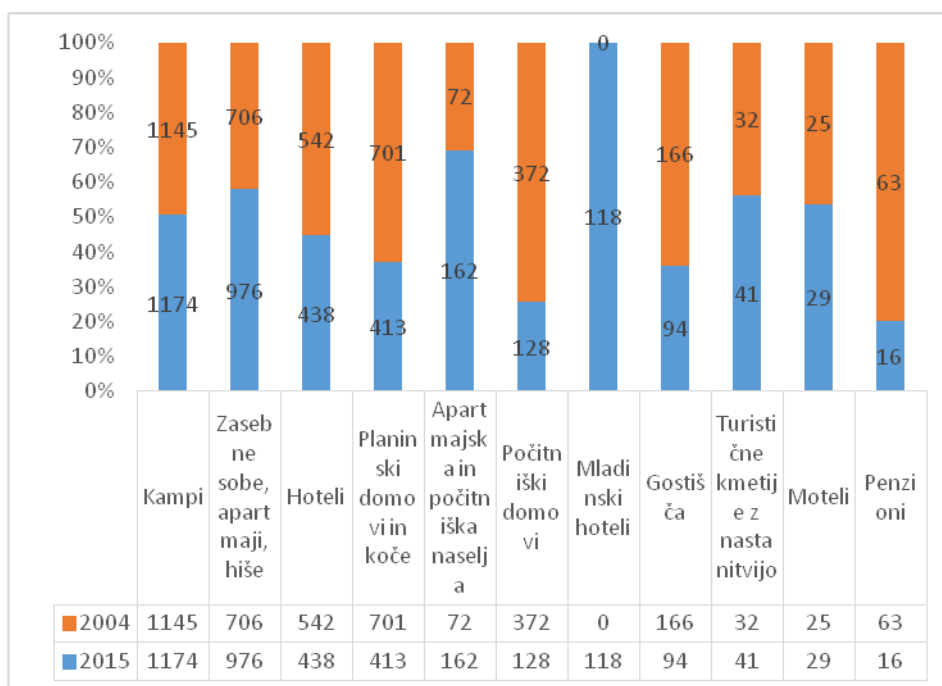
Velik procent vseh nočitev se na Bovškem realizira v kampih. Na celotnem območju je več kot deset ponudnikov, katerih ponudba pa se razlikuje. Nekateri kampi privabljajo bolj družine, drugi mladino, avtodome ali le pripadnike določene narodnosti. V nadaljevanju bom predstavila le zanimiv projekt samooskrbnega projekta eko center.

- Adrenalinček se promovira tudi pod geslom »*zračni hostel*« in gostom ponuja svet »*idilične, neokrnjene narave, adrenalina in nepozabnih doživetij*«. Je prvi samooskrbni eko kamp v Evropi. Vso električno energijo, ki jo potrebujejo, pridobijo preko vakuumskih solarnih kolektorjev. Imajo tudi lastni vodni izvir in vodno zajetje. Za toplo vodo poskrbijo vakuumski solarni kolektorji. Sanitarije so urejene v mobilni

sanitarni enoti. Biološka čistilna naprava poskrbi, da nazaj v okolje odteka čista voda. Ostali ekološki principi vključujejo ločeno zbiranje odpadkov, uporabo biološko razgradljivih čistilnih sredstev in spodbujanje lokalne ekonomije. Njihov cilj je ljudem pokazati, da se da “z manj živeti bolje”. Gostom ponujajo nenavadne namestitve, kot so tako imenovani šotori »Soška postelja«. Možen je tudi najem šotorja. Organizirajo se večeri ob ognju, športna tekmovanja v odbojki na mivki, košarki, plezanju po vrvi in različne pustolovskorekreacijske dejavnosti.

Oba dela, primarni in sekundarni del turistične ponudbe, sta med seboj tesno povezana. Tudi naravne in kulturne privlačnosti so lahko brez ustrezne turistične infrastrukture nezanimive, saj jih uporabljajo s težavo. Naravne in kulturne prvine brez turistične infrastrukture ostanejo le privlačnosti. Po drugi strani tudi sama sekundarna ponudba ne more obstajati, saj bi tako turistična infrastruktura postala sama sebi namen. Potrebna je soodvisnost obeh turističnih ponudb, pri čemer je stopnja odvisnosti različna glede na vrsto turizma (Lisjak, 2003). V Bovškem primeru gre predvsem poudariti pomen ohranjanja okolja pri izgradnji turistične infrastrukture.

Grafikon 11: Struktura ležišč v občini Bovec leta 2004 in leta 2005.

Vir podatkov: Košmrl, 2006; Turistično informativni center Bovec, 2015.

5.3 TURISTIČNI PROIZVODI

V strokovni literaturi se turistični proizvod tolmači iz treh vidikov: z vidika proizvajalca, z vidika prodajalca in z vidika potrošnika turističnega proizvoda. »Z vidika potrošnika je

turistični proizvod celotno doživetje, povezano s potovanjem in bivanjem izven kraja stalnega bivališča« (Mihalič, 1994, str. 13). Planina (1997, str. 203–205) razlikuje dve obliki turističnega proizvoda. Parcialni ali delni proizvod je proizvod enega samega ponudnika, na primer posamezne turistične, gostinske ali trgovinske organizacije, ki se na trgu pojavi pod vplivom povpraševanja in ponudbe. Sem prištevamo nočitve, spominke, obiske kulturnih znamenitosti, obisk športne prireditve. K parcialni turistični ponudbi prištevamo tudi vse pustolovskorekreativne dejavnosti, ki jih je moč početi na Bovškem. Drugi je integralni ali celotni turistični produkt, ki je iz zornega kota potrošnika sestavljen iz večjega števila delnih proizvodov. Z njegovega stališča je turistični proizvod celota številnih in različnih storitev ali dobrin, ki jih uporablja v času bivanja izven domačega kraja. K integralni ponudbi sodijo turistični paketi, ki jih bom predstavila v praktičnem delu.

Najpomembnejši turistični proizvodi Bovškega zadnjih let so pustolovskorekreativne dejavnosti. Začetni razvoj sega v osemdeseta leta, ko so se začeli prvi kajakaški spusti po brzicah reke Soče. Kasneje so se kajakašem pridružili še raftarji. Prva športna agencija, ki se je začela organizirano ukvarjati s ponujanjem športnih aktivnosti, je bila Kajak kanu center Bovec, kasneje Bovec rafting team, ustanovljena leta 1985. V začetku devetdesetih let so se pridružile še ostale športne agencije, kot so Soča rafting, Top rafting itd. Danes na Bovškem deluje neke dvajset različnih športnih agencij.

Le dve leti za tem, ko je do sedaj najuspešnejša slovenska raftarska ekipa Bobri na Zambeziju že tretjič premagala vso svetovno elito v raftingu, sta se bobra Matej in Uroš odločila svojo raftarsko strast približati tudi turistom na njima tako ljubi reki Soči. Leta 2001 sta tako najprej ustanovila športno društvo Aktivni Planet, danes športna agencija Aktivni planet d.o.o. Turistični proizvodi športne agencije Aktivni planet, ki ima v lasti tudi mladinski hotel Soča rocks, kateremu se bom posvetila v nadaljevanju, obsegajo vodne športe, jamarstvo, kolesarjenje in od leta 2012 prvi zipline park v Sloveniji.

5.3.1 PUSTOLOVSKOREKREACIJSKE AKTIVNOST

V nadaljevanju bom predstavila najpomembnejše in ekonomsko najbolj donosne pustolovskorekreativne dejavnosti na Bovškem.

RAFTING: Gre za najbolj priljubljeno športno aktivnost na Bovškem. Izvaja se le na reki Soči. V nizkem ali srednje visokem vodostaju se gostje v raftingu preizkusijo na relaciji Boka/Srpenica I.-Trnovo ob Soči. Odsek je tehnično zahteven, zato je primeren za obiskovalce, ki so željni adrenalinsko obarvane aktivnosti. Zgornja meja za varno izvajanje raftinga na tem odseku je nekje 60 m³/s. Spodnje meje vodostaja skorajda ni, saj ima Soča vedno dovolj vode, da je rafting mogoče izpeljati. Pri zelo nizkem vodostaju (vodostaj < 10 m³/s) se zmanjša število oseb na čolnu iz 8 na 4, tako da tudi nizka voda ni več problem. Z vodostajem se spreminja tudi vstopna točka; če je vode dovolj, je vstopna točka na Boki (vodostaj > 30 m³/s), pri nekoliko nižjem pa je vstopna točka na Srpenici I. . V primeru, da je vodostaj večji od 60 m³/s, se agencija odloči za uporabo drugega varnejšega odseka. V tem primeru je vstopna točka blizu kraja Kal Koritnica (vstopna točka Zmuklica), izstopna točka pa je na Srpenici (Drole, 2012). Za šolske skupine in družinski rafting se v primeru zadostne

količine vode v strugi izvaja tudi tako imenovani Dolg rafting od Zmuklice do Trnovega ob Soči. Spust je lahko tudi tematsko obarvan. Vodnik poleg natančnih navodil namreč predstavi vse značilnosti Bovškega, dogodke prve svetovne vojne, šege in običaje itd.

Slika 8: Rafting na reki Soči.

Vir: Arhiv Aktivni planet, 2015.

KAJAK SPUST/KAJAK ŠOLA: Spust je primeren za goste, ki so že seznanjenimi z osnovnimi tehnikami veslanja na divji vodi. Glede na podlagi predhodnih izkušenj vodnik izbere primeren del rek. Njegova naloga je v uri in pol varno pripeljati turiste od točke A do točke B in jih seznaniti s karakteristikami reke Soče. V kajak šoli se gostje seznanijo z osnovami veslanja na divjih rekah. Lahko izbirajo med tremi različicami kajak šole in sicer med enodnevno, dvodnevno ali tridnevno kajak šolo. Programi so opisani v nadaljevanju. Enodnevna kajak šola: pravilna priprava kajaka pred začetkom veslanja, pravilna uporaba vesla, vožnja naravnost, kako varno zapustiti kajak, če se s kajakom obrnete. Dvodnevna kajak šola: pravilna priprava kajaka pred začetkom veslanja, pravilna uporaba vesla, vožnja naravnost, kako varno zapustiti kajak, če se gost obrne, stabilnost v kajaku (tehnika lovljenja z veslom), vključevanje v glavni tok, ustavljanje v protitoku. Tridnevna kajak šola: pravilna priprava kajaka pred začetkom veslanja, pravilna uporaba vesla, stabilnost v kajaku (tehnika lovljenja z veslom), vožnja naravnost, kako varno zapustiti kajak, če se s kajakom obrnete, vključevanje v glavni tok, ustavljanje v protitoku, prečenje, osnove reševanja in samoreševanja na divji vodi (Drole, 2012). Na željo turistov se lahko izvaja tudi enodnevna šola kajaka za vadenje eskimo obrata. Ta se izvaja na jezeru (Rabeljsko jezero na italijanski strani prelaza Predel) ali v bazenu Slatenik v Čezsoči. Če se v kajak šolo prijavi nekdo, ki že ima nekaj izkušenj z veslanjem, potem se glede na njegovo znanje samo šolo ter odseke reke, ki se jih vesla, priredi.

Slika 9: Kajak šola in kajak spust na reki Soči.

Vir: Arhiv Aktivni planet, 2015.

SOTESKANJE: Ta športna aktivnost je bolj poznana pod imeni *canyoning* in je ena najbolj adrenalinskih aktivnosti v športni ponudbi Bovškega. V okolici Bovca je kar nekaj pritokov reke Soče, kjer je možno izvajati soteskanje. Najbolj priljubljen je potok Sušec nasproti vstopnega mesta Srpenica I. Potok je izdolbel sotesko na način, da je soteskanje tu primerno prav za vsakogar. Najvišji slap je namreč visok le 11 m. Gre za soteskanje brez pomoči vrвне tehnike. V soteski Sušec turisti uporabljajo tri položaje. Osnovni položaj (oseba drsi po slapi z nogami naprej, noge so rahlo pokrčene v kolnih in roke prekrižane na prsih), »superman« (oseba drsi po slapu z glavo naprej, roke so iztegnjene v predročenu, dlani so sklenjene, noge so skupaj) in »pijani superman« (oseba drsi po slapu na hrbtu in z glavo naprej, roke so iztegnjene pred glavo, glava je zaklonjena tako, da je pogled usmerjen v smer drsenja, noge so skupaj) (Drole, 2012). V ostalih soteskah se ti položaji menjajo s tehnikami skakanja v vodo z višine in z uporabo plezalnih veščin (abzajlanje). Soteskanje se tako izvaja tudi na potoku Fratarica v Logu pod Mangartom. Fratarica omogoča soteskanje, ki ne zahteva predznanja. V sklopu soteskanja po potoku se turisti spustijo po slapu Parabola, ki meri slabih 50 m. Soteskanje se izvaja tudi v Predilnici in Globoškem potoku, kjer se turisti poslužujejo predvsem vrвне tehnike. Nekoč priljubljeno izvajanje soteskanja na slapovih Mlinarice je danes z zakonsko ureditvijo Triglavskega narodnega parka prepovedano.

Slika 10: Soteskanje na pritokih reke Soče.

Vir: Arhiv Aktivni planet, 2015.

HYDROSPEED ali REČNI BOB: Aktivnost se izvaja na istem odseku reke kot rafting. Gre za deskanje po brzicah reke Soče. Za izvajanje je potreben dokaj visok vodostaj reke, ki zagotavlja varen spust. Ob nizkem vodostaju se zaradi velikega števila skal nad vodno gladino lahko turisti poškodujejo. Izvaja se s pomočjo vodnika kajakaša, ki turistom nakazuje smer plavanja. Udeleženci aktivnosti imajo obute plavutke, ki omogočajo hitrejše premikanje med brzicami. Hydrospeed je fizično najzahtevnejša aktivnost v ponudbi pustolovskorekreacijskih dejavnosti na Bovškem.

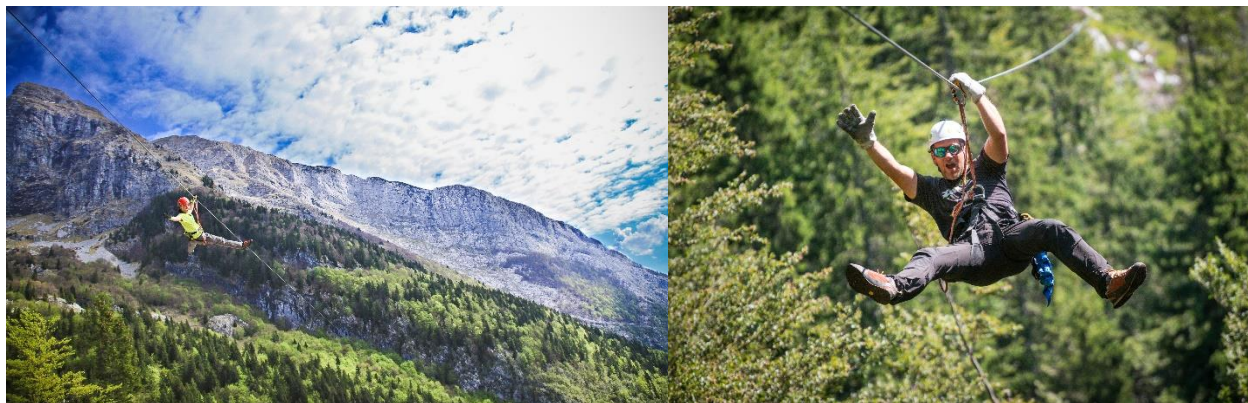
Slika 11: Hydrospeed (rečni bob) na reki Soči.

Vir: Arhiv Aktivni Planet, 2015.

ZIPLINE: Prvi zipline park v Sloveniji je odprl svoja vrata leta 2012. Jeklenice v dolžini 3 km povezujejo pobočji Kanina in Rombona. Čez ledeniško dolino Krnica nad Bovcem se lahko turisti zapeljejo s hitrostjo do 60 km/h in do 200 m nad tlemi. Vsaka jeklenica je daljša od 500 m. Od poletja 2013 je na Bovškem v ponudbi tudi zipline park nad dolino Učje.

Slika 12: Zipline čez ledeniško dolino Krnica.

Vir: Arhiv Zipline Slovenia, 2015.

JAMARSTVO: Bogato podzemlje Kaninskega pogorja si lahko ogledajo tudi adrenalina željni turisti. Jami Srnica in Mala Boka sta primerni za obiskovalce, ki so večji plezalne tehnike. Gre za kombinacijo plezanja, abzajljanja in plazenja po jamskih rovih. Jame niso razsvetljene. Turisti se v jami lahko počutijo kot pravi raziskovalci, saj sta jami nerazsvetljeni in dokaj v naravnem stanju. Ob koncu aktivnosti so turisti povsem blatni in mokri.

GORSKO KOLESARJENJE: Gorski kolesarji se organizirano spuščajo z vrha Kobariškega Stola, z Mangartskega sedla, po dolini Bavšice in ob reki Soči. Vse bolj priljubljena športna aktivnost zahteva kondicijsko pripravljenost in veliko tehničnega znanja. Gorsko kolesarski vodniki vodijo obiskovalce do najlepših skritih kotičkov Bovškega.

POHODNIŠTVO: Bližina Triglavskega narodnega parka omogoča vodenja turistov v hribe. Ponujajo se tako lažji enodnevni, dvodnevni ali tridnevni pohodniški izleti kot tudi zahtevnejša ture po tako imenovanih *via ferratah*.

Slika 13: Pustolovskorekreacijske dejavnosti na Bovškem.

Vir: Arhiv Aktivni Planet, 2015.

6. REZULTATI RAZISKAVE O UDEJSTVOVANJU V PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI MED GOSTI MLADINSKEGA HOTEL SOČA ROCKS

Statistični podatki kažejo, da je na Bovškem že več kot desetletje zimska sezona v primerjavi s poletno po številu gostov in tudi številu nočitev v velikem zaostanku. V zadnjih letih je zimski turizem počasi zamiral in z njim tudi vsa turistična infrastruktura, zgrajena v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Smučarske naprave na Kaninu so postale dotrajane, kar je povzročilo nekonkurenčnost z ostalimi smučišči v bližnji Italiji in Avstriji. V tem istem obdobju je na pomenu pridobival letni turizem. Bovec, ki se je začel promovirati pod geslom »Dolina adrenalina«, je postal adrenalinska »meka« nacionalnega in internacionalnega okvira. Novi trendi v turizmu so narekovali izgradnjo nove infrastrukture. Bovec je začel privabljati mlajšo populacijo. Mladi tako prihajajo v Bovec z namenom udejstvovanja v pustolovskorekreacijskih dejavnostih. Ciljna publika, ki v ospredje močno postavlja osebne izkušnje in ji velikokrat ni mar za udobje, je tako povsem spremenila podobo kraja. Športne agencije rastejo kot gobe po dežju, prav tako mladinski hoteli, katerim sladijo športni kompleksi in nočni lokali.

Leta 2014 se je zaradi potrebe po novih mladinskih ležiščih zgradil Hostel Soča rocks, ki je nastal pod okriljem športnih turističnih agencij Aktivni planet d.o.o. in Adrenalin park Bovec d.o.o. Mladinski hotel razpolaga z 68 ležišči. Večinoma gre za šestposteljne sobe. V sklopu hostla se gosti lahko poslužujejo zunanjega žara, skupne kuhinje, parkirnega prostora, dostopa do brezžičnega interneta, skupne sobe z barsko ponudbo, zunanje terase z visečimi mrežami itd. V času visoke poletne sezone so za doplačilo gostom na voljo tudi zajtrki in večerje. Hostel sodeluje z različnimi ponudniki storitev v kraju. Z zapestnico, ki jo gost dobi ob prijavi, lahko koristi dodatno storitev ali dobi ugodnejšo ceno v nekaterih restavracijah, barih in pekarnah v Bovcu. Hostel Soča rocks je del verige mladinskih hotelov. S hostlom Tivoli v Ljubljani in mladinskima hoteloma na Bledu (Castle hostel 1004 in Ace of Spades) je povezan na način, da turisti v primeru koriščenja dveh ali več omenjenih nastanitvenih zmogljivosti nočnino dobijo po ugodnejši ceni. Hostel Soča rocks gostom ponuja pustolovskorekreacijske dejavnosti tekom celega dne. Zanje omogoča popuste in poskrbi za prevoz na dejavnost in nazaj do nastanitvenega objekta. Glavni vir zaslužka tako ne predstavljajo nočnine, ampak pustolovskorekreacijske dejavnosti in barska ponudba.

V sklopu raziskave, ki je bila izvedena na recepciji mladinskega hotela Soča rocks tekom visoke turistične sezone (15.6.–15.9.2015), sem naključno anketirala 239 tujih in 36 domačih gostov. Skupno vsem 275 gostom je, da so anketo izpolnjevali ob odjavi iz mladinskega hotela. Na ta način sem med obiskovalci dobila kar se le da objektivno sliko o vtisih in novih izkušnjah, pridobljenih na Bovškem.

Gosti hostla so odgovarjali na deset vprašanj, med katerimi je bilo le eno vprašanje odprtega tipa. Z anketo sem želela preveriti:

1. starost obiskovalcev mladinskega hotela,
2. nacionalno pripadnost obiskovalcev mladinskega hotela,

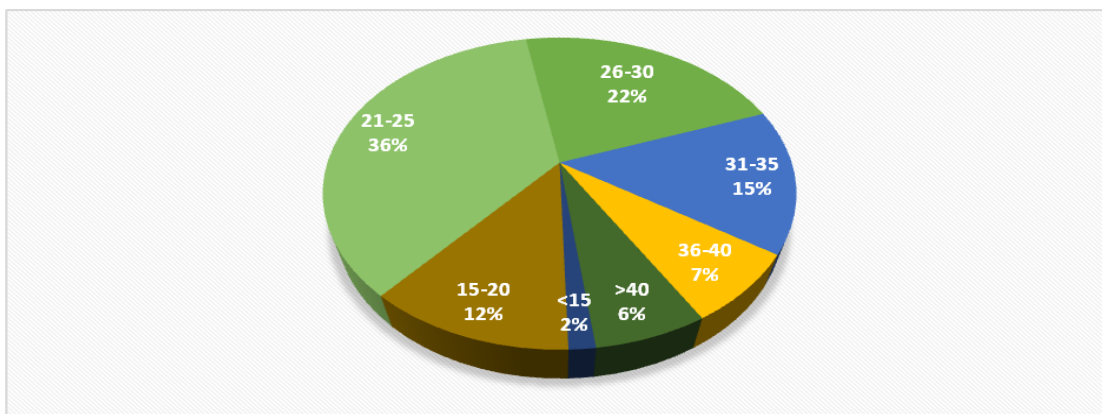
3. smer prihoda na Bovško in prevozno sredstvo, s katerim so se obiskovalci pripeljali v Bovec,
4. ali imajo obiskovalci mladinskega hotela namen obiskati še katero od sosednjih držav,
5. razlog obiska Bovškega,
6. seznanjenost s samo ponudbo pustolovskorekreacijskih dejavnosti pred prihodom na destinacijo,
7. če so se udeležili katere izmed pustolovskorekreacijskih dejavnosti,
8. zakaj so se odločili za bivanje v mladinskem hotelu,
9. ali bi Bovec obiskali tudi, če mladinskega hotela ne bi bilo,
10. če so svoj obisk Bovškega podaljšali z avto pustolovskorekreacijskih dejavnosti.

Iz kasnejše analize podatkov so bili izvzeti vprašalniki gostov, ki so prenočevali v mladinskem hotelu v sklopu določene organizacije ali v naprej prodanih programov. V teh primerih namreč ne gre za svobodno izbiro nastanitvenega objekta kar posledično pomeni, da ti turisti niso ciljna skupina raziskave. Želja je bila zajeti čim večjo število individualnih obiskovalcev, in sicer ne glede na starost anketirancev in na število nočitev v mladinskem hotelu, in tako pridobiti čim bolj relevantne rezultate.

6.1 STAROST OBISKOVALCEV MLADINSKEGA HOTELA

Analiza vprašalnikov je pokazala, da je večina gostov, ki so sodelovali v raziskavi, starih med 21 in 25 let. Teh je kar 36 % vprašanih. Sledijo gosti starostne skupine od 26 do 30 let s 22 %. Čeprav so mladinski hoteli namenjeni predvsem mlajši populaciji, je presenetljivo procentualna zastopanost starostne skupine od 31 do 35 let (15 %) večja od procentualne zastopanosti skupine najstnikov (12 %). Kar 13 % anketirancev je starejših od 35 let, kar dokazuje, da se starost popotnikov, ki se poslužujejo tovrstne infrastrukture, povečuje. Glede na delitve po Hecht in Martin (Hecht in Martin, 2006, cv: Oliveira-Brochado in Gameiro, 2013) je bilo v anketo zajetih največ gostov v starosti od 15 do 26 let, ki sta jih Hecht in Martin (2006, cv: Oliveira-Brochado, Gameiro, 2013) označila z izrazom "mladi nahrbtnikarji", in sicer kar 48 %.

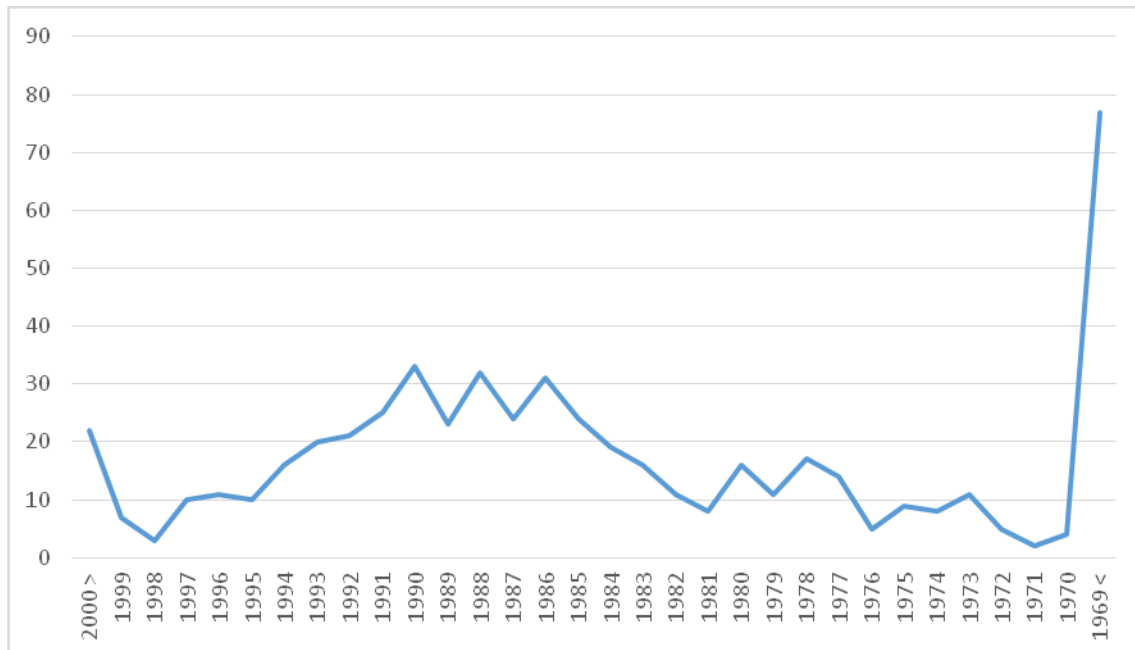
Grafikon 12: Sestava anketirancev glede na starost.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Da število sodobnih nahrbtnikarjev (nad 30 let) ni zanemarljivo, dokazuje tudi spodnji graf, ki prikazuje starostno krivuljo 407 obiskovalcev mladinskega hotela Soča rocks, ki so v objektu prenočevali v času od 15. junija do 30. julija. Osebe so bile iz programa za prijavljanje gostov na policijo (E-gost) naključno izbrane. Načrtno je bila izvzeta le večja skupina belgijskih otrok, ki je v hostlu prenočevala v sklopu programa poletne šole. Od 407 gostov je bilo kar 77 oseb letnik 1970 ali starejših, kar dokazuje da mladinski hoteli niso namenjeni le mladini, ampak vsem mladim po srcu.

Grafikon 13: Letnica rojstva naključno izbranih turistov iz programa E-gost.

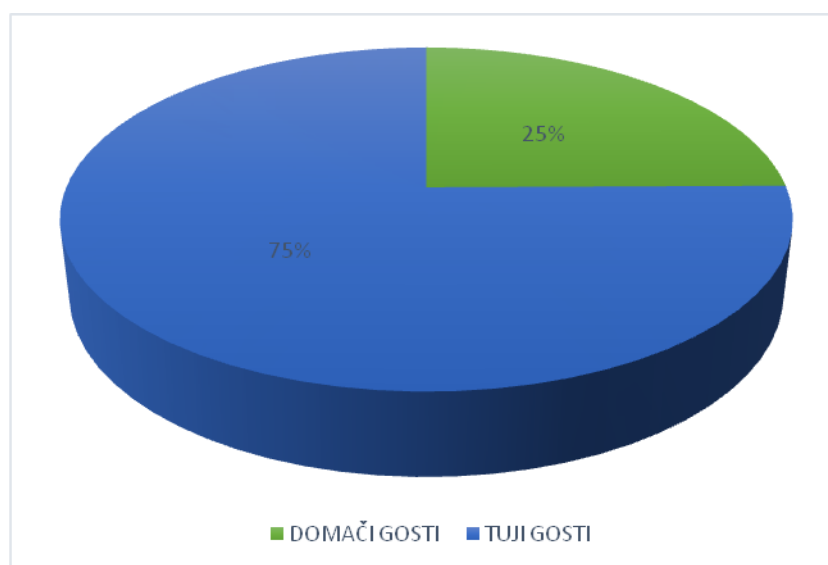
Vir podatkov: Arhiv mladinskega hotela Soča rocks, 2015.

Velik delež starejših, ki prenočujejo v hostlu, predstavljajo pohodniki. Mednarodna pot, ki povezuje avstrijski Veliki Klek (Grossglockner) s Tržaškim zalivom, tako imenovana *Alpe Adra trail*, se na Bovškem združi s Soško potjo, po kateri se radi sprehajajo predvsem predstavniki starejših generacij. Nahrbtnikarje nad 30 let predstavljajo tudi starši, ki se s svojimi otroci (letnik 2000 ali manj) odločijo za preživljanje počitnic v mladinskih prenočiščih. Zgornji graf dokazuje, da so mladinski hostli primerna turistična nastanitev prav za vsakogar, ki rad stopi v stik z lokalno skupnostjo. Prav gotovo se velika večina starejših odloči za prenočevanje v hostlu zaradi možnosti le ene prenočitve in nizke cene. Mladinski hotel ima na voljo tudi privatne sobe, ki so kot nalašč za prehodne turiste, ki ne želijo odšteti preveč denarja za nastanitev in obenem uživati zasebnost. Hoteli so namreč dragi, zasebni apartmaji pa se branijo obiskovalcev za eno noč. Velika večina obiskovalcev je mladih nahrbtnikarjev, ki so prespali v hostlu v okviru daljšega potovanja.

6.2 NARODNOST OBISKOVALCEV MLADINSKEGA HOTELO

Bovec je v poletnih mesecih zbirališče popotnikov iz vsega sveta. Čeprav rezultati raziskave predstavljajo reprezentativen vzorec, sem v diplomsko nalogo vključila tudi grafikone, ki prikazujejo narodnost prav vseh gostov, ki so od marca do konca septembra 2015 prenočili v mladinskem hotelu Soča rocks. Nacionalna zastopanost je zelo pestra. V mladinskem hotelu so v zadnjih sedmih mesecih prespali turisti prav z vseh kontinentov (z izjemo Antarktike). Analiza anketnih vprašalnikov je pokazala, da na domače goste odpade le četrtina vseh obiskovalcev. 75 % obiskovalcev je tujih gostov.

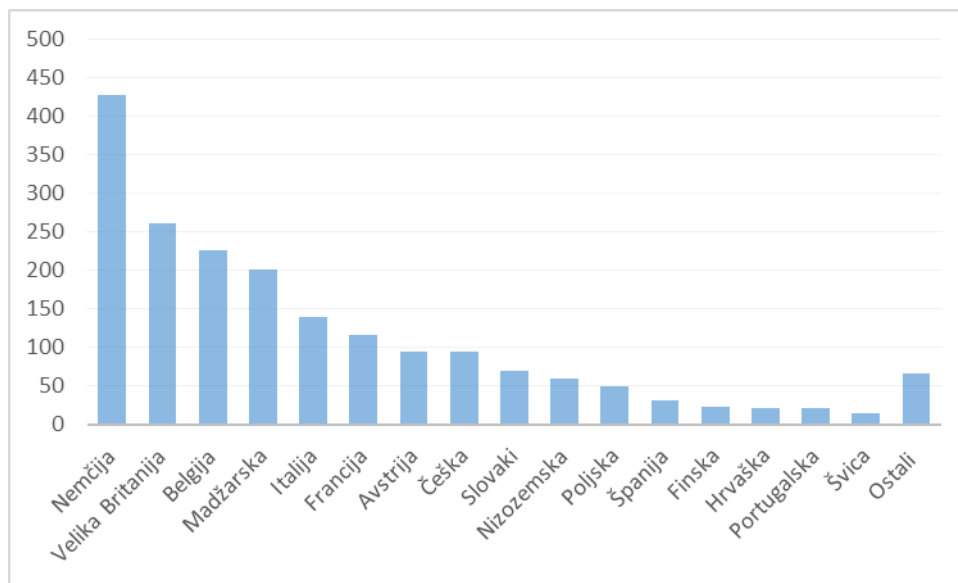
Grafikon 14: Število domačih in tujih anketirancev.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Analiza vseh prijavljenih gostov med 15. 6 in 15. 9 2015 je pokazala, da med evropskimi turisti močno prevladujejo Nemci. Sledijo Angleži, Belgijci in Madžari. Število Belgijcev je veliko na račun dveh skupin, ki so v hostlu bivali in se preizkusili v pustolovskorekreacijskih dejavnostih v okviru poletne šole. V primeru Angležev gre predvsem za skupine prijateljev in posamezne turiste, medtem ko Nemci večinoma potujejo v paru. Med Madžari je Bovec zelo priljubljena poletna turistična destinacija. Nekoliko manj so zastopani ostali vzhodnoevropski trgi, ki pa so širše gledano za Bovški turizem izjemnega pomena. Poljaki, Čehi in Slovaki se namreč številčneje odločijo za dopustovanje v kampih.

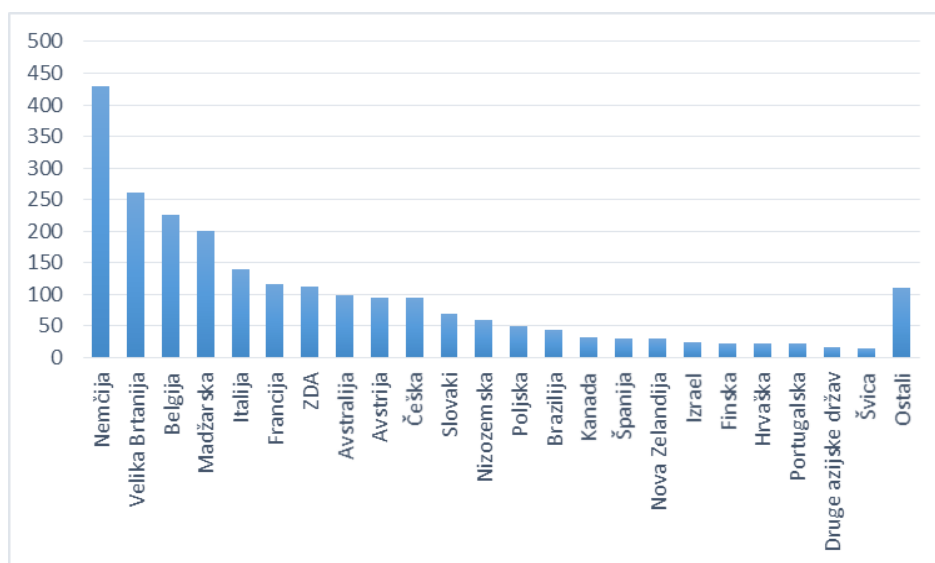
Grafikon 15: Nacionalna pripadnost evropskih gostov, ki so prenočili v hostlu Soča rocks med 15. junijem in 15. septembrom 2015.

Vir podatkov: Arhiv mladinskega hotela Soča rocks, 2015.

Najštevilnejši zastopani državi izven Evrope sta Združene države Amerike in Avstralija, ki sta po številu gostov na sedmem oziroma osmem mestu, kar je celo pred Avstrijo. Velika zastopanost čezoceanskih turistov kaže, da se trg spreminja. Dolina Soče v okviru Evropske destinacije odličnosti EDEN (lovoriko prejela leta 2008), s promocijo skozi filmsko industrijo, zaradi pomembnosti različnih festivalov, dobrih pogojev za izvajanje športnih aktivnosti itd. privablja vedno večje število tudi neevropskih turistov.

Grafikon 16: Nacionalna pripadnost vseh gostov, ki so prenočili v hostlu Soča rocks med 15. junijem in 15. septembrom 2015.

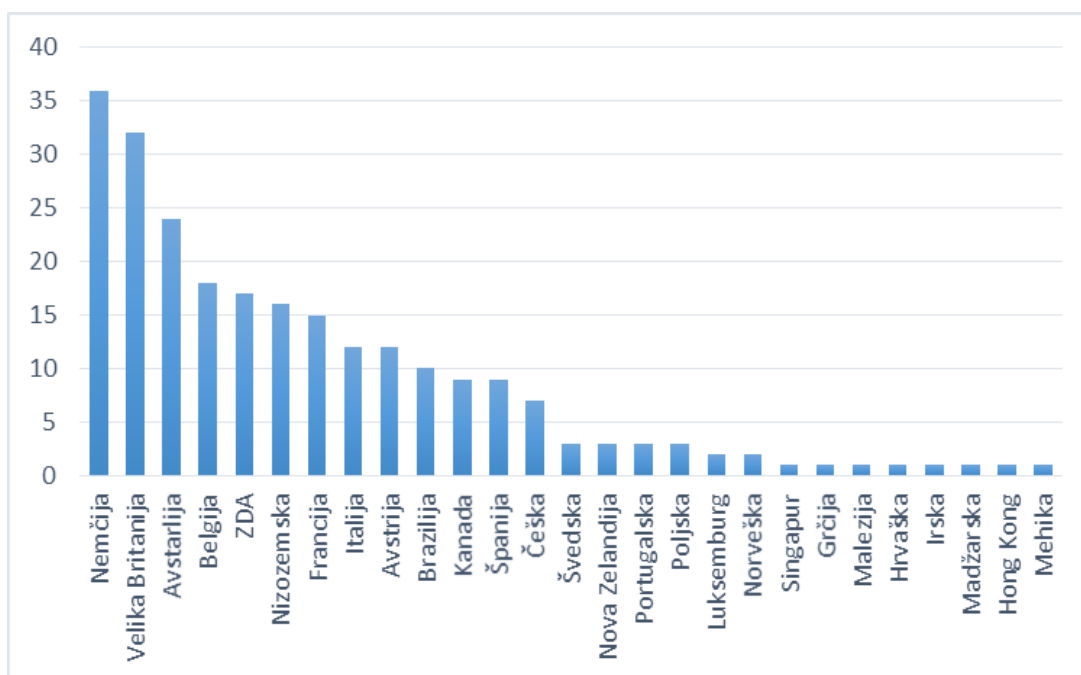

Vir podatkov: Arhiv mladinskega hotela Soča rocks, 2015.

Čeprav je anketni vprašalnik izpolnila manj kot polovica vseh gostov, ki so med 15. 6. In 15. 9. 2015 prenočevali v hostlu Soča rocks, grafikon kaže okvirno podobne rezultate kot zgornja obdelava podatkov vseh v sistem prijavljenih gostov v enakem obdobju (Grafikon 16). Največ anketirancev je bilo nemških in angleških državljanov. Najštevilnejše zastopani državi izven Evrope sta bili tudi glede na anketni vprašalnik Združene države Amerike in Avstralija. Do razhajanj pride v primeru Madžarske, za kar je po mojem mnenju krivo dejstvo, da so madžarski gostje prenočevali v velikih skupinah, anketni vprašalnik pa je ob odjavi iz mladinskega hotela izpolnila le ena oseba. V nasprotnem primeru nizozemski turisti po večini potujejo individualno, kar pomeni da je ob odjavi iz nastanitvenega objekta vsak imel možnost izpolniti anketni vprašalnik.

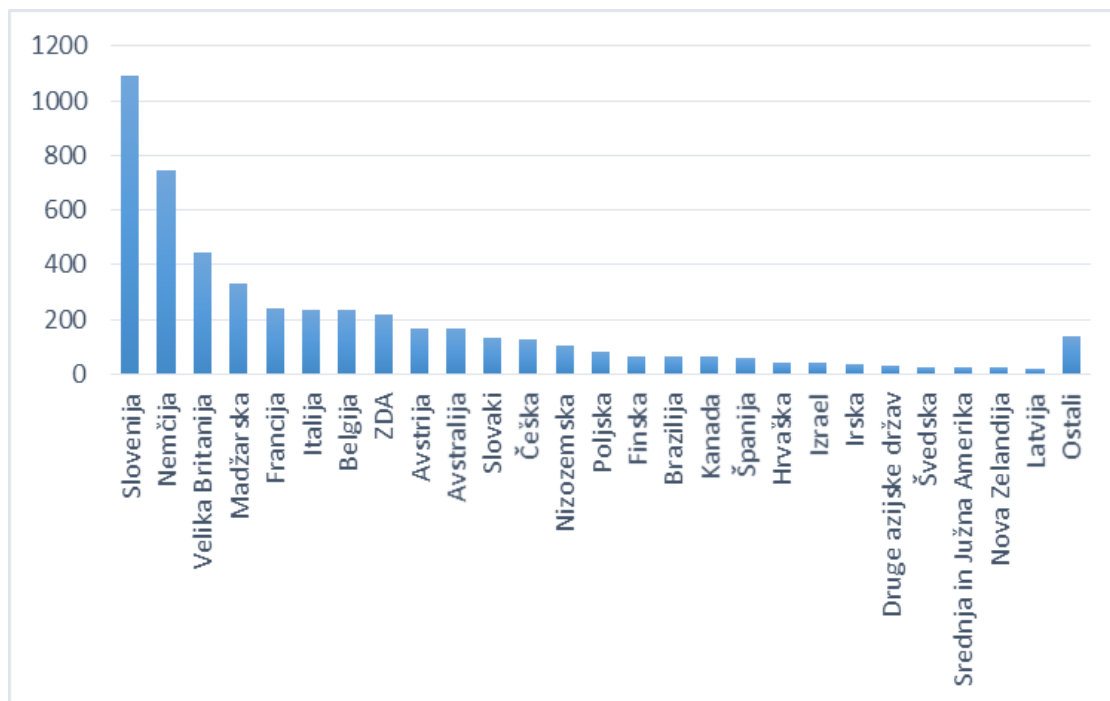
Grafikon 17: Nacionalna pripadnost anketiranih gostov.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Z sliko nacionalne pripadnosti gostov se ujema tudi število nočitev. Če izvezemo slovenske turiste, je največ nočitev opravljenih s strani nemških, angleških in madžarskih gostov. Med Neevropejci je največ nočitev opravljenih s strani prebivalcev Združenih držav Amerike, Avstralije in Brazilije. Vzrok za veliko število Brazilcev je dobra promocija doline Soče na Madžarskem. Velika večina brazilskih turistov je namreč prišlo v Bovec iz Budimpešte, kjer v okviru internacionalnih izmenjav študira veliko pripadnikov te največje Južnoameriške države.

Grafikon 18: Število nočitev glede na nacionalno pripadnost vseh gostov, ki so prenočili v hostlu Soča rocks med 15. junijem in 15. septembrom 2015.

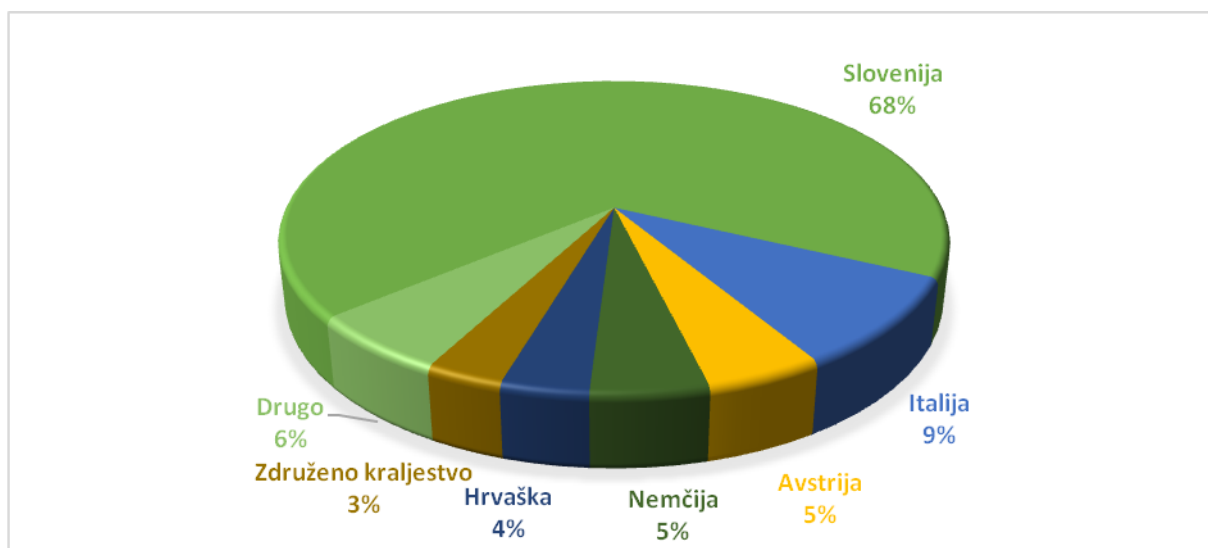

Vir podatkov: Arhiv mladinskega hotela Soča rocks, 2015.

6.3 SMER PRIHODA TURISTOV OBISKOVALCEV MLADINSKEGA HOTELA

68 % vprašanih je odgovorilo, da so pred obiskom Bovca obiskali druge slovenske kraje. Kar 14 % jih je prišlo v Bovec iz sosednjih držav Italije (9 %) in Avstrije (6 %). Po vsej verjetnosti jih je zaradi geografske oddaljenosti in zanimivih turističnih destinacij na poti nekaj manj prišlo direktno iz Hrvaške (3 %). Presenetljiv je podatek, da je kar 5 % vprašanih prišlo v Bovec direktno iz Nemčije. Sprva sem se nagibala k temu, da je bilo vprašanje med nemškimi gosti slabo interpretirano. Po dobrem premisleku sem prišla do sklepa, da Bovec nemškimi turistom ni tako nedostopna destinacija (bližina avtoceste Trbiž (Tarvisio)–München) in mogoče zaradi tega Bovec izberejo kot začetno točko za kasnejše raziskovanje Slovenije. Nekaj nemških turistov pride v mladinski hotel izrecno zaradi možnosti izvajanja pustolovskorekreativskih dejavnosti, natančneje kajakaštva, saj je ta šport v Nemčiji zelo priljubljen. Odprtje nizkocenovne letalske povezave London–Ljubljana je razlog, da kar 3 % vprašanih pride direktno iz Velike Britanije. Gre predvsem za skupine prijateljev, ki so v mladinskem hotelu prenočili kar nekaj dni. Med ostalimi 6 % so najpogosteje zastopani Madžari, Slovaki in Čehi.

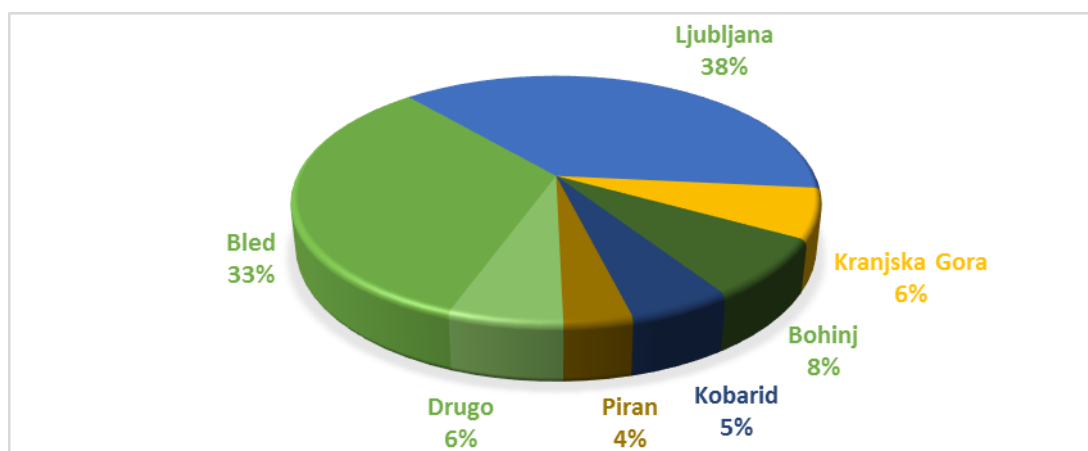
Grafikon 19: Smer prihoda turistov v Bovec.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Odgovore 68 % vprašanih, ki so prišli iz ostalih slovenskih krajev, sem analizirala še natančneje. 38 % anketiranih gostov je pred Bovcem obiskalo Ljubljano. Kar 47 % jih je v Bovec prišlo iz enega izmed gorenjskih turističnih krajev; 33 % iz Bleda, 8 % iz Bohinja in 6 % iz Kranjske Gore. 4 % so prišli iz slovenske oblake, natančneje Pirana. 5 % anketiranih gostov je pred obiskom Bovca obiskalo tudi druge kraje Soške doline. Graf potrjuje, da Bovec spada v sklop gorsko turističnih destinacij in da je naveza z Zgornjesavsko dolino in Bohinjem za obstoj turizma na Bovškem izrednega pomembna. Na drugo odpadejo predvsem domači kraji domačih turistov (Brežice, Ptuj, Rogaška Slatina itd). Procentualna velika zastopanost Ljubljane je prav tako posledica odgovorov domačih turistov.

Grafikon 20: Smer prihoda v Bovec tistih turistov, ki so se pred tem nahajali v drugih slovenskih krajih.

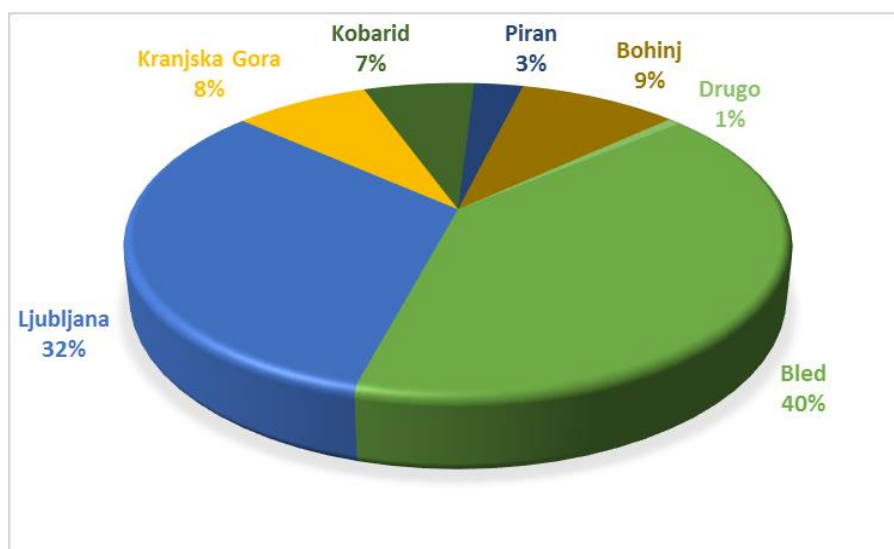

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Odgovore 68 % vprašanih, ki so prišli iz ostalih slovenskih krajev, sem ločila na domače in tuje goste. Kar 57 % tujih anketirancev se je pred prihodom v Bovec nahajalo v gorenjskih turističnih središčih. Od tega jih je bilo 40 % na Bledu, 9 % v Bohinju in 8 % v Kranjski Gori. Skoraj tretjina (32 %) jih je prišla direktno iz Ljubljane. 7 % tujih gostov je pred obiskom Boveca obiskalo Kobarid in 3 % slovensko obalo. V primerjavi z zgornjim grafikonom (grafikon 20), se je na račun domačih gostov procentualno zmanjšal predvsem odgovor drugo, in sicer za 1 %.

Skupna značilnost domačih gostov je, da ne prihajajo iz gorenjskih turističnih krajev. Večina jih pride iz Ljubljane, sledijo prebivalci ostalih slovenskih krajev, ki so v grafikonu zajeti pod sklop drugo.

Grafikon 21: Smer prihoda v Bovec tujih turistov, ki so se pred tem nahajali v drugih slovenskih krajih.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

6.4 VRSTA PREVOZNEGA SREDSTVA, S KATERIM OBISKOVALCI MLADINSKEGA HOTELA SOČA ROCKS PRIDEJO NA BOVŠKO

Kar 57 % anketirancev se je v Bovec pripeljala z avtom, 26 % pa z avtobusom. 8 % vprašanih je v Bovec prišlo s pomočjo vlaka. Ker je najbližja železniška postaja oddaljena slabih 50 km (Most na Soči), so se gosti mladinskega hotela morali poleg vlaka poslužiti še enega prevoznega sredstva; 5 % se jih je odločilo za avtobus (Most na Soči-Tolmin-Bovec) in 3 % za avtoštop, saj so avtobusne povezave zelo neredne. 4 % vprašanih je v Bovec prišlo peš ali s kolesom. Devet oseb je odgovorilo na zastavljeno vprašanje nekoliko širše, in sicer, da so v Bovec prišli z letalom (na bližnja letališča) in nato z avtom (rent-a-car) oziroma avtobusom.

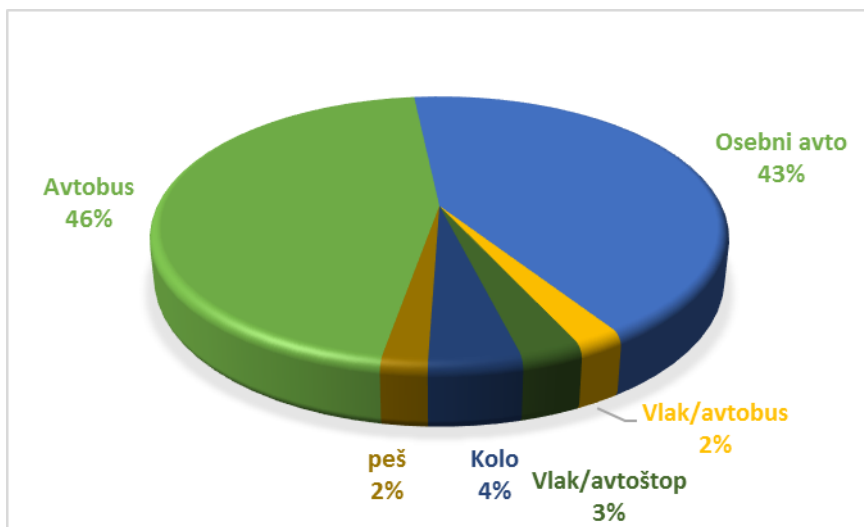
Grafikon 22: Vrsta prevoznega sredstva s katerim gosti obiščejo Bovec.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Odgovore 68 % vprašanih, ki so v Bovec prišli iz ostalih slovenskih krajev, sem analizirala tudi glede na prevozno sredstvo. 53 % jih je prišlo z osebnim avtomobilom, 37% z avtobusom, 4 % s pomočjo vlaka in kar 6 % peš oziroma s kolesom. Zagotovo bi bila slika drugačna, če bi se anketa izvajala v drugem obdobju leta. V glavni turistični sezoni, tj. julija in avgusta, namreč obratuje avtobusna povezava Kranjska Gora–Bovec preko prelaza Vršič. Te povezave se poslužujejo skoraj vsi individualni turisti, t. i. nahrbtnikarji. V času izven visoke sezone je tem turistom, ki se pred prihodom v Bovec nahajajo na Gorenjskem, na voljo le možnost obiska Bovškega z vlakom, in sicer do Mosta na Soči in nato z avtobusom do Bovca. Povezava preko prelaza Vršič je tako bistvenega pomena za razvoj mladinskega turizma na Bovškem in bi jo bilo smiselno obdržati na dnevni ravni vsaj še do konca septembra oziroma do prvega snega. Na to, da je več kot polovica obiskovalcev mladinskega hotela v Bovec prišla z osebnim avtomobilom, zagotovo vpliva dejstvo, da je v procent vključenih 39 domačih gostov, ki niso uporabljali javnega prevoza.

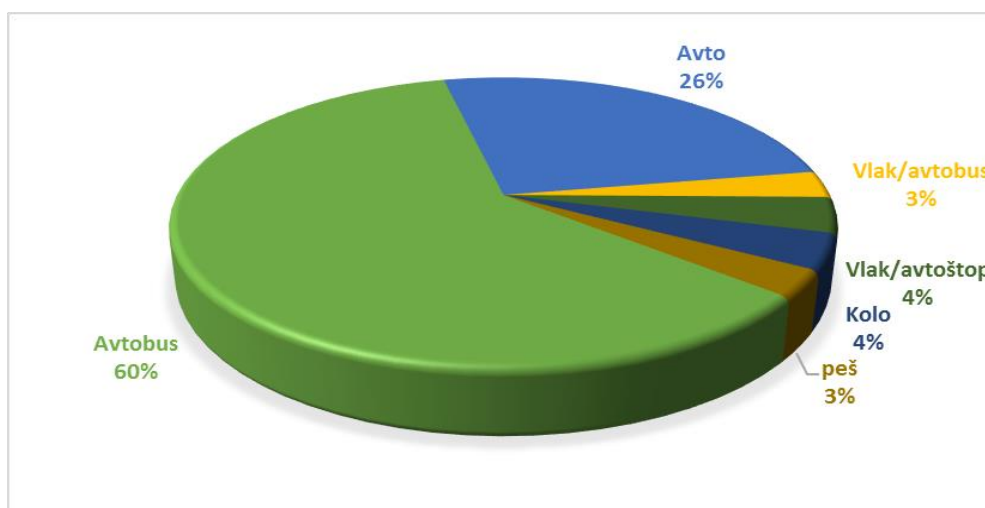
Grafikon 23: Vrsta prevoznega sredstva s katerim obišejo Bovec gosti, ki so se pred tem nahajali v drugih slovenskih krajih.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Če iz analize anketnih vprašalnikov izvzamemo domače goste, se na račun uporabe osebnega avtomobila močno poveča procent obiskovalcev mladinskega hotela, ki so v Bovec prispeli z javnim prevozom. Kar 60 % tujih anketirancev se je namreč na Bovško pripeljalo z avtobusom.

Grafikon 24: Vrsta prevoznega sredstva, s katerim tuji gosti, ki so se pred tem nahajali v drugih slovenskih krajih, obišejo Bovec.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

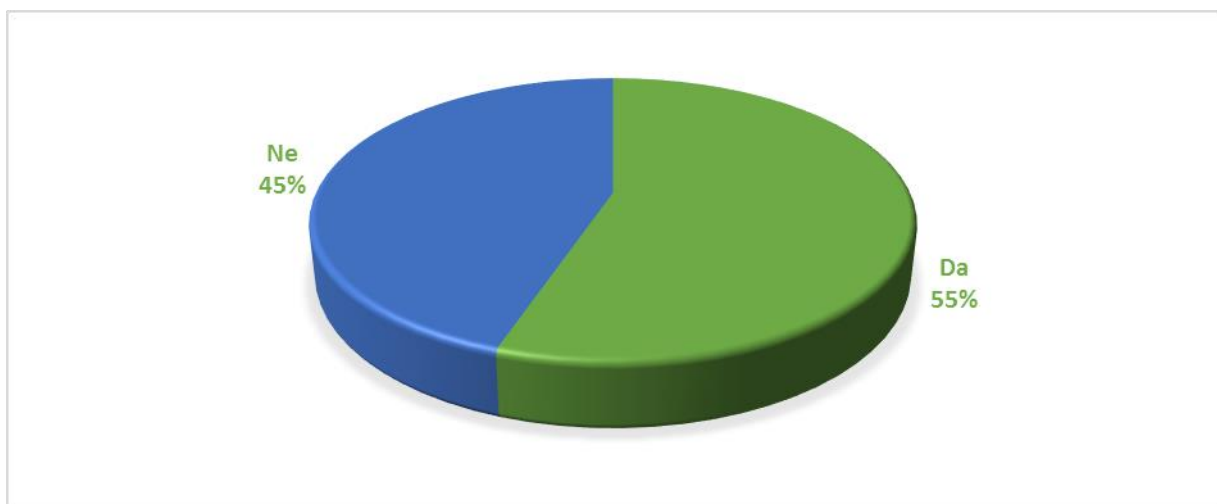
Tudi turisti, ki so se pred obiskom Bovca nahajali v tuji državi, so se v večini do nastanitvenega objekta pripeljali z osebnim avtomobilom (63 %). Vprašani, ki so prispeli z vlakom/avtobusom ali avtobusom, so v Slovenijo prišli iz sosednje Italije preko mejnega prehoda Rožna dolina v Novi Gorici. Italijanska in slovenska Gorica sta namreč dobro povezani z javnim prometom, kar omogoča lahek prehod meje.

Kolesarski turizem iz leta v leto pridobiva na pomenu. Tako kot pohodniki tudi kolesarji na določeni destinaciji največkrat ne ostanejo več kot le eno noč, saj se na dopust odpravijo z namenom premagovanja kilometrov in ne z željo po počitku. Iz tega razloga se radi odločijo za prenočevanje v mladinskem hotelu. Poleg možnosti ene nočnine mladinski hotel ponuja skladišče za kolo in hitri servis kolesa v okviru športne agencije, kar ima mogoče vpliv na dokaj visok procent »kolesarjev« med anketiranci.

6.5 NAČRT POTOVANJA OBISKOVALCEV MLADINSKEGA HOTELA

Z vprašanjem številka štiri (Ali imate tekom tega potovanja namen obiskati še katero drugo državo razen Slovenije?) sem želela preveriti smer mladinskih turističnih tokov. Nad le 55 % zastopanost vprašanih, ki so na vprašanje odgovorili pritrdilno, sem bila sprva nekoliko začudena. Po hitrem pregledu anket sem ugotovila, da za tak rezultat niso krive izpolnjene ankete domačih gostov, saj so ti kar nekajkrat odgovorili, da bodo poleg Slovenije obiskali še katero izmed sosednjih držav. Grobo lahko povzamem, da obiskovalci mladinskega hotela, ki prihajajo iz bolj oddaljenih držav, predvsem iz drugih kontinentov, skoraj vedno obišejo Slovenijo kot le eno izmed držav Srednje Evrope ali Balkana. Med Evropejci se kažejo trije tipi obiskovalcev mladinskega hotela: popotniki, ki bi radi v sklopu potovanja po Evropi obiskali kar se da največ držav; popotniki, ki Slovenijo obišejo kot postojanko pred glavnim ciljem (Hrvaško ali Italijo); popotniki, ki si Slovenijo izberejo kot ciljno državo in v njej preživijo celoten dopust.

Grafikon 25: Anketiranci glede na to, ali v sklopu potovanja obišejo še kakšno drugo državo poleg Slovenije.

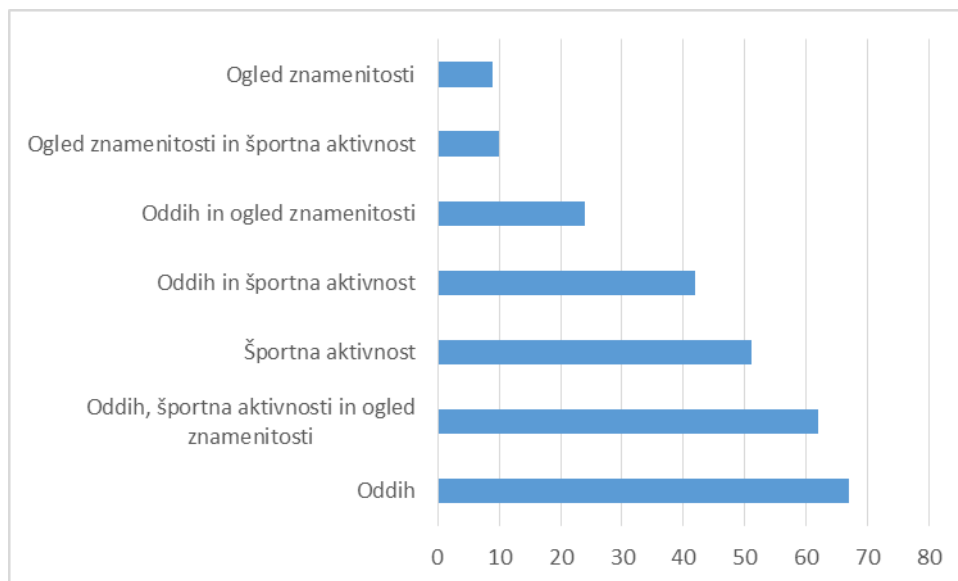
Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

6.6 RAZLOG OBISKA

Kasnejša obdelava podatkov je pokazala, da je bilo vprašanje številka pet zastavljeno neustrezno. Goste sem spraševala po razlogu za obisk Bovca. Na voljo sem dala tri možnosti: oddih (*vacation*), ogled znamenitosti (*sightseeing*), športne aktivnosti (*sport activities*) ter drugo. Pojmi so si pomensko v angleščini precej podobni. Nekdo lahko oddih razume kot ogled znamenitosti, medtem ko za nekoga oddih predstavlja ležanje na plaži ali izvajanje športne aktivnosti.

Naslednji grafikon predstavlja odgovore anketirancev, ki so izbrali vsaj eno izmed danih možnosti. 25 % vprašanih je na zastavljeno vprašanje odgovorila, da je razlog za obisk Bovškega oddih (*vacation*), 19 % športna aktivnosti (*sport activities*) in 3 % ogled znamenitosti (*sightseeing*). 53 % vprašanih se je odločilo za več kot le en možen odgovor. Glede na procentualno veliko zastopanost odgovora *vacation* je moč sklepati, da so se za ta odgovor odločili tudi anketiranci, pri katerih so bili v ospredju poleg oddiha tudi drugi motivi, oziroma anketiranci, katerim oddih (*vacation*) predstavlja kombinacija vseh treh danih možnosti.

Grafikon 26: Razlog obiska Bovškega.

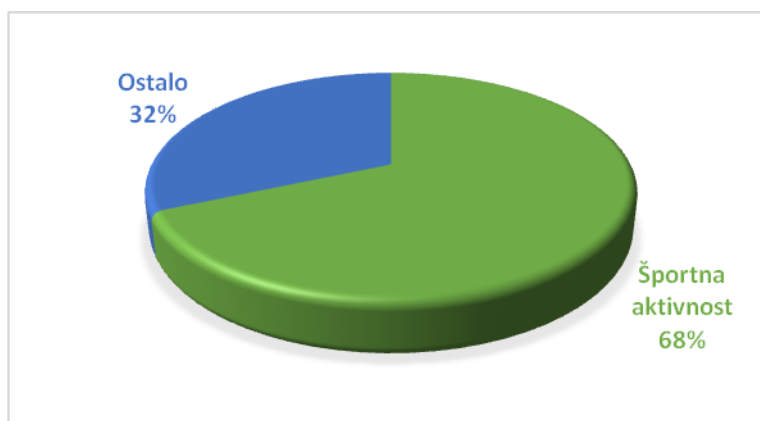

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Ker sem želela preko anketnih vprašalnikov priti predvsem do številke, koliko gostov v Bovec pride povsem ali delno zaradi možnosti izvajanja športne aktivnosti, sem se odločila analizirati odgovore, pri katerih se vsaj enkrat pojavi pojem športna aktivnosti, in jih ločiti od ostalih odgovorov (ogled znamenitosti, oddih, ogled znamenitosti/oddih, obiski prijateljev in sorodnikov, službene obveznosti, koncert skupine Čuki itd.).

Grafikon 27: Delež anketirancev, ki je kot razlog za obisk Bovca navedlo športno aktivnost.

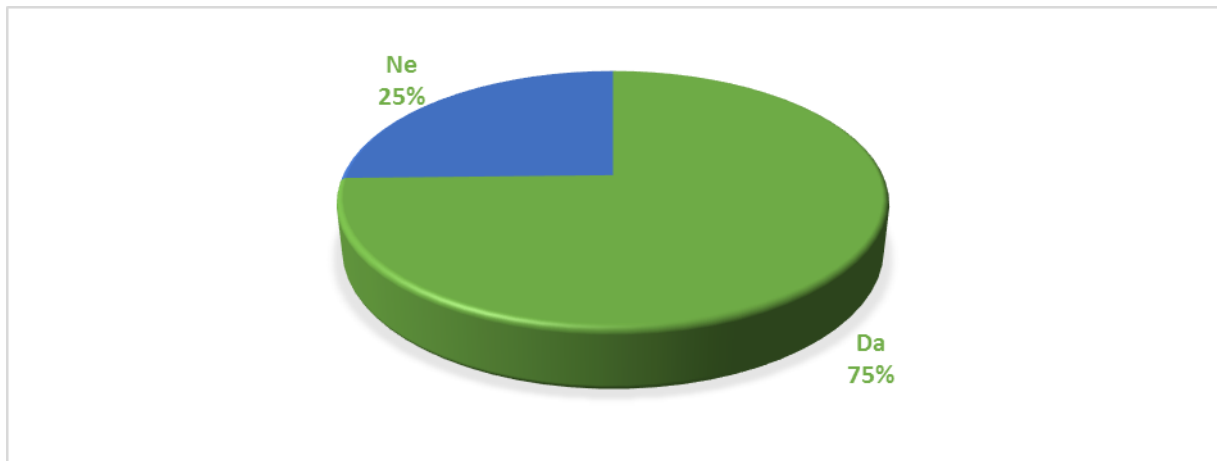
Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Graf je pokazal, da je glavni ali postranski razlog obiska Bovca športna aktivnost. To možnost je obkrožilo kar 68 % vseh anketirancev. Na tem mestu je smiselno ponovno omeniti, da je športna aktivnost zelo subjektiven pojem. Zagotovo so med temi 68 % obiskovalci hostla profesionalni športniki, katerim fizično aktivnost predstavlja težki vsakodnevni treningi, medtem ko na drugi strani starejšim obiskovalcem mladinskega kompleksa (sodobnim nahrbtnikarjem) športno aktivnost predstavlja že lahek sprehod do bližnjega slapu.

6.7 SEZNANJENOST S PONUDBO PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI PRED PRIHODOM V BOVEC

Kar 75 % vprašanih je bilo seznanjenih s ponudbo pustolovskorekreacijskih dejavnosti na Bovškem še pred samim prihodom v hostel Soča rocks. Visok procent seznanjenosti z turistično ponudbo je rezultat dobre promocija Bovškega turizma v zadnjih letih. Pustolovskorekreacijske dejavnosti se promovirajo v sklopu doline Soče preko lokalnih turističnih organizacij ter individualno preko športnih agencij. Ponudniki pustolovskorekreacijskih dejavnosti svoje produkte predstavljajo na evropskih turističnih sejmi, jih oglašujejo s pomočjo letakov ali prodajajo preko večjih organizatorjev turističnih potovanj (*tour operators*). Izjemno pomembna je direktna promocija preko interneta. Brez dobrega internetnega oglaševanja je uspeh še tako dobrega programa pod vprašajem. Mladi nahrbtnikarji se na potovanjih radi orientirajo s pomočjo različnih turističnih vodičev, kot so *Lonely planet*, *Rough guide* itd. Za promocijo iz leta v leto pomembnejše postajajo tudi spletne aplikacije (*TripAdvisor*, *Viator*, *Pintarest*) in socialna omrežja (*Facebook*, *Twitter*, *Instagram* itd.). Dober marketing preko vseh teh kanalov je ključ do prepoznavnosti turistične destinacije v svetu. V letu 2015 je na turistično promocijo imel velik vpliv članek, objavljen na spletni strani *huffingtonpost.com* (Huffingtonpost, 2015), kjer so Bovec promovirali kot eno izmed osmih alternativnih destinacij (*8 cheaper alternatives to popular european destinations*). Primerjava Bovca s švicarskim Interlaknom je tako marsikoga željnega novih športnih izkušenj spodbudila za obisk doline Soče.

Grafikon 28: Seznanjenost anketirancev s ponudbo pustolovskorekreacijskih dejavnosti.

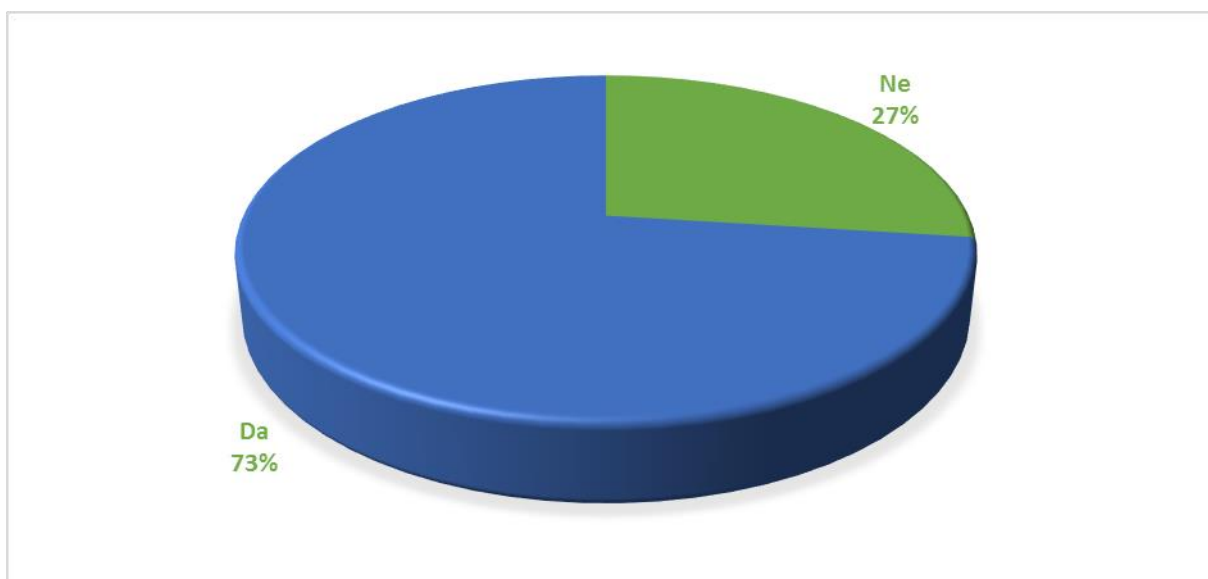
Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

6.8 UDELEŽBA V PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTIH

Anketa je pokazala, da se je kar 73 % ljudi, ki so bivali v hostlu Soča rocks, odločilo poizkusiti v vsaj eni pustolovskorekreacijski dejavnosti. Najbolj priljubljena aktivnost je še vedno rafting, sledita soteskanje in šola kajaka. Nekoliko manj zanimanja je za pustolovskorekreacijske dejavnosti na kopnem ali v zraku (šola plezanja, zipline, jadralno padalstvo itd.), kar dokazuje, da velika večina mladih turistov obišče Bovec zaradi vodnih športov in da je obisk reke Soče povod za turistični obisk.

Graf nam dokazuje tudi to, da obiskovalci mladinskega hotela tekom bivanja v Bovcu potrošijo precejšnjo količino denarja. Pustolovskorekreacijske dejavnosti so v povprečju trikrat do štirikrat dražje od same nočnine v mladinskem hotelu. Velik interes med mladimi za te tako dokazuje, da turisti, ki prenočijo za par evrov na noč, brez problema odštejejo denar za nabiranje novih izkušenj; v tem primeru za preizkušanje v pustolovskorekreacijskih dejavnostih.

Grafikon 29: Udejstvovanje anketirancev v pustolovskorekreacijskih dejavnostih.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Tudi pri tem vprašanju je potrebno izpostaviti, da ima subjektivni faktor lahko velik vpliv na rezultat. Vprašanje namreč ni bilo zastavljeno v smeri, da bi morali anketiranci izpostaviti določeno pustolovskorekreacijsko dejavnost. Za marsikoga lahko pustolovsko športno aktivnost (*adventure sport activity*) predstavlja že samo kolesarjenje ob reki Soči.

6.9 RAZLOG ZA IZBIRO BIVANJA V MLADINSKEM HOTELU

Odgovori na edino odprto vprašanje v sklopu anketnega vprašalnika se med seboj zelo razlikujejo. Med analizo sem ugotovila, da se anketiranci delijo v dve skupini: na goste, ki so rezervacijo opravili preko spletne strani, in na goste, ki so se za bivanje v mladinskem hostelu odločili na licu mesta (*walk-in guests*).

Gosti, ki so se za nočitev odločili na licu mesta, omenjajo, da so prenočili v hostlu, ker:

- so naveličani kampiranja,
- potrebujejo le posteljo in tuš,
- lepo izgleda,
- so bile vse ostale turistične nastanitvene zmogljivosti zasedene.

Gosti, ki so nočitve rezervirali preko internetnih strani, so se za bivanje v hostlu Soča rocks odločili zaradi:

- nizke cene,
- dobrega izgleda,
- lokacije,
- komentarjev ostalih popotnikov,
- visoke ocene na spletnih portalih,

- ponudbe pustolovskorekreacijskih aktivnosti.

Skoraj vsi anketiranci v svojih odgovorih omenjajo ceno in vzdušje. Mladi individualni popotniki radi zahajajo v hostle, saj se na ta način lažje socializirajo; spoznajo domačine in ostale popotnike (deset anketirancev je hostel izbralo zaradi možnosti spoznavanja novih ljudi). Internacionalno vzdušje mladinskih hotelov je sproščeno in zabava je skorajda zagotovljena (pet anketirancev je hostel izbralo zaradi zabave). Kar enajst gostov je odgovorilo, da so hostel izbrali na podlagi priporočil. To dokazuje, da je turistični trg izredno dinamičen (hostel Soča rocks je odprt od junija 2014).

Velika večina rezervira nastanitveni objekt preko spletnih portalov, kot so Hostelworld.com, Hostelbookers.com, Booking.com itd. Uporaba teh portalov turistom namreč predstavlja nekakšno garancijo, da jih osebje v zelenem nastanitvenem objektu pričakuje. Z omenjenimi portali so interesi obiskovalcev tudi zelo zaščiteni. Rezervacijske spletne strani namreč delujejo po principu zbiranja komentarjev obiskovalcev in na podlagi teh nastanitveni objekt vrednotijo od ena do deset glede na karakteristike.

Ocenjuje se:

- prijaznost osebja,
- lokacijo nastanitvenega objekta,
- čistočo,
- razmerje med ceno in kvaliteto,
- udobje,
- storitve
- moč internetne povezave.

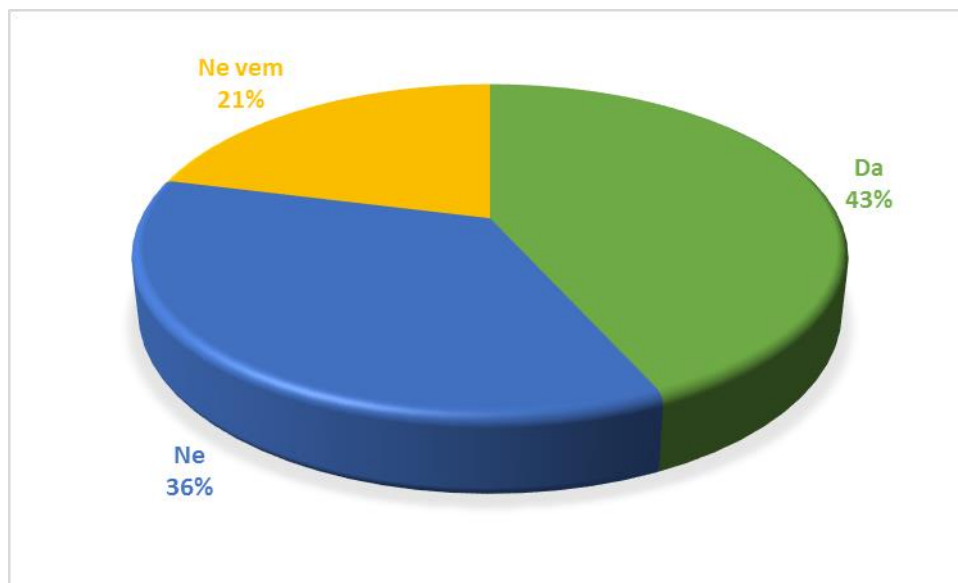
Čim višja ocena teh karakteristik zagotavlja, da je nastanitveni objekt konkurenčen na določenem trgu; v tem primeru med ostalimi ponudniki mladinskih nastanitvenih zmogljivosti, nizkocenovnih sob ali apartmajev, cenejših hotelov in kampingov.

Eden izmed starejših anketirancev je na vprašanje, zakaj se je odločil za obisk mladinskega hotela, zapisal, da mu spanje v hostlu predstavlja izziv. Zgolj še en dokaz, da mladinske hotele obiskujejo vse generacije in da cena ne igra vedno glavne vloge pri izbiri nastanitvenega objekta.

6.10 VPLIV MLADINSKIH HOTELOV NA IZBIRO BOVCA KOT TURISTIČNE DESTINACIJE

Kar 36 % anketirancev Bovca ne bi obiskalo, če ne bi bilo mladinskega hotela. Glede na to, da bi 21 % anketirancev zaradi enakega razloga imelo dvome o obisku Bovca, lahko rečemo, da bi brez ustreznih nastanitvenih zmogljivosti Bovec izgubil kar precejšnjo število turistov.

Grafikon 30: Ocena prihoda v Bovec v primeru, če mladinskega nastanitvenega objekta ne bi bilo.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

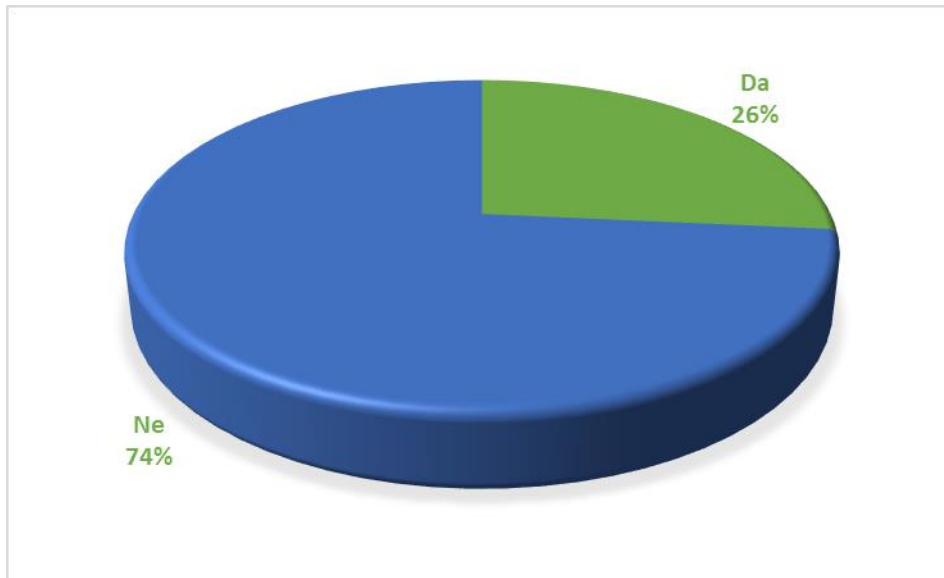
Mladinski hoteli privabljajo segment zelo fleksibilnih gostov, ki zaradi neugodnih prometnih povezav z javnim prevozom in tudi zaradi visokih cen nastanitvenih zmogljivosti radi spreminjajo potovalne načrte. Cena igra pomembno vlogo pri izbiri destinacije. Prav tako je za individualne popotnike pomembno druženje in stik z ostalimi turisti ter domačini, ki ga je lažje vzpostaviti v hostlih kot pa v hotelih oziroma pri ponudnikih privatnih sob in apartmajev. Ko je enkrat mladinski turist »zvabljen« na določeno turistično destinacijo, ga ni težko zadržati, kar dokazuje tudi naslednji grafikon rezultatov desetega anketnega vprašanja.

6.11 RAZLOG PODALJŠEVANJA ŠTEVILA NOČITEV V BOVCU

Spodnji graf nam prikazuje razmerje med anketiranci, ki so število nočitev v hostlu Soča rocks podaljšali zavoljo pustolovskorekreativne ponudbe. 26 % anketirancev, ki so na vprašanje odgovorili pritrdilno, dokazuje, da je načrt turističnega potovanja mladih zelo fleksibilen. Obiskovalci mladinskih hotelov namreč potujejo dolgo časa in imajo pred samim odhodom na potovanje izdelan le okvirni itinerar. Na take goste ni težko vplivati. Najprej s ceno. Nizka cena prenočišča in dodatna zastonjska ponudba (pijača dobrodošlice itd.), jih usmeri k temu, da bivanje podaljšajo. Izrednega pomena je vzdušje. V kolikor se celotna ekipa nastanitvenega objekta trudi, da se gostje počutijo kot doma oziroma so sprejeti kot prijatelji in ne le kot turisti, gosta ni težko prepričati, da svoje bivanje podaljša. V primeru nastanitvenega objekta Soča rocks gre predvsem za načrtno promocijo pustolovskorekreativnih dejavnosti. Na podaljšanje bivanja vplivajo tako ugodnejše cene pri udeleževanju v dveh ali več aktivnostih kot tudi vnaprej (preko spleta) prodajani programi. Gre namreč za integralno turistično ponudbo, saj se spanje in pustolovskorekreativne aktivnosti tržijo vzajemno v obliki paketov. Turisti, ki v Bovec pridejo preko športne

agencije, so napoteni v mladinski hotel. Istočasno so turisti, ki prenočujejo v hostlu, podvrženi propagandi pustolovskorekreacijskih dejavnosti.

Grafikon 31: Podaljšanje bivanja anketirancev v mladinskem hotelu zavoljo udejestvovanja v pustolovskorekreacijskih dejavnostih.

Vir podatkov: Ana Sovdat, 2015.

Med anketiranci, ki svojega bivanja v hostlu niso podaljšali zavoljo ponudbe pustolovskorekreacijskih dejavnosti, so nekateri izpostavili sledeče:

- Bivanje bi podaljšali, če ne bi imeli rezervacije narejene v naslednjem nastanitvenem objektu.
- Bivanje so želeli podaljšati, a kapacitete niso bile proste.
- Bivanje bi podaljšali, če bi bilo vreme bolj naklonjeno.
- Bivanje bi podaljšali, če bi bili časovno manj omejeni.

Kot zanimivost in dokaz, da je na itinerar mladinskih turistov moč vplivati, sledi komentar popotnika iz Združenih Držav Amerike, ki je v hostlu bival v avgustu 2015 (Hostelworld.com, 2015):

»Originally came for 2 nights, ended up staying 2 weeks. The moment I arrived I was welcome like a member of the fam. The staff sets this place apart from anywhere else I've stayed! Extremely helpful, knowledgeable and friendly! The girls who run the show are 1 of a kind! Big hearts, ginormous smiles, peppy personalities & I'm missing them already. Super comfortable hostel, great bar in a one of a kind location. Aktivini Planet guides are the best! Highly recommend & miss my fam already. C u soon«

6.12 KOMENTARJI ANKETIRANCEV O BIVANJU V MLADINSKEM HOTELU IN IZVAJANJU PUSTOLOVSKOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI

Komentarji se nanašajo predvsem na hostelsko ponudbo in Bovec kot turistično destinacijo na splošno (*Bovec is a fabulous destination, very nice town, loved Bovec, I want to live in Bovec*). Gosti so preko komentarjev ocenjevali osebje (*staff is nice, welcoming and helpful staff, thanks for the quick reply to emails*), storitve (*very nice kitchen, super nice terrace, good food, no a/c or fan in room, powerpoints in lounge area*), čistočo in vzdušje (*too noisy, perfect environment. Thank you for kindness*).

Le en komentar je bil izrecno povezan z pustolovskorekreacijskimi dejavnostmi, in sicer, da jih je osebje prepričalo v rafting v dežju, kar se je izkazalo za dobro potezo (*She talked us into rafting in the rain. Was nice*). Eden izmed anketirancev je Bovec povezal s podobno turistično destinacijo v Ekvadorju.

Izven okvira analize anketnih vprašalnikov sem analizirala tudi komentarje gostov, ki so pustolovskorekreacijske dejavnosti omenjali na drugih spletnih portalih. Na spletni strani Trip Advisor poleg vrednotenja lastne izkušnje s pustolovskorekreacijskimi dejavnostmi gosti omenjajo tudi dekoracijo hostla v povezavi s pustolovskorekreacijskimi dejavnostmi (tablo, na kateri so zapisani odhodi na pustolovskorekreacijske dejavnosti, projekcijo športnih filmov v skupni sobi), organizacijo pustolovskorekreacijskih dejavnosti (vozniki goste pridejo pred aktivnostjo iskat in jih po aktivnosti pripeljejo v hostel) in cenovno politiko (gosti dobijo 10 % popusta na koriščenje pustolovskorekreacijskih dejavnosti). Podobne komentarje o pustolovskorekreacijskih dejavnostih, ki se promovirajo v okviru hosta Soča rocks, lahko najdemo tudi na spletni strani Booking.com in Hostelworld.com.

7. SKLEP

Bovško je obmejno območje na skrajnem severozahodu Slovenije, katerega razvoj je močno podvržen naravnogeografskim dejavnikom. Reliefne značilnosti predstavljajo oviro in obenem tudi priložnost za razvoj. Gorata pokrajina pogojuje slabe prometne povezave, katerih posledice se kažejo v ekonomskih in demografskih značilnostih območja. Neokrnjena narava in odročnost pa po drugi strani močno višata turistični potencial območja, katerega so se Bovčani začeli zavedati že zelo zgodaj. Prva turistična infrastruktura v šestdesetih letih in kasnejša vlaganja ter promocija v turizmu so skupno doprinesli k temu, da je danes Bovško ena najbolj obiskanih gorskih turističnih destinacij v državi.

Bovško so tekom polstoletne turistične zgodovine zaznamovali potresi in politične ter ekonomske spremembe trga, ki so v turizmu povzročili vzpone in padce. Danes lahko rečemo, da je bovški turizem v nekakšnem tranzitnem obdobju; staro infrastrukturo izpodriva nova, zimska turistična sezona je v zatonu in poletna v močnem vzponu, spreminja se profil gostov in tudi sama turistična ponudba.

Od devetdesetih let naprej je Bovec med turisti poznan kot slovenska "prestolnica adrenalina", kjer je moč izvajati različne pustolovskorekreacijske dejavnosti. Ta vrsta nižnega turizma iz leta v leto pridobiva na pomenu, in sicer tako na lokalni kot tudi na globalni ravni. Vse več ljudi se odloča za fizično aktivno preživljanje prostega časa. Moderen življenjski slog narekuje, da se ljudje odločajo ostati fizično aktivni tudi med počitnicami. Iščejo izzive in nove izkušnje, ki jih bodo obogatile in jim dale možnost uživanja v novih občutkih. V sklopu športnega turizma se je tako razvil pustolovskorekreacijski turizem, katerega značilnost je močna subjektivna nota. Pustolovskorekreacijske dejavnosti se tako delijo na mehkejše, pri izvajanju katerih predhodno znanje ni potrebno, in na trde, za izvajanje katerih sta potrebna prehodno znanje in večja predanost. Pustolovskorekreacijske dejavnosti se ločijo tudi glede na količino adrenalina, ki se sproži v telesu pri samem izvajanju. Bovška turistična ponudba se osredotoča na varno izvajanje mehkejših in trših oblik pustolovskorekreacijskih dejavnosti, ki se izvajajo na perifernih območjih, na nevsakdanjih lokacijah in le v določenem obdobju leta. Hidrološke in klimatološke značilnosti Bovškega omogočajo, da so najbolj priljubljene pustolovskorekreacijske dejavnosti tiste, ki temeljijo na izkoriščanju reke Soče in njenih pritokov. Rafting, kajakaštvo, soteskanje (*canyoning*) in rečni bob (*hydrospeed*) so tudi iz ekonomskega vidika najdonosnejše pustolovskorekreacijske dejavnosti. Zadnja leta prihajajo v veljavo tudi ne-vodne pustolovskorekreacijske dejavnosti, kot so zipline, športno jamarstvo, gorsko kolesarjenje, športno plezanje in plezanje v gorah. Čeprav je ta vrsta turizma po podatkih Svetovne turistične organizacije priljubljena med pripadniki vseh generacij, lahko z gotovostjo trdimo, da je največje povpraševanje prav med mladimi.

Mladi, ki potovanja radi združujejo z elementi neformalnega izobraževanja in procesom socializacije, na Bovško prihajajo z željo po raziskovanju območja in nabiranju novih izkušenj. Kot mlade popotnike bi lahko označili vse tiste, ki spadajo v starostni rang do 35 let in se od doma odpravijo brez pomoči turističnih agencij. Obisk določenega kraja je tako povsem individualna odločitev vsakega mladega turista. Značilnost mladih popotnikov je fleksibilen itinerar in iskanje cenovno ugodnih nastanitvenih zmogljivost ter uporaba javnih prevoznih sredstev. Mladinski turizem ni demografsko pogojen. Moderen življenjski slog namreč podaljšuje mladost in v primeru mladinskega turizma lahko rečemo, da tako imenovano nahrbtnikarstvo postaja predvsem življenjski slog kot pa izraz ekonomskega ali demografskega stanja posameznika.

Z razvojem pustolovskorekreacijskih dejavnosti je mladinski turizem na Bovškem postal zelo pomemben segment in eden izmed glavnih akterjev v boju za obstanek turizma na območju. Ciljna publika tako niso več nizozemski upokojeanci kot leta 1975, ampak mladi, ki se ne bojijo izzivov in potujejo tudi z namenom spoznavanja lokalne skupnosti. Iz tega razloga je prišlo na Bovškem tudi do spremembe v turistični infrastrukturi. Medtem ko hoteli zapirajo svoja vrata, mladinski hoteli rastejo kot gobe po dežju. Poleg želje po integraciji v lokalno skupnost in po spoznavanju sebi enakih mladi v hostlu prenočujejo zaradi dostopne cene. Cena med mladimi popotniki igra pomembno vlogo le v primeru zadovoljevanja osnovnih potreb (spanje in hrana). Raziskava dokazuje, da mladi popotniki niso tretjerazredni turisti, saj so pripravljeni za pustolovskorekreacijske dejavnosti odšteti kar zajeten kupček denarja. 73% udeleževanje vseh vprašanih v pustolovskorekreacijskih dejavnostih potrjuje, da so prioritete mladine v nabiranju izkušanj in ne v iskanju udobja. Mladi niso tretjerazredni turisti tudi iz razloga, ker so pripravljeni, če je ponudba njim ustrezna, na določenem območju ostati dlje časa. Gre za individualne popotnike, ki se poslužujejo lokalnih storitev, kar doprinese k rasti ekonomije na območju.

Raziskava je pokazala, da je Bovško priljubljena destinacija predvsem med tistimi mladimi, ki v svoj itinerar potovanja radi vključujejo manj poznana in težje dostopna območja, za obisk katerih je potrebno računati na daljši potovalni čas. V primeru, da bi bilo Bovško dostopnejše, bi se za obisk doline Soče in za izvajanje pustolovskorekreacijskih dejavnosti zagotovo odločilo še večje število mladih popotnikov. Mladinski hoteli so eden močnejših privlačnih dejavnikov mladinskega turizma. Raziskava je pokazala, da skoraj polovica vprašanih v primeru, da mladinskih prenočišč ne bi bilo, Bovca ne bi obiskala. Iz tega lahko povzamemo, da je kljub močni želji po izvajanju pustolovskorekreacijskih dejavnosti med mladimi prioriteta mladih popotnikov daljše in cenejše potovanje.

75 % anketirancev je bilo seznanjenih s ponudbo pustolovskorekreacijskih dejavnosti na Bovškem še pred samim prihodom na območje. Visok odstotek dokazuje, da je promocija Bovškega turizma uspešna. Večina popotnikov, ki prenoči v hostlu Soča rocks, namreč že vnaprej ve, kaj lahko od samega območja pričakuje. Večina oseb pride z željo po izvajanju športnih aktivnosti. 68 % vprašanih je kot razlog obiska omenilo športne aktivnosti, kar potrjuje prvo hipotezo diplomskega dela. **Obiskovalci mladinskega hotela se za obisk Bovca odločijo zaradi želje po aktivnem preživljanju potovanja.** Drugo hipotezo lahko potrdimo le delno. **V večini se gosti mladinskega hotela v Bovcu namreč ne zadržijo dlje časa od prvotnega plana zaradi pestre ponudbe pustolovskorekreacijskih dejavnosti.** Kljub temu 26 % anketirancev, ki so svoje potovanje podaljšali zaradi športne ponudbe, dokazuje, da je na mlade turiste dokaj lahko vplivati. Dobra ponudba, dostopna cena, dobro razmerje med kvaliteto in ceno, čistoča, vzdušje in prijaznost osebja v mladinskem kompleksu na mlade vpliva do te mere, da svoje bivanje podaljšajo in s tem vplivajo na razvoj mladinskega turizma v sklopu pustolovskorekreacijskih dejavnosti. V času internetne tehnologije ima zadovoljstvo ali nezadovoljstvo na turistično dejavnost še večji vpliv, kot ga je imelo v preteklosti, saj je nekoč dobro poznan slogan »zadovolji gosta, da se bo drugo leto spet vrnil« zamenjal slogan »zadovolji gosta do te mere, da bo svojo pozitivno izkušnjo delil na socialnih omrežjih in z ostalimi obiskovalci na poti«.

Bovška turistična destinacija ima vse naravne in družbene preddispozicije za nadaljnji razvoj turizma. Domačini verjamejo, da je stanje zadnjih let (zaprtje smučišča Kanin) le prelomnica, ki je pokazala, da je za uspešnost v turizmu nujna povezava vseh storitvenih ponudnikov in oglaševanje doline kot celote. Poletni del turistične sezone povsem bazira na športnem turizmu, ki privablja tako turiste kot tudi delovno silo iz vsega sveta. Internacionalno okolje v kraju ustvarja idealno klimo za razvoj mladinskega turizma. Ta je sicer po mojem mnenju zaradi slabih prometnih povezav in nezadostnega oglaševanja še vedno v povojih.

Pustolovskorekreacijski in posledično mladinski turizem na Bovškem ohranjata in ustvarjata delavna mesta za mlajše generacije in s tem nekoliko omilita izseljevanje mladih iz območja. Velik problem še vedno ostaja sezonska omejenost ponudbe. Medtem ko v poletnih mesecih Bovec poka po šivih, v jesenskem in pomladanskem času prevečkrat sameva. V prihodnosti je potrebno delati predvsem na promociji »mrtvih« mesecev.

Zaključim lahko s trditvijo, da so pustolovskorekreacijske dejavnosti izjemno pomembne za razvoj mladinskega turizma na Bovškem, saj mladi v Bovec prihajajo zaradi možnosti izvajanja športnih aktivnosti. Prav tako je potrebno izpostaviti, da je mladinski turizem izjemnega pomena za razvoj pustolovskorekreacijskih dejavnosti. Brez ponudbe ustreznih nastanitvenih objektov (mladinski hoteli), ki privabljajo mlade turiste, bi Bovec namreč ostal kar brez dobršnega procenta turistov, ki se udeležujejo pustolovskorekreacijskih dejavnosti. Slednje dejstvo dokazuje, da gresta mladinski in pustolovskorekreacijski turizem na Bovškem z roko v roki in da sta oba izrednega pomena za nadaljnji razvoj turistične destinacije.

8. SUMMARY

Bovško is a border area in the far northwest of Slovenia, of which development is highly affected by natural geographical features. Relief feature represents a barrier as well as an opportunity for development. Mountain landscape creates poor transportation connections which is evident in economical and demographical features of the area. Unspoiled nature is the true reason for Bovec's tourism potential. In fact, locals have been aware of this potential since mid-20th century. The first tourist infrastructure was built in the sixties and later investments into tourism sector quickly followed. Nowadays Bovec is one of the most visited mountain tourist towns in the country.

From the beginning, Bovec tourism has been challenged by earthquakes, political changes, and economic changes of its tourism market. These factors have contributed to fluctuations in the tourism economy. Today we can say that Bovec is in a transition: old infrastructure has been replaced with new one, winter season is losing its importance while summer season is growing fast. The profile of guests coming to Bovec and activities offered are changing as well.

Since the early nineties Bovec has been known as a Slovenian capital of adrenalin, where it is possible to practice all kinds of adventure sport activities. That type of niche tourism is growing globally as well as locally. More and more people decide to spend their free time being physically active. Modern life style requires people to stay physically active also while on holidays. Nowadays people are in a search of new experiences to fulfill their desire for new sensations. Adventure tourism was developed as a branch of sport tourism of which main characteristic is a self-assessment. Adventure activities are divided between easy adventure activities, for which a person doesn't need previous knowledge, and hard adventure activities, for which a person needs previous knowledge in addition to higher dedication. Adventure sports are ranked also by the intensity of adrenalin rush in one's body while participating in the activity. Bovec activities are focused on providing easy and hard sport activities in peripheral areas and on unusual locations during certain periods of the year.

Hydrological and climatological features of Bovec area make possible, that the most popular activities are those based on Soča river and its confluences. Rafting, kayaking, canyoning, and hydrospeeding are the most profitable. In the recent years the trend has shifted from water activities to activities such as ziplinning, sport caving, sport climbing and hiking. According to World tourism organization, adventure sport activities are popular with all generations, however we can certainly tell that the highest demand is amongst young people.

It is evident that young people seek to combine vacations with informal education and socialization processes. These people come to Bovec to explore the area and gain new experiences. Young travelers are those who are younger than 35 years and are travelling without help of tourist agencies. Their visit to a location is completely based on their individual decision. Their itinerary is flexible, they prefer cheaper accommodation options, and prefer public transport. Youth tourism can't simply be defined by demographical facts. Youth tourism can be defined more as a lifestyle rather than an expression of demographical and economic situation.

With the development of adventure tourism activities, Bovec youth tourism became an important factor in the battle to keep tourism in Bovec area alive. Nowadays, the target audience are not Dutch seniors as back in 1975, but young people who are not afraid of physical challenge. These travelers who seek to get in touch with local community has also caused the tourist infrastructure to change. Meanwhile, Bovec's hotels are closing down and youth hostels are growing rapidly. Besides the intention to get in touch and integrate with local community, young travelers love to stay in hostels because of lower prices. Price is an important factor when young travelers decide on accommodation and food.

My survey proves that younger generations are good consumers. Even though they don't spend much money on accommodation and food, they are willing to spend comparatively much more on sport activities. 73% of tourists answering my survey have tried at least one sport activity while visiting Bovec, which shows that priorities are in gaining new experiences and not in a search of comfort. Young travelers are good consumers also because they are willing to extend their stay when satisfied with the facilities. In general we are talking about individual travelers who use local services and who greatly benefit the economic growth of the area.

The survey shows that Bovec area is popular especially among those young travelers who have no problem to wandering off the beaten track to destinations on their holiday itinerary. Bovec itself is quite far away from major hubs, and public transport is not readily available. If Bovec were more accessible, the Soča valley could benefit from a bigger number of young and adventure sport travelers. Youth hostels are one of the bigger pull factors. The survey shows that almost 50% of guests would not come to Bovec, if there weren't a chance to stay in a youth hostel. We can conclude that, along with a huge wish to experience sport activities, the priority of youth travelers is remaining longer and cheaper travels.

75% of interviewees were familiar with Bovec's tourist offer of adventure sport activities before reaching the area. A high percentage of the guests knew what to expect of their holidays in Bovec, and this proves the efficacy of Bovec's tourist promotion. 68% of the interviewees came to Bovec with a wish to try sport activities. This proves my first thesis hypothesis: the majority of the interviewees come only or partly to try sport adventure activities. The second hypothesis can be accepted just partially. In the majority of the cases, guests don't extend their holidays in Bovec in order to do adventure sport activities. Nevertheless, 26% of the interviewees who extended their stay at Hostel Soča Rocks do so because of adventure sport activities. This proves that itineraries of guests staying in hostels can easily be modified. Wide range of services, accessible prices, good value for money, cleanliness, great atmosphere and kind staff of a youth hostel affect the guests so that they extend their stay and consequentially influence the development of youth tourism as a part of development of sport adventure tourism in the area. Internet provides an option for the consumers to review their experiences easily and express their satisfaction or dissatisfaction with a service. A well-known quote "make a guest happy and he will return" has been changed to "make a guest happy and he will share his positive experience on social webpages and with other travelers".

Bovec as a tourist destination has a natural and social predisposition for a development of tourism in the future as well. The local community believes that the closing of Kanin

mountain resort is just a turning point. It is also believed that integration of all tourist service providers in the area and promotion of Bovec as a part of Soča valley trademark is key for a successful development of Bovec as a tourist destination. During the summer, tourism is focused completely on adventure sport tourism bringing to Bovec tourists and a labor force from all over the world. The international environment of the area is perfect for the successful development of youth tourism. One persisting problem is bad traffic accessibility and insufficient marketing still at its beginnings.

Adventure sport tourism and youth tourism of Bovec area preserve and produce workplaces for younger generations and in that way limit emigration flows. The strong dependency on a summer season remains Bovec's tourism biggest problem. While in the summer, Bovec can be overbooked. In addition, it can be completely abandoned in autumn or spring. In the future we must find a solution of how to expand the tourism offer into dead season.

Adventure sport activities are extremely important for the development of Bovec's youth tourism as young tourists come to Bovec to practice a certain adventure sport. I would like to expose that youth tourism is highly important for the development of adventure sport tourism of the area as well. Without youth hostels to attract young tourists, Bovec wouldn't count on so many tourists who are willing to try adventure sport activities. This fact proves that youth and adventure sport tourism are highly interdependent and both extremely important for development of Bovec as a tourist destination.

9. VIRI IN LITERATURA

1. Agencija Republike Slovenije za okolje. Podnebje. 2015. URL: <http://www.arso.gov.si/vreme/podnebje/> (Citirano 5. 12. 2015).
2. Adventure tourism market report. 2010. URL: http://www.adventuretravel.biz/wp-content/uploads/2010/09/adventure_travel_market082610.pdf (Citirano 31. 10. 2015).
3. ATC Bovec. Detajlni načrt. 1972. Debelak, M. (ur.). Ljubljana, Urbanistični inštitut SR Slovenije, 191 str.
4. Berginc, J., 2015. Stanje prebivalstva na Tolminskem. URL: <http://www.tolmin.si/datoteka/ef8446f35513a8d6aa2308357a268a7e> (Citirano 4. 9. 2015).
5. Bizirgianni I., Dionvsopoulou P., 2013. The Influence of Tourist Trends of Youth Tourism through Social Media (SM) & Information and Communication Technologies (ICTs). *Procedia - Social and Behavioral Science*, 73, str. 652–660. URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813003959>.
6. Bembič, M., 2014. Planine na Bovškem kot priložnost za širitev turistične ponudbe. Diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 81 str. URL: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_201405_maks_bembic.pdf (Citirano 15.10.2015).
7. Berčič, H., Sila, B., Slak Valek, N., Pintar, D., 2010. Šport v turizmu. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 215 str.
8. Bernot, F., 1978. Klima Zgornjega Posočja. V: Zgornje Posočje. 10. zborovanje slovenskih geografov. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 83–99.
9. Bull, C., Hose, J., Weed, M, 2003. An introduction to a leisure studies. Harlou, United Kingdom, Pearson Educated Limited, 303 str.
10. Burger, B., 2016. Slapovi Slovenije – waterfalls. URL: <http://www.burger.si/Slapovi/Posocje/LogPodMangartom/Fratarica/VelikiDrnsnik.htm> (Citirano 20. 2. 2016).
11. Buser, S., 2004. Geološka zgradba Bovškega. V: Bovški zbornik. Tolmin, Tolminski muzej, str. 81–97.
12. Cevc, E., 2004. Umetnostna ocena naših cerkva. V: Bovški zbornik, Tolmin, Tolminski muzej, str. 197–211.

13. De Knop, P. (1987). Some thoughts on the influence of sport tourism. In Proceedings of The International Seminar and Workshop on Outdoor Education, Recreation and Sport Tourism, str. 38–45. Netanya, Israel: Wingate Institute for Physical Education and Sport.
14. De Knop, P. (1990). Sport for all and active tourism. *World Leisure and Recreation*, 32, str. 30–36.
15. De Knop, P., Standeven, J., 1999. Sport tourism. Champaign, IL: Human Kinetics.
16. Drole, T., 2012. Analiza treh turističnih sezon pri agenciji Maya. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za šport, 68 str. URL: <http://www.fsp.uni-lj.si/COBISS/Diplome/Diploma22057850DroleTomaz.pdf> (Citirano 15.10.2015).
17. Filej, A., 2011. Tržno komunikacijski načrt za mladinski hotel v Goriških brdih. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 71 str. URL: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/filej-anja.pdf> (Citirano 15.10.2015).
18. Fridl, J., Kladnik, D., Orožen Adamič, M., Perko, D., 1998. Geografski atlas Slovenije. Ddržava v prostoru in času. Ljubljana, Državna Založba Slovenije, 360 str.
19. Geografski atlas Slovenije za osnovno in srednje šole. 2004. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije, 135 str.
20. Gibson, H., 1998. Sport Tourism: A Critical Analysis of Research. *Sport management review*, November 1998, str. 45–76. URL: https://www.researchgate.net/profile/Heather_Gibson7/publication/223758220_Sport_Tourism_A_Critical_Analysis_of_Research/links/56313ec108ae13bc6c35684c.pdf (Citirano 19. 2. 2016).
21. Globoški potok. Slovenija.info, 2016. URL: http://www.slovenia.info/si/Slapovi/Globo%C5%A1ki-potok.htm?slap_brzica=5280&lng=1 (Citirano 7. 3. 2016)
22. Gosar, A., 1989. Potovanja študentov geografije – primer vrednotenja prostora za rekreativne potrebe specifične socialnogeografske skupine prebivalcev Slovenije/Jugoslavije. *Dela*, 6, str. 263-275.
23. Gostiša, N., 2000. Družbenogeografske značilnosti turističnih potovanj študentov. Ljubljana, Geografski obzornik, 47. str. 10-15.
24. Hecht, J. A., Martin, D., 2006. "Backpacking and hostel-picking: an analysis from Canada". *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 18, str. 69-77. URL: <http://dx.doi.org/10.1108/09596110610641993>.

25. Hinch, A., Higham, J. 2011. Sport tourism development. Clevedon, UK, Channel View Publications, 230 str.
26. Hostelworld.com. 2015. Komentarji. URL: <http://www.hostelworld.com/hosteldetails.php/Hostel-Soca-Rocks/Bovec/86003/reviews> (Citirano 31. 10. 2015.)
27. Huffingtonpost.com, 2015. 8 Cheaper Alternatives to Popular European Destinations. URL: http://www.huffingtonpost.com/thrillist/8-cheaper-alternatives-to-popular-european-destinations_b_7274230.html (Citirano 8. 9. 2015).
28. ISTC, 2004. Student and Youth Travel. A Bibliography of Research and Publications. URL: http://www.atlas-euro.org/pages/pdf/Student_Youth_Travel_Bibliography.pdf (Citirano 1. 10. 2015).
29. Janež, J., 2002. Veliki kraški izviri v zgornjem Posočju. Geologija 45/2, str. 393–400.
30. Jeršič, M., 1985. Turistična geografija. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 195 str.
31. Kajzelj, M., 2002. Bovška hiša nekoč in danes. V: Soški razgovori 1. Bovec, Zgodovinska sekcija Kulturnega društva Golobar, str.147–164.
32. Klemenčič, V., 1994. Učinki sprememb poteka državnih meja na regionalni razvoj Zgornjega Posočja. V: Soški protokol. Celovec – Ljubljana - Dunaj, Mohorjeva založba, str. 215–226
33. Komac, B., 2000. Vodne razmere kraških izvirov na južnem podnožju kaninskega pogorja. Diplomsko naloga. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 105 str.
34. Košmrl, A., 2006. Razvoj turistične dejavnosti na Bovškem. Diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 88 str. URL: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_anja_kosmrl.pdf (Citirao, 12.10.2015).
35. Kunaver, J., 1994. Povojna usoda Bovškega v luči obmejnosti in perifernosti. V: Soški protokol. Celovec – Ljubljana - Dunaj, Mohorjeva založba, str. 227–242.
36. Kunaver, J., 2004. Reliefne in nekatere druge naravne značilnosti bovške pokrajine. V: Bovški zbornik. Tolmin, Tolminski muzej, str. 99–128.
37. Lisjak, A., 2003. Analiza turistične ponudbe obalnega zaledja slovenske Istre. Diplomsko delo. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 45 str. URL: http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/lisjak734.pdf (Citirano, 2.12.2015).
38. Melik, A., 1954. Slovenija. Zv. 1. Slovenski alpski svet. V Ljubljani, Slovenska matica, 607 str.

39. Mihalič, T., 1998. Vodnik po ekonomiki turizma (1. izdaja). Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 147 str.
40. Mlekuž, I., 2002. Gozd v kulturni krajini na Bovškem. V: Soški razgovori 1. Bovec, Kulturno zgodovinska sekcija Golobar, str. 205-2014.
41. Murenc, M., 2011. Razločljivost in univerzalnost turistične nastanitve: primer Vila Olea. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, str. 41. URL: http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_murenc-maja.pdf (Citirano, 23.10.2015).
42. Ogrin, D., Plut., D, 2009. Aplikativna fizična geografija Slovenije. Ljubljana, Znanstvena založba Slovenije, 246 str.
43. Oliveira-Brochado, A., Gameiro, C., 2013. Towards a better understanding of backpackers' motivations. Lisboa, Portugal, Téchne 11/2 str. 92–99. URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1645991113000534> (Citirano 13. 10. 2015).
44. Orožen Adamič, M., Perko, D., Kladnik, D., 1996. Priročni krajevni leksikon Slovenije. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 376 str.
45. Pavlič, M., 2013. Mladinski turizem s poudarkom na potovalnih navadah študentov Univerze na Primorskem. Magistrsko delo. Koper, Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, 111 str. URL: http://www.mss.si/datoteke/dokumenti/diplomske/2013/Pavlic_Marko-Mladinski.pdf (Citirano, 13.10.2015).
46. Pehan, V., 2007. Potovalne navade študentov. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, 125 str. Url: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/pehan-vesna.pdf> (Citirano, 7.10.2015).
47. Perrett Cheryl A., 2007. Travel motivation of independent youth leisure travellers. University of Manitoba, 198 str. URL: <http://mspace.lib.umanitoba.ca/xmlui/bitstream/handle/1993/2810/Cheryl%20Perrett%20MA%20THESIS%20revised%20Aug%2024.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
48. Petrič, M., Zdešar, A., Zupan Hajna, N., 2010. Trenta – Triglavski narodni park. Geologija, geomorfologija in vodni viri. V: Horvat, A., Košir, A., Otoničar, B., Zupan Hajna, N.,(ur). 3. slovenski geološki kongres. Povzetki in ekskurzije. Bovec, Znanstveno raziskovalni center SAZU in Palentološki inštitut Ivana Rakovca, str. 69–80.

49. Placer, L., 2008: Osnove tektonske razčlenitve Slovenije. *Geologija*, 51/2, str. 205–217, Ljubljana.
50. Planina, J., 1997. *Ekonomika turizma*. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 298 str.
51. Poon, A., 1993. *Tourism, technology and competitive strategies*. Wallingford, Oxon, Cab internacional, 370 str. URL:
<http://www.cabdirect.org/abstracts/19931857161.html>.
52. Prirodoslovni muzej Slovenije. Alpski botanični vrt Julijana. 2015. URL:
<http://www.pms-lj.si/juliana/si/> (Citirano 30. 9. 2015).
53. Radinja, D., 1978. Rečni režimi v Zgornjem in Srednjem Posočju. V: *Zgornje Posočje*. 10. zborovanje slovenskih geografov. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 101–125.
54. Richards, G., Wilson, J., 2004. The international student travel market: travelstyle, motivations and activities. *Tourism Review International*, 2004, str. 57–67.
55. Richards, G., 2008. *Youth Travel Matters: Understanding the global phenomenon of youth travel*. Madrid, UNWTO, 103 str.
56. Ribiška družina Tolmin. 2015. URL: <http://www.ribiska-druzina-tolmin.si/pravila.php> (Citirano 15. 9. 2015).
57. Rojšek, D., 1991. *Naravne znamenitosti Posočja*. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 206 str.
58. *Slovenija: pokrajine in ljudje*. 1999. Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.). Ljubljana, Mladinska knjiga, 735 str.
59. Sport tourism. Wikipedia. 2016. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sports_tourism (Citirano 7. 3. 2016).
60. Svoltjšak, B., 2009. *Analiza stanja in možnosti razvoja športnega turizma v občini Škofja Loka*. Ljubljana, Fakulteta za šport, 72 str.
61. Statistični urad republike Slovenije. Občine. URL:
<http://www.stat.si/obcine/Vsebina.aspx?leto=2015&id=10> (Citirano 3. 9. 2015).
62. Statistični urad republike Slovenije. Prebivalstvo. URL:
http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp (Citirano 3. 9. 2015).
63. *Strategija razvoja turizma na Bovškem*. 2005. Bovec, Hosting, 160 str.
64. Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S., Pomfret, G., 2003. *Adventure tourism; The New frontier*. Oxford, Elsevier Science Ltd., 351 str.

65. Šifrer, M., Kunaver, J., 1978. Poglavitne značilnosti geomorfološkega razvoja Zgornjega Posočja. V: Zgornje Posočje. 10. zborovanje slovenskih geografov. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 67–81.
66. Šolar, M., Lukan Klavžer, T., 1996. Varovanje in razvoj v Triglavskem narodnem parku: harmonija ali alternativa? Geografski obzornik, 43, 3, str. 4–11.
67. Šunikov vodni gaj. Bovec.si, 2016. URL: <http://www.bovec.si/znamenitosti/narava/soteske-in-slapovi/2015121119254077/%C5%A0unikov-vodni-gaj> (Citirano 7.3.2016).
68. Triglavski narodni park, 2016. URL: <http://www.tnp.si/spoznavati/C4/> (Citirano 20. 2. 2016).
69. TripAdvisor, 2015. Komentarji. URL: http://www.tripadvisor.com/Hotel_Review-g274866-d6589974-Reviews-Hostel_Soca_Rocks-Bovec_Slovenian_Littoral_Region.html (Citirano 20. 10. 2015).
70. Turistično informativni center Bovec, 2015. Število postelj na Bovškem (osebni vir, 20. 10. 2015). Bovec.
71. UNWTO - United Nations World Tourism Organization, 2011. 2011. AM Reports Volume 2 'The Power of Youth Travel'. URL: http://dtxqt4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/amreports_vol2_thepowerofyouthtourism_eng_lw.pdf (citirano 31. 10. 2015).
72. UNWTO - United Nations World Tourism Organization. 2014. Global report on adventure tourism. URL: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/staticunwto/Affiliate-members/1-GLOBAL+REPORT+ON+ADVENTURE+TOURISM_online.pdf (citirano 31. 10. 2015).
73. Uradni list RS. Zakon o Triglavskem narodnem parku. URL: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=98680> (Citirano 15. 9. 2015).
74. Vadnjal, J., 2004. Posoški rudarji v rudniku Rabelj skozi čas. V: Kofol, K. (ur.). Bovški zbornik, Tolmin, Tolminski muzej, str. 163–178.
75. Valant, J., 2007. Sodobni turizem na primeru tako imenovanih adrenalinskih dejavnosti. Diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 90 str. URL: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200801_janez_valant.pdf (Citirano, 3.10.2015).
76. Vesenjajk P., 2005. Koncept razvoja mladinskega turizma v republiki Sloveniji 2005 – 2006. Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, 2006.

77. Vidrih, R., 2004. Potres 12. julija 2004 v zgornjem Posočju. Življenje in tehnika, 3, str. 20–32.
78. Vugdalič, J. M., 2005. Športni turizem na primeru podjetja BIP iz ZDA. Diplomsko delo. Maribor, Ekonomska poslovna fakulteta, 46 str.
79. Zemljevid zavarovanih območij Triglavskega narodnega parka. TNP, 2015. URL: <http://www.tnp.si/news/> (Citirano, 30. 10. 2015).
80. Zgonik, T., 2008. Sezonskost mesečnih pretokov v Sloveniji. Ljubljana, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, 115 str. URL: http://drugg.fgg.uni-lj.si/97/1/VKI_0093_Zgonik.pdf (Citirano, 9.9.2015).
81. Žunec, K., 2013. Predlog strategije trženja mladinskega hotela v Slovenj Gradcu glede na življenjski cikel proizvoda. Magistrsko delo. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 102 str. URL: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/zunec1159-B.pdf> (Citirano, 14.10.2015).

10. SEZNAM SLIK, TABEL, KART IN GRAFIKONOV

- Slika 1: Model mrežnega povezovanja akterjev znotraj in zunaj turističnega sektorja.
  - Slika 2: Oblike športnega turizma.
  - Slika 3: Oblike pustolovskorekreacijskih dejavnosti.
  - Slika 4: Značilnosti sodobnih turistov.
  - Slika 5: Mala korita reke Soče.
  - Slika 6: Dolina Loške Koritnice.
  - Slika 7: Mladinska infrastruktura, hostel Soča rocks
  - Slika 8: Rafting na reki Soči.
  - Slika 9: Kajak šola in kajak spust na reki Soči.
  - Slika 10: Soteskanje na pritokih reke Soče.
  - Slika 11: Hydrospeed (rečni bob) na reki Soči.
  - Slika 12: Zipline čez ledeniško dolino Krnica.
  - Slika 13: Pustolovskorekreacijske dejavnosti na Bovškem.
-
- Tabela 1: Starostna sestava prebivalstva naselja Bovec v letih 1981, 1991, 2002, 2014.
  - Tabela 2: Število objektov, sob, apartmajev, ležišč in šotorišč glede na vrsto objekta v občini Bovec, 2015.
-
- Karta 1: Fizični prikaz Bovškega.
  - Karta 2: geološka karta okolice Bovca.
  - Karta 3: Letna količina padavin.
  - Karta 4: Varovano območje Triglavskega narodnega parka.
  - Karta 5: Turistični zemljevid Bovškega.
-
- Grafikon 1: Klimogram meteorološke postaje Bovec 1961–1990.
  - Grafikon 2: Alpski visokogorski snežno-dežni režim.
  - Grafikon 3: Spreminjanje števila prebivalcev v občini in naselju Bovec.
  - Grafikon 4: Starostna in spolna sestava prebivalstva v občini Bovec leta 2013.
  - Grafikon 5: Stopnja izobrazbe prebivalcev občine Bovec leta 2014.
  - Grafikon 6: Primerjava stopnje izobrazbe med občino Bovec in celotno Slovenijo.

- Grafikon 7: Primerjava izobrazbene strukture prebivalec občine Bovec med leti 2002 in 2014.
- Grafikon 8: Procent registrirane brezposelnost v občini Bovec.
- Grafikon 9: Zaposlitvena struktura po zaposlitvenih dejavnostih v občini Bovec po popisu iz leta 2002.
- Grafikon 10: Struktura ležišč v občini Bovec leta 2015.
- Grafikon 11: Struktura ležišč v občini Bovec leta 2004 in leta 2005.
- Grafika 12: Sestava anketirancev glede na spol.
- Grafikon 13: Letnica rojstva naključno izbranih turistov iz programa E-gost..
- Grafikon 14: Število domačih in tujih anketirancev.
- Grafikon 15: Nacionalna pripadnost evropskih gostov, ki so prenočili v hostlu Soča rocks med 15. junijem in 15. septembrom 2015.
- Grafikon 16: Nacionalna pripadnost vseh gostov, ki so prenočili v hostlu Soča rocks med 15. junijem in 15. septembrom 2015.
- Grafikon 17: Nacionalna pripadnost anketiranih gostov.
- Grafikon 18: Število nočitev glede na nacionalno pripadnost vseh gostov, ki so prenočili v hostlu Soča rocks med 15. junijem in 15. septembrom 2015..
- Grafikon 19: Smer prihoda turistov v Bovec.
- Grafikon 20: Smer prihoda v Bovec tistih turistov, ki so se pred tem nahajali v drugih slovenskih krajih.
- Grafikon 21: Smer prihoda v Bovec tujih turistov, ki so se pred tem nahajali v drugih slovenskih krajih.
- Grafikon 22: Vrsta prevoznega sredstva s katerim gosti obiščejo Bovec.
- Grafikon 23: Vrsta prevoznega sredstva, s katerim obiščejo Bovec gosti, ki so se pred tem nahajali v drugih slovenskih krajih.
- Grafikon 24: Vrsta prevoznega sredstva s katerim tuji gosti, ki so se pred tem nahajali v drugih slovenskih krajih, obiščejo Bovec.
- Grafikon 25: Anketiranci glede na to, ali v sklopu potovanja obiščejo še kakšno drugo državo poleg Slovenije
- Grafikon 26: Razlog obiska Bovškega.
- Grafikon 27: Delež anketirancev, ki je kot razlog za obisk Bovca navedlo športno aktivnost. aktivnost.
- Grafikon 28: Seznanjenost anketirancev s ponudbo pustolovskorekreacijskih dejavnosti.

- Grafikon 29: Udejstvovanje anketirancev v pustolovskorekreacijskih dejavnostih. Grafikon
- 30: Ocena prihoda v Bovec v primeru, če mladinskega nastanitvenega objekta ne bi bilo.
- Grafikon 31: Podaljšanje bivanja anketirancev v mladinskem hotelu zaradi udejstvovanja v pustolovskorekreacijskih dejavnostih.

11. SEZNAM PRILOG

ANKETA

1. Starost _____
2. Iz katere države prihajate?
3. Od kje ste prišli v Bovec in s katerim prevoznim sredstvom?
4. Boste poleg Slovenije na tem potovanju obiskali tudi druge države?
5. razlog vašega obiska: a.) oddih b.) ogled znamenitosti c.) športne aktivnosti d.) drugo
6. ste bili s pestro športno ponudbo seznanjeni že pred samim prihodom na Bovško?
7. Ste se poizkusili v kateri izmed športnih aktivnosti?
9. Zakaj ste se odločili za prenočevanje v hostlu?
10. Bi v Bovec prišli tudi če ne bi bilo ustrezne mladinske infrastrukture?
11. Ste svoj dopust na bovškem podaljšali zaradi pestre športne ponudbe?
12. Komentarji: _____

Vprašalnik v angleščini:

1. Age _____
2. Nationality _____
3. Prior to your visit to Bovec, where did you come from, and by what means of transport?
4. During this trip, do you plan on visiting any countries besides Slovenia?
5. Reason for your visit: a.) vacation b.) sightseeing c.) sports activities d.) Other _____
6. Were you familiar with adventure sport's activities before coming to Soča valley?
7. Did you try any adventure sport activities while staying in Bovec?
9. Why did you decide to stay in a youth hostel?
10. Would you visit Bovec if there wasn't any hostel infrastructure?
11. Did you extend your stay in Bovec because of adventure sports activities?
12. Comments: _____